

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Tomvs Qvartvs, Qvi Specvlvm Historiale Inscritbitvr

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Decimvsqvartrvs

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
LIBER DECIMVSQVARTVS.

De Imperio Constantij, & disputatione Athanasij contra Arium.

CAP. I.

HIERONYMVS in *chronicis* Romanorum igitur 35. regnavit Constantinus, Constantius quoque, & Constantius annis 24. cœperunt autem regnare anno domini 340. mundi vero 4193.

Hugo Floriacensis 5. libro Constantius quidem Romanum adeptus est imperium, Constantinus vero

Constantinopoli imperavit, & apud Antiochiam Constanti. Is autem Constantinus donec vixit, habitum regium genmis, & caput suum perpetuo diademate decoravit. Nutriuit prætere a semper bonas artes, sed præcipuè studia literarum legebat, & ipse scribebat, & medicabatur.

Constantius autem, vt factus est Imperator Romanus, per nefarios usus à fide catholica depravatus est.

Porro Athanasius, vir spectabilis, & magnificæ fidei, Imperij huius anno 2. disputavit cum Ario, turbis hinc atque inde astantibus apud Laodiciam Syriæ urbem. Probus autem quidam vir, Imperatoris iussu arbiter inter eundem Arium, & strenuissimum sanctæ fidei defensorem Athanasium sedit, vbi nitor fidei ad purum discussus est, & à diuinis libris ostensum, *Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, proprijs extare personis, & tamen vnam esse trinum naturam.* Arius tamen indurata mente, in sua malignitate permansit.

De ignominiosa morte Arii.

CAP. II.

Ruffinus 10. lib. cap. 11. Denique Eusebius de cuius simulatione in subscribendo supradiximus, opportunitatem temporis nactus, & principi per præfatum presbyterum familiaris effectus, omnia reuolueret, & in arrium Concilij Nicæni gesta reuocare molitur. Arium venire fecit, & imperialibus edictis Concilium denuo Constantinopolim conuocari. Quo illi maxime con-

uenerunt, qui Arium, & Eusebium sectabantur, qui quæ sæpe cum Alexandro Alexandriae episcopo congressi, vt Arium susciperet. Ad vltimum certum diem stantes denuntiaverunt, vt aut ipse Arium susciperet, aut si reniteretur se ab ecclesia pulso, & in exilium truso, ab alio eum suscipiendum sciret. Tunc ille noctem, quæ ad constitutam intererat diem, sub altari iacens, atque in oratione, & lachrymis eam totam peraugilem ducens, ecclesiæ causam Domino commendabat. Cumque lux orta fuisset, nec tamen Alexander ab oratione cessaret, Eusebius cum omnibus suis, velut hæretici belli signifer, domum Arii matutinus ascendit, eumque sequi ad ecclesiam iubet, protestatus, quod Alexander nisi præsens acquiesceret, expulsus loco cederet.

Igitur cum sanctorum animi essent in expectatione suspensæ, quo, vel Alexandri perseuerantia, vel Eusebij, atque Arii instantia declinaret, Arius ad ecclesiam pergens episcoporum, & populi frequentia constipatus, humane necessitatis causa, ad publicum declinat locum, vbi cum sederet, intestina eius atque omnia viscera in secessus cuniculum defluxere, ita tali in loco dignam mortem blasphemia, ac fœtida mente exoluit. Quod cum in ecclesia, nunciatum fuisset Eusebio, & his, qui vna secum sanctum, & innocentem virum Alexandrum de recipièdo Ario fatigabāt, operati confusione discedūt.

De bona indole Athanasij, & eius promotione.

CAP. III.

Vbi supra 14. cap. Alexandro autem defuncto apud Alexandria, Athanasius sedē suscepit, de quo, cuius à puero institutionis fuerit, libet pauca commemorare.

Tempore quo apud Alexandria Petri martyris diem Alexander episcopus agebat, cum post expleta solemnia conuenturos ad conuiuium clericos expectaret, in loco mari vicino, vidit eminus puerorum super oram maris ludum, imitantium, (vt fieri solet) episcopum, & ea geri, quæ mos est in ecclesijs, quos cum intentus diutius expectaret, vidit ab his geri, quædam etiam secretiora, & mystica. Perturbatus illico, comprehensos pueros imperat ad se perducere; qui cum adessent, quibus ludus, & quid egisset, vel quomodo, percūctatur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negauere primo, deinde rem gestam per ordinē pandunt, & baptizatos à se esse quosdam Catechumenos confitentur per Athanasium, qui

Arius probro interitu perit, lege Athanasij, ep. ad serapion. & erat. i. contra Arium.

Athanasij vita & ori.

Judei pueros imitantium episcopo pueri & mysteria.

Nam rebaptizatur, et in ioco baptizati.

At. 7.

An. Ch. 342.

Impia à peruersis Ariana prauitate sacerdotibus aduersus Athanasium monachia.

Calumniatur Athanasium, sed calumnia egregie detegitur.

De excisione brachio Arsenij.

Centrum Ariani detestatio in Athanasium.

ludi illius puerilis episcopus fuerat simulatus. Tunc ille diligenter inquirens ab his, qui baptizati dicebantur, quid interrogati fuerint, quidve responderunt, ubi vidit secundum religionis nostræ ritum cuncta constare, colloctus cum Concilio clericorum statuisse dicitur, illis quibus integris interrogationibus, & responsionibus aqua fuerat infusa, non debere iterari baptismum, sed adimpleri ea, quæ à sacerdotibus mos est. Athanasium vero, & eos quos ludus ille, vel presbyteros habere visus fuerat, vel ministros, conuocatis parentibus, sub Dei obtestatione tradi ecclesiæ nutriendos. Paruo autem tempore transacto, cum à Grammatico fuisset Athanasius sufficienter instructus, mox tanquam fidele quid Dominus commendatum à parētibus restituitur sacerdoti, ac velut Samuel quidam in templo Domini nutritur. Qui etiam tempore Nicæni Concilij ipsius Alexandrini episcopi aderat concilij, senem quam plurimum iuans, & ab eo pergente ad patres in senectute bona, ad portandum post se ephod sacerdotale electus est. Cuius tanti in ecclesia per fidei integritatem agones fuerant, vt etiam de hoc videatur illud verificatum esse, quod scriptum est: *Ege ostendam ei quanta oporteat eum pro nomine meo pati.*

De persecutione Arianorum in Athanasium.

CAP. IIII.

Heronymus in chronicis. Igitur secundo anno Constantij, impietas Ariana eiusdem Imperatoris fulta præsidio, exilijs, carceribus & varijs afflictionum modis, primum Athanasium, deinde omnes non suæ partis episcopos persecuta est.

Ruffinus 10. lib. cap. 15. & 16. & 17. Nam Constantius Imperator per eunuchos deceptus, ab episcopis Arianis, intento satis studio prauis eorum contentionibus obsecundauit. Illi autem verentes nequando adeundi regis copia fieret Athanasio, & per eum de veritate fidei, quam peruertebant secundum scripturas edoceret, omnibus modis insimulari eum apud principem, & velut omnium scelerum, ac flagitiorum auctorem aggrediuntur exponere, vsquequo humani corporis brachium loculo delatum, Imperatori ostendunt, quod ab Athanasio excisum magicæ artis gratia, de Arsenij cuiusdam corpore confirmabant.

Quapropter iratus Imperator, conuocato apud Tyrum Concilio, iubet Athanasium condemnari, misso è latere suo vno ex comitibus, & eo ducitur Athanasius. Introducitur accusatio mulieris cuiusdam, quæ se diceret aliquando hospitio Athanasium recepisse, & ab eo noctu nihil suspicantem, vim corruptionis esse perpessam. Introducti ad hæc Athanasius iubetur, ingreditur cum Timotheo presbytero suo, quemque monet, vt postquam mulier dicendi finem fecisset, se tacente ad ea quæ dixerat, responderet. Cumque mulier ea, quæ edocta fuerat, perorasset, Timotheus conuersus ad eam: Vere, inquit, mulier ergo mansi apud te aliquando, & vim tibi, vt asseris fecisti? Tunc illa (vt mulierum se talium proacitas habet) obiurgans Timotheum. Tu, inquit, vim mihi fecisti, tu in illo loco comaculasti castitatem meam, simul & conuersa ad iudices, obtestari fidem Dei cepisti, se vera dicere. Tunc omnes ridiculos pudor habere cepit, quod tam facile tacente reo, fictio compositi criminis paruisset.

Hinc transitur ad aliud crimen, de quo etiam optime se purgavit: Profertur facinus sæculis inauditum. Verum quia non iudicandi, sed opprimendi hominis causa Concilium getebatur, fragor omnium repente atollitur, *MACRYA esse Athanasium, & decipere intuentium oculos conclamatur, factoque impetu suis eum discerpere manibus parabant.* Sed Archelaus, qui cum cæteris ex præcepto Imperatoris, concilio præsidebat, ereptum eum de discerpentiū manibus per occultos exitus eduxit. Conciliū tamen rursus conueniens, tanquam si nihil omnino deprehensum fuisset, vt confessam de intentatis criminibus

Athanasium condemnat, & gesta in hunc modum ficta per orbem terræ mittentes ad sceleris sui consensum, Imperatore cogente, cæteros episcopos perpulerunt.

De fuga eius & exilio.

CAP. V.

V*el supra cap. 18.* Hinc iam toto orbe profugus agitur Athanasius, nec vllus ei ad latendum tutus inpererat locus. Tribuni, Præpositi, Comites, exercitus quoque ad inuestigandum eum mouentur, edictis imperialibus præmia delatoibus proponuntur, si quis vitium maxime, sin minus, caput Athanasij detulisset. Ita totis regni viribus frustra aduersus eum, cui *Dens adiecit*, certabatur. Interea sex cõtinuis annis ita latuisse fertur, in lacu cisternæ non habentis aquam, vt nunquam solem videret. Sed cum per ancillam, quæ sola consuetudine dominorum officijs, qui ei latebras præbuerant, videbatur, indicatus fuisset, tanquam *Dei spiritus admonitus* ipsa nocte, quæ ad eum comprehendendum cum iudicibus veniebat, emigravit ad alium locum, ita illi, qui venerunt frustrati, dominis quoque in fugam conuersis, de ancilla, vt falsa indice pœnas sumunt.

Verum ne graues alicui latebræ suæ fierent, & occasio calumniæ innocentibus quæreretur, nihil sibi vitæ iam tutum in Constantij regno præsumens, ad Cõstantis partes profugus abscedit, à quo satis honorifice religioseque est susceptus. Quique causa eius, quam fame cõpeterat, diligentius cognita, scribit ad fratrem suum pro certo se cõperisse, quod Sacerdos Dei summi Athanasius, iniuste fugas, & exilia pateretur. Huc itaque recte faceret, si absq; vlla molestia loco suo restitueret, si id nollet, sibi curæ futurum, vt ipse adimpleret illud, regni eius intima penetrans, & pœnas dignissimas de authoribus sceleris sumere proponeret. Quibus scriptis perterritus Constantius (quia posse facere ea, quæ minabatur consocius erat fratrem) simulata benignitate vltro venire ad se Athanasium iubet, & leui increpatione perstrictum ad ecclesiam suam permittit ire securum.

Sozomenus in tripartita lib. 5. cap. 27. Procedente aliquando Athanasio per Alexandriam contigit aduolantem corniculam clamitare, & statim Pagani circumstantes, quasi mago derogantes, petebant, vt eis aperiret, quid cornicula illa significaret. Quibus ille subridens: *C. R. A. S.* inquit, Latina lingua dies futura est in proximo, hoc ergo clamitans, tristem vobis futurum crastinum diem significat. Altera die veniunt litere Imperatoris ad iudices iubentes, vt pagani non admitterentur ingredi ad templum sua, neque solennitates suas celebrare, tunc ergo destructa est venerabilior eorum generalisque festiuitas.

Ruffinus ubi supra cap. 19. Sed cum Magnentij sceleris, Imperator Constans regno simul, & vita fuisset exemptus, rursus in Athanasium veteres illi incentores, principis odia resuscitare ceperunt, fugatoque de ecclesia in locum eius Georgium quendam perfidie, & inmanitatis suæ socium mittunt.

De scriptis eiusdem.

CAP. VI.

Heronymus de illustribus viris. Feruntur eius aduersum gentes duo libri, & contra Valentem, & Versacium vnus, & de virginitate, & de persecutionibus Arianorum plurimi, & de psalmorum titulis, & de historia Antonij monachi, & multa alia, quæ enumerare longum esset.

Author. Inuenitur etiam liber Athanasij exhortatorius ad monachos valde vtilis, de quo paucos flores istis excerpsti.

Gloriari vobis in Christo licet huiusmodi principijs inuatiatis, vt sit inchoatio vestra perfectio, & ad veram viuendi frugem gradus interpositos peruolantes, apice ipsius culminis occupato disciplinæ summam teneatis, qui dum non solum libenter, sed etiã auide auditis, impudentem me vestro

oculos, & securus esto, mox enim Christi videbis aspe-
ctum, moxque cum alijs decollatus est.

Pallus est autem B. Simeon undecimo Calen. Maij,
& sequenti anno multi socij eius.

Ex martyrologio. Vnde & 10. Calen. Maij celebratur
apud perfidam Natale sanctorum martyrum, qui pro
Christi nomine sub rege Sapore gladio ingulati sunt. In
quo fidei certamine pallus est Milles episcopus, & A-
cepsimas episcopus cum Presbytero Iacobo, Mareas, &
Bigor episcopi, cum clericis fere 250. monachis, & sa-
cratis virginibus plurimis, inter quas etiam, & Simeo-
nis episcopi foror, nomine Tarbula cum pedissequa,
Serca scissa est.

ANNOTATIO.

Hanc persecutionem à Sapore rege Persarum in Christianos motam, Ba-
ron. anno 343. num. 10. auctoritate Eusebij lib. 4. de vit. a Constantini,
cap. 8. & 9. Hieronymi in chronico, ad septimum annum Constantij &
Constantis referendum esse probat, contra Theodoratum lib. 1. cap. 24. in
fine, & Sozomenum lib. 2. cap. 14.

De concilio Mediolanensi, & Ariminensi.

CAP. IX.

Ruffinus ubi supra cap. 19. 20. & 21. Porto Constan-
tius cum ob vindictam necis fraternæ ad occiden-
tes partes venisset, & extincto tyranno, regni solus arce
potiretur, fatigare occidentales episcopos, & per de-
ceptionem ad consensum Arianae hæresis cogere aggre-
ditur, Athanasij prius condemnatione premissa, & velut
obicis validissimi obiectione sublata.

Ob hæc apud Mediolanum episcoporum concilium
convocatur, pluresque decepti sunt. Dionysius vero,
Eusebius, Paulinus, Rhodanius, & Lucifer, dolum esse in
negocio proclamantes, asserentesque quod subscriptio
in Athanasium non aliam ob causam, quam destruen-
dæ fidei moliretur, in exilium trahi sunt. His etiam Hi-
larius iungitur, ceteris ignorantibus, vel non credenti-
bus fraudem, sed tali Concilio gestum fuisse negotium,
rei exitus docuit. Illis namque de medio sublatis, conti-
nuo synodus apud Ariminum congregatur, ibi secun-
dum ea, quæ Orientales apud Seleuciam composuerunt
callidi homines, & versuti, simplices, & imperitos occi-
dentalium sacerdotes facile circumveniunt, hoc modo
proponendo eis, quem magis colere, & adorare vellent;
Omonison, an Christum? Illisque virtutem verbi, quid
Omonison significaret ignorantibus, velut in fastidium
quoddam, & execrationem sermo deductus est, Chri-
sto se credere, non Omonison confirmantibus. Sic mul-
totum, præter paucos (qui scientes prolapsi sunt) ani-
mi decepti, contra ea, quæ patres apud Niceam con-
scripserant venientes, Omonison quasi ignotum, & à scrip-
turis alienum sermonem auferri de fidei expositione de-
cernunt; communionemque suam hæreticorum socie-
tate commaculant.

Ea tempestate facies Ecclesiæ fræda, & admodum
turpis erat, non enim sicut prius ab externis, sed à pro-
prijs vastabatur: fugabat alius, & alius fugabatur, & v-
terque erat de ecclesia. Liberius quoque Papa in exi-
lium traditur, & in eius locum Felix diaconus eius, ab
hæreticis subrogatur, qui non tã sectæ diversitate, quam
communione & ordinationis convenientia maculatur.

Hierosolymis vero Cyrillus post Maximum sacerdo-
tio confusa iam ordinatione suscepto, aliquando in fi-
de, sæpius in communione variabat.

Apud Alexandriam vero Georgius satis procaciter vi-
tæ episcopatum gerebat, ita ut magis sibi iuris di-
cendi creditos falces, quam sacerdotium ministrandum
religiosis officijs æstimaret.

Apud Antiochiam sane diversis temporibus multa
admodum confuse gesta sunt. Nam defuncto Eudoxio,
cum multi diversarum urbium episcopi ad illam sedem
summa ambitione niterentur, ad ultimum Meletium de
Sebastia Armeniæ civitate, contra decreta concilij il-

luc transferunt, qui tamen ab ipsis rursus in exilium
traditur, eo quod contra ipsorum opinionem non Arij,
sed nostram fidem cepit in ecclesia prædicare. Quem
magis plebs ecclesia depulsum secuta, ab hæreticorum
societate diuellitur.

De tripartita secta Arianorum.

CAP. X.

Interea ut aliquando etiam in semetipsam proclivis
malitia desuaret, Sacerdotes & populi, qui Ario
duce primitus fuerant ab Ecclesia diuulli, in tres denovo
sectas, partesque seinduntur. Eunomius enim vir cor-
pore & anima leprosus, & interius exteriusque mor-
bo regio corruptus, arte tamen dialectica præpotens,
plurima contra fidem nostram scripsit, disputandi leges
sectatoribus suis dedit, à quo etiam nunc Eunomiana
hæresis dicitur. Alius quoque Macedonius nomine,
quem nostris expulsi immo potius necatis, apud Con-
stantinopolim statuerant episcopum.

Itaque pestifera bestia illa, quæ per Arium primo
quasi de inferis extulerat caput, iubito triformis appa-
ruit.

Per Eunomianos, qui dicunt, per omnia filium dissi-
mlem patri, quia nullo genere possit esse factura similis facturi.

Per Arianos, qui dicunt, similem quoque posse dici filium
patri, sed largitate gratiæ, non proprietate nature, in quantum
scilicet potest creatori creatura conferri.

Per Macedonianos qui dicunt, similem quidem filium
per omnia Patri, sanctum vero Spiritum cum Patre & filio
nihil habere commune.

Historia tripartita lib. 5. cap. 33. Iusserat autem Constan-
tius apud Nicæam Bithyniæ concilium iterum celebra-
ri, sed momento temporis civitas concussa est: quem
terramotum præcognovit Arfacius ex milite eremita,
ibi in quadam turri civitatis inclusus, quem cum cogno-
visset nunciavit populis, quibus non credentibus, reuer-
sus ad turrim, inuentus est pronus orando mortuus, fer-
tur autem rogasse Deum ut prius moreretur, quam cladè
videret civitatis. Hic & dæmoniacum curavit & draco-
nem interfecit. Contigit autem hoc consulatu Taciani
& Cerealis 8. die Augusti, translatum est autem con-
cilium, apud Seleuciam Isauriæ. Et præcepit ibi Con-
stantius adesse Lauritium Isauriæ Jucem, ut in quo
opus esset, episcopis ministraret.

De Liberij Papa exilio, & de Felice Papa.

CAP. XI.

EX libro pontificum. Igitur post Iulium Papam, qui &
ipse multas tribulationes sustinuit, & 10. mensibus
in exilio fuit, qui & sepultus est via Aurelia pridie Idus
Aprilis, Liberius quoque successor eius à Constantio
deportatur exilio, eo quod noluerit hæresi Arianae con-
sentire, & fuit in exilio annis tribus, & congregans Sa-
cerdotes cum concilio eorum, silentio ordinavit in lo-
cum suum Felicè presbyterum, venerabilem virum, &
fecit concilium Felix, & inuenit duos Presbyteros con-
sentientes Còstantio Augusto Ariano nomine Vrsaciu &
Valetem, & damnavit eos in concilio 18. episcoporum.

Post paucos etiam dies zelo ducti Vrsacius & Valès,
rogauerunt Constantium, ut reuocaret Liberiu de exilio,
ut vna tantum cõmunionem participaret, extra scilicet bap-
tismu. Tunc missa auctoritate Liberius consensit præcep-
tis Augusti, ut tantum participatione cum hæreticis cõm-
nicaret, tantum ut nõ rebaptizaretur. Sicque de exilio re-
diit, habitavit in cæmeterio beate Agnetis apud germa-
nã Còstantij, ut quasi per eius interuentione rediret in co-
munitate. Atila quæ fidelis erat nolobat rogare Augustum,
quia senserat cõciliu. Còstantius autè vna cum Vrsacio &
Valète cõvocavit aliquos ex sece Ariana, & quasi factu
cõcilio, misit & vocavit Liberiu de cæmeterio beate A-
gnetis Felicè de episcopatu expellès, qui catholicus erat.

Concilium
Mediolani
tyrannica
consultatio
potius quam
ecclesiasticu
concilium

Synodus A-
riminensi.

Mora Sele-
ratoru ver-
suta & di-
abolica ani-
maru de-
ceptio.

Ruffinus lib.
10. cap. 22.
& 24.

Cyrillus
Hierosolymi-
tanus.

Georgius A-
lexandrinus.

Meletius.

Hierony

Historicus in chronicis. Sic ergo tadio exilij victus Liberius & in heretica prauitate subscribens, Romam quali victor intravit.

Ex libro Pontificum. Ab eodem die fuit persecutio in clero, ita vt intra ecclesiam Presbyteri & clerici necarentur, & martyrio coronaretur: depositus autem Felix, habitauit in prædio suo Via portuensis, vbi & requieuit in pace 4. Kal. Aug.

ANNOTATIO.

Consule Baron. an. 357. qui dicit Liberium omnium animos à se alienatos inuenisse, quod turpiter Constantio consensisset, Ceterum quatuor in his eum grauissime deliquisse, insulari uero possit, tamen à fide catholica defecisse, aut in heresim incidisse, nullus unquam probauit aut Baronas, quomodo autem se habuerit, vt integra saluaque Catholica fide Liberij Romani Pontificis, qui ab ea licet excedere visus sit, necquam vt veritate deficiat omnino, ipsorum adhuc viuente, scilicet Felix, profecto non leuit est questio, presertim cum Genebrardus dicat Romanum concilium habitum fuisse an. 361. in quo Felix electus est Papa, vt & Iulianus Platin. & Lidorus tom. 1. conciliorum. Non igitur ab Ariano melius est vt vult Ruf. contra Nicet. lib. 9. cap. 35. Deinde cum in Romana Martyrologio habeatur pro sancto, nota 29. Iulij, ita de eo loquitur Roma via Aurelia S. Felices Secundi Papa, & martyris qui à Constantio Imperatore Ariano ob Catholica fidei defensionem à sedis sua dicitur, gloriose occubuit.

De sancto Eusebio Presbytero, & ceteris martyrizatis sub Constantio.

CAP. XII.

Ex gestis eorum. Eusebius autem Presbyter vrbis Romæ, cepit ipsam Liberium declarare hæreticum, multique per eius doctrinam communionem Liberij vitabant, populum congregatum confortabant in Domino, tenebaturque à Constantio cum Ipso Liberio dicente: Tu solus Christianus es in vrbe Romana? qui respondit, sic in Domino confidimus, quia fideles nos inuenit Christus sicut benedictionem seruamus, quam à beato Iulio accepimus. Cui dixit Liberius, Nonne Iulij sanguis vicibus? At ille, Si perseuerasses, inquit, in fide quam in persecutione primo tenere visus fueras: at res ipsa te docet, & declarat. Constantius ait: Et quid est inter fidem, & fidem? Qui respondit. Nos peccatores integre fidem tenemus, vos autem diaboli tenet insana, & superstitionis inuidia, qui Felicem episcopum parum, & sacerdotem ab omnibus declaratum, in exilium direxistis, & Christianis maxime clericis, & presbyteris & diaconis necem inferri præcepistis. Tunc iratus Constantius, sub rogatu Liberij includit Eusebium presbyterum in quodam cubiculo domus suæ, quod humile erat in altitudine pedum quatuor, & ibi mensibus multis in oratione constanter perseuerans inclusus, tandem post menses 7. dormiuit in domino 19. kal. Septembris, cuius corpus collegerunt Gregorius, & Orosius presbyteri & parentes eius, & sepelierunt in crypta iuxta corpus beati Sixti, vbi & titulum eius posuerunt: EUSEBIO HOMINI DEI.

Hic audito, Constantius in eadem crypta viuam includi fecit Gregorium. Tunc Orosius collegit semiviuum Gregorium noctu occulte propter Constantium Augustum, & emisso spiritu sepeliuit eum iuxta corpus beati Eusebij presbyteri; qui etiam Orosius hæc gesta conscripsit.

Ab eodem die intra ecclesias, iussu Constantij Imperatoris quisquis inuentus fuisset non sic confiteri, vel participari sicut Liberius, indisciplus gladio perimebatur, in plateis & in vicis, & in ecclesijs siue in balneis gladio trucidabantur, persequente Constantio Christianos vna cum Liberio.

Ex martyrologio. Constantinopoli quoque 7. idus Iunij celebratur natale beati Pauli eiusdem ciuitatis episcopi, qui à Constantino Imperatore apud oppidulum quoddam Cappadociæ, Cuculum nomine, ob catholicam fidem pulsus exilio, Arianorum insidijs crudeliter strangulatus, ad cælestia regna migravit.

Item Treuiris pridie kal. Septembris natale sancti Paulini episcopi & confessoris, qui à Constantino ob ca-

tholicam fidem exilio relegatus, & vsque ad mortem, & iam extra christianum nomen, mutando exilia, fatigatus, ad vltimum apud phrygiam defunctus, beatæ passionis coronam percepit à domino.

Item 7. idus Maij festiuitas, beati Andrea Apostoli, quando sacratissimum eius corpus vna cum ossibus sanctorum Lucæ euangelistæ & Timothei discipuli sancti Pauli, sub Constantio Imperatore, Constantinopolim translatum est.

De Gallo Cesare & militia beati Martini.

CAP. XIII.

Hieronymus in chronicis. Hoc tempore Gallus Constantij patruelis Cæsar factus, qui Iudæos interfecit per noctem militibus arma ad rebellandum inuaserant oppressit, cæsis multis hominum millibus vsque ad innoxiam ætatem, & ciuitates eorum Diocæsaream Tyberiadem, & Diospolim, plurimaque oppida igni tradidit. Nonnullos quoque nobiliū Anthociæ interfecit.

Tripartita historia lib. 5. cap. 5. Veniente autem Gallo Antiochiam, circa orientem sub specie crucis columna in cælo visa est.

Eo tempore apud Antiochiam Leontius episcopus erat hic qui Stephano successerat. Hic antequam Præsul esset, à presbyterij dignitate fuerat deiectus, quia cū muliere, nomine Custolia, degens, & turpem suspicionem celare nolens, genitalia sibi met noscitur abscidisse, postea tamē studio Constantij Imperatoris ordinatus est.

Huius tempore ad hymnos dicendos Deo, in fine psal-morum catholici dicebant: Gloria patri & filio & Spiritui sancto, minorem patre filium significare volentes. Cum vero Leontius Arianos catholicos prohibere non posset, tangens caput suum iam canum, dixisse fertur: Hæc nunc soluta, multum erit luti. Significans post mortem suam, discordiam futurā in populo pro diuersitate psallendi.

Sub Leontio Flavianus, & Diodorus primi in duas partes choros psallentium diuiserunt, & inde per totum orbem mos iste obseruari incæpit. Hi etiam ad sepulchra martyrum vigilijs celebrantes, amatores dei ad tale obsequium conuocabant.

Hieronymus in chronicis. Hoc tempore Magnentius Lugduni in palatio propria se manu interfecit, & Decentius frater eius, quem ad tuendas Gallias Cæsarem miserat, apud Senonas laqueo vitam expleuit.

Gallus vero Cæsar sollicitatus & Constantio patrueli, cui in suspicionem ob egregiam indolem venerat, Iulix occiditur, & Iulianus frater eius Mediolani Cæsar appellatur.

Author. Eo tempore (vt legitur) Martinus sub Iuliano Cæsare, contentus vno seruulo militabat, cui versa vice ipse seruebat, qui in porta vrbis Ambianensis pauperi nudo sibi occurrenti in media hyeme dimidiavit pallium suum, & in nocte sequente audiuit Dominum ad Angelos circumstantes dicentem: Martinus adhuc cathecumenus hac me vesse contexit. Qua voce audita, Martinus statim ad baptismum conuolauit, & bap-tismo postea inermis fuit, soloque nomine militauit.

Hieronymus in chronicis. Eo quoque tempore Victorinus rhetor, & Donatus grammaticus, præceptor meus Romæ insignes habentur: e quibus, Victorinus etiam statuum in foro Traiani meruit.

Author. Hic est Donatus, cuius libellus vsque hodie in scholis legitur à pueris, prima Grammaticæ rudimenta discuntibus.

De morte Antonij Abbatis, & discipulis eius.

CAP. XIII.

Hieron. in chronicis. Anno Constantij 19. Antonius monachus 105. ætatis suæ anno, in eremo moritur.

Author. Hæc sunt autem dicta Beati Antonij, quæ in verbis seniorum leguntur.

Antonius Abbas. Quocumque vadis Deum semper habere præ manibus: & in his quæ agis, adhibe testificationem

legit Metaphrastes, vrbis in Suerius tom. 3.

An. Ch. 355. consule Bar. tom. 3. an. 350. & 351.

Ariani vero Gloria patri in filio.

Gloria Patri in ecclesijs cantatur.

An. Ch. 356.

In vrbe maritima Iuliana Flauiana, vt notat Scaliger.

S. Martinus hoc tempore Christianus fit.

An. Ch. 357.

An. Ch. 359.

sanctarum scripturarum; & in quoque loco sederis, non cito mouearis.

Dicitur S. Antonij Abbat.

Idem de quodam iuvene miracula faciente. Videtur, inquit, iste mihi similis esse nauis oneratae omnibus bonis, de qua incertum est, vtrum peruenire possit ad portum. Et statim cepit flere dicens: Magna columna ecclesiae modo cecidit, peccauerat enim frater ille, & post quinque dies mortuus est.

Idem cuiusdam, qui laudabatur, & iniuriam ferre non poterat ait: Similis es domui ornatae a facie, sed de retro latronibus spoliatae.

Idem ad Heliam, qui peccantem volebat suscipere: Nauis in pelago faciens naufragium perdidit quod portabat, & vacua vix peruenit ad terram, cur ergo liberatam in terram vultis submergere?

Idem ad venatorem sepius dicens: Trahe adhuc: Auduit ab eo, si supra mensuram traxero, frangitur arcus. Ad quem Antonius ita est in opere Dei.

Item vox ad Antonium de laqueis tentis in terra quaerentem. Quis transiet istos? **HUMILITAS.**

Idem ANTONIUS singulos patrum interrogabat de scripturis, & vnusquisque vt poterat, respondebat. Et cum interrogasset Ioseph; ait ille, **NESCIO.** Et Antonius: **HIC SOLVS INVENIT VIAM, QUI SE NESCIRE RESPONDIT.**

Idem aliquando accidiosus orabat Deum vt se adiunaret, & sibi ostenderet quomodo saluaretur. Et ecce vidit Angelum quasi virum torquentem fumculum, & surgentem ex opere & orantem & dicentem & tu Antoni ita fac, & saluus eris.

Idem ait: **LABOR, HUMILITAS, & ORATIO,** conseruant monachum: **ECONTRA VERO QUIES & VOLUNTAS PROPRIA & FIDUCIA** perdunt.

Dixit etiam Abbas Antonius, sicut pisces si tardaerint in sicco moriuntur, ita Monachi extra cellam tardantes, a quieto proposito resoluuntur.

Dixit etiam: quiescens in solitudine a tribus bellis eripitur scilicet **AVDITVS, LOCVTIONIS, ET VISVS,** & vniam tantummodo habet pugnam scilicet **CORDIS.**

Item si posset fieri, quantos passus ambulat monachus, vel calices aquae bibit, deberet senioribus declarare, vt non deuiet in ipsis.

Frater quidam dixit Abbati Antonio: ORA PRO ME: respondit: nec ego misereor tui, nec Deus, nisi pro seipso sollicitus fueris, & oraueris.

De Paulo Simplice.

C A P. XV.

Occasio conversionis Pauli Simplex.

T Riparita historia lib. 1. cap. 11. Fuerunt autem probatissimi discipuli Antonij multi, ex quibus & Paulus simplex. Hunc auunt cum rusticus esset, bona spe coniugem habuisse, & ea in ipso facinore adulterij deprehensa, tacite subtrahisse, & iurerando firmasse, nunquam se cum ea esse miscendum. Tunc ait ad adulterum; habet, inquit, eam, & repente discessit ad eremum apud Antonium: dicunt enim eum mansuetissimum & patientem fuisse.

Simpliciter obediit S. Antonio.

Ex vitis patrum. Hic Paulus simplex prima nocte conversionis suae, iussus est a beato Antonio eum expectare orans, donec rediret. Et sic stetit orans ante cellam senis in aestu totius diei, & rore noctis, nusquam se mouens.

Silentij insigne ac obedientia obseruator.

Hic in conuentu patrum interrogauit, si *Christus* prior esset an *prophetae*? pro quo beatus Antonius erubescens, blando nutu eum silere & abire iussit. Cumque obstinatissime pro tali nutu silentium seruaret; Dixit Antonius ad alios omnes, nos, iste condemnat, qui de caelo loquentem Dominum non audimus, & iste firmissime abseruat, qualemcunque sermonem nostrum.

Varijs obedientia operibus a S. Antonio exercetur.

Multa autem imperabat Antonius, quae contra rationem videbantur, sicut aquam de puteo extrahere, & in terram effundere, vestimentum suere & dissuere, & quos ipse curare non poterat, hos ad Paulum mittebat. Quadam die cum hominem rabidum curare vellet idem

Paulus, & orationem non sequeretur effectus, quali infantuli more indignatus, dixisse fertur ad Dominum: *Vere non manducabo hodie, si enim non curaueris:* & mox quasi delizioso domestico satisfactum est per Dominum, rabido sanato.

Idem Paulus scindebat Cerastes, & Scorpiones per medium, dicens: Si quis habuerit puritatem, omnia subiunguntur ei, sicut Adae in Paradiso ante peccatum.

Idem sic videbat vnumquemque, cuius animi esset, sicut nos facies nostras videmus.

*Ingredientibus aliquando fratribus in ecclesiam, laeta & splendida facie, & Angelo cuiuscunque gaudente, vidit vnum inter alios nigrum & obscurum, & demones ex vtraque parte tenentes & trahentes ipsum ad seipsum, & caputrum in naribus eius ponentes, & sanctum Angelum eius lugubrem de longe sequentem. Quod videns Paulus tristis valde, & plorans, & peccata sua percutiens, sedebat nolens intrare ecclesiam, sed sedens ad ianuam, & expectans fratres vsque dum redirent: quibus exeuntibus, vidit eundem fratrem claro vultu exeuntem, & Angelum eius iuxta eum ambulantem, & gaudentem valde! demones vero de longe sequentes, & tristes. Paulus ergo exiit cum gaudio clamans & dicens. *O ineffabilis Dei misericordia & bonitas, venite & videte opera Domini, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Coactus est ille frater narrare vitam suam, & ait peccator sum valde, & multo tempore in fornicatione viri vsque nunc: ingrediens autem modo ecclesiam, audiui Deum dicere per Esaiam: *Leuamini mundi estote &c.* vsque bona terra commendatis. In hoc sermone compunctus sum, & ingemiscens dixi, *Domine qui venisti saluos facere peccatores, complexta in me peccatores ego promitto tibi, me abrenunciare omni peccato, & seruire tibi in modo in conscientia munda, suscipe ergo in hoc hora me penitentem, & interpellantem te, & omni peccato renunciantem.* In his promissionibus egressus sum ecclesiam. Omnes ergo haec audientes, glorificauerunt Deum.*

De Amos Aegyptio.

C A P. XVI.

T Riparita historia ubi supra, Circa hoc tempus philosophabatur & * Amos Aegyptius, de quo fertur, quia cogentibus parentibus vxorem duxerit, nec tamen eam cognouerit, sed in alio cubiculo dormiens, eamque ad virginitatis custodiam exhortans, annis 18. cum ea mansit, nec tamen a monastica abstinentia se suspendit. Interea mulier viri zelata virtutem, arstimauit non esse iustum tantum virum domei propter se celari, sed oportere potius seorsum vtrumque philosophari, & ob hoc viro supplicauit. At ille *gratias agens Deo* pro huiusmodi cogitatione mulieris ait: Tu quidem haec habes domum, ego mihi aliam fabricabo. In meridianam ergo partem deserti stagni maris veniens circa locum Seythi, ad montem qui dicitur Nitrix: 22. annis ibi philosophatus est, annis singulis mulierem suam visitans, multosque dignos discipulos successores reliquit.

Contigit autem huic viro & Theodoro eius discipulo, euntibus aliquo transire fluium Lycum. Ne vero alteruter se nudum videret, iussit Amos vt recederet Theodorus ab aqua. Cumque etiam semetipsum intueri nudum erubesceret, repente diuina virtute, ad vltiorem ripam translatus est.

Iniusti parentes cuiusdam, a cane rabido percussum filium & pene moriturum obtulerunt ei, & euulserunt deprecabantur eum vt curaretur. Tunc ille ad eos: Non eget, inquit, mea curatione: sed vos si vultis reddere bonum quem rapuistis dominis suis, & grotus repente sanabitur. Quod etiam contigit, nam vt restitutus est bono passio mox a puero recessit. Quando autem Amos iste moriebatur, dicitur Antonium vidisse animam eius in caelum ferri, diuinis potestatibus eam cum psalmodia precedentibus.

Hieronymus in vitis patrum. Vidimus Amone in apud Theba-

Theba-

Thebaidam, patrem trium millium monachorum, quibus vsus est indui colobijs quasi sacco lineis quæ vix ad cubitos vsque pertingunt Cucullis caput cooperiunt, maxime cum cibum capiunt, ne alius alium videat manducantem. Comedant cum omni silentio, latet omnium abstinentia.

Vidimus & locum Amonis alterius, ad quem cum pergeremus, vidimus tractum cuiusdam bestie tanquam trabis immensæ in arena, quod videntes timuimus valde: erat enim longitudo draconis cubitorum 15. & vastitas immensa.

Quodam tempore cum latrones solito more panem, quo vescabantur, auferrent, ipse de nemore rediens ad cellam, secum duos dracones adduxit, quibus præcepit, ostium suum custodire, illi vero ante ostium iacuerunt. Venerunt ex more latrones, videntesque dracones, exanimis ceciderunt, quod ut vidit senior, adueniens erexit eos, & induxit in cellam suam, & increpauit eos dicens: Cernitis quantum duriores bestiis sitis: illi enim nobis propter Christum obediunt, vos nec Deum timetis, nec vitam seruorum Dei inquietate erubescitis, eo quod carnare secum copulit. Tunc illi conuersi, in breui meliores fiunt quam aliqui qui prius Deo seruierant, sicque & ipsi post aliquod tempus eadem signa faciebant.

De duobus Macharijs & dielis eorum.

CAP. XVII.

TRIPARTITA historia lib. 8. cap. 1. Eo tempore fuerunt duo Macharij, vnus ex Aegypto superi ori, alter Alexandrinus, per omnia consimiles, excepto quod Aegyptius circa delinquentes seuerus erat, Alexandrinus hilarior: Illi Machario datum est ut saperet ultra demones, huic conuersionis occasio homicidium fuit. Nam dum puer erat, ludens circa Marinam paludem quendam coxtaneum peremit & pro metu fugiens in solitudinem, tribus annis sub dio moratus est: postea paruum hospitium sibi fecit, in quo 25. annis vixit, plures eum audierunt gratias referre illi homicidio, per quod conuersos fuerat, & illud salutare vocabat.

Ruffinus lib. vndecimo cap. 4. Florentibus per Aegyptum Antonij discipulis, Machario & Isidoro, alioque Machario & Pambo, Macharius Hyenæ speluncam habuit cellæ suæ vicinam, & quadam die catulos suos cæcos ad eum belua producit, atque ante pedes eius ponit. Qui cum intellexisset pro cæcitate catulorum, bestiam supplicare, rogauit Dominum vt eis redderet visum. Quo recepto matrem sequentes, redeunt ad speluncam, & paulo post ipsa cum catulis egrediens, pelles ouium lanatas plurimas, velut munus pro suscepta gratia ad senem defert, morsu oris enectarum, & eis ante fores eius positus abcedit.

Ex vitis partum. Macharius Aegyptius innocentem ad se fugientem qui falso accusabatur homicidij, liberavit per defunctum occisum, quem vocauit de sepulchro, & adiuravit vt illis diceret, si ille eum occidisset: qui cum dixisset non, & astantes peterent, vt interrogaret eum, quis eum occidisset? At hoc non interrogabo: Sufficit mihi vt innocens liberetur: non est meum vt teus prodatur.

Idem Macharius puellam quæ per magica maleficia videbatur alijs non sibi in equam mutata, vngens oleo benedicto, à phantastica mutatione liberavit: Et contra quendam hæreticam disputans, mortuum suscitauit.

Locus autem in quo alter Macharius manebat Scythiam dicitur, in Heremo vastissima, iter habens diei ac noctis de Nitrix monasterijs, & hic nulla semita nec terrenis aliquibus colligitur, vel monstratur iudicijs, sed stellarum signis & caribus pergitur, habens aquam bimumicam, sed saporis innoxij.

Ad hunc virum aliquando quidam vnam detulit, ille misit eam fratri cuidam, & ille alij: & ita sibi inuicem eam miserunt, donec ad eundem rediret Macharium.

Ad illum dixit aliquando diabolus: Surge Macharius ad collectam fratrum, respondit ille: Quid tibi & collectæ sanctorum? Et diabolus, latet ergo te, quod sine nobis nulla collecta agitur? veni & videbis opera nostra. Abijt ergo, & vidit per totam ecclesiam quasi paruulos quosdam pueros æthiopes atros discurrere huc, & illuc: Moris autem erat tibi ab vno dici psalmum, cæteris vel audientibus, vel respondentibus: discurreres ergo illi pueri singulis quibusque sedentibus: illudebant, & si cui duobus digitalis oculos compressissent, statim dormitabat, si cui vero in os immergissent, statim occidebat. Vbi autem post psalmum ad orationem se proiecerunt fratres, percurrerant nihilominus singulos, & ante alium in mulierum formas vertebantur, ante alium quasi ædificantes vel portantes aliquid, vel diuersa quæque agentes, & hæc eadem fratres in cogitatione versabantur. Alijs vero etiam supra ceruices & dorsa iudebant, à quibusdam repulsi præcipites deiiciebantur. Eo quoque tempore, quo fratres ad sacramenta accedebant, videbat in quorundam ora præuenientes æthiopes carbones deponere, corpus autem Christi, quod tradi videbatur à sacerdote, redire ad altare, Angelum quoque cernebat assistere ad altare & Sacerdotis manum suam manum in distributione sacramentorum supponere.

Macharius vidit demones æthiopes per speciem collectis interesse.

Varia demorum suggestionis temporum.

Merita & demerita communicantiu & illusiones demonum vidit.

De eodem.

CAP. XVIII.

ITEM Macharius de Schiti dormire volens in quodam monumento super vnum corpus pagana defunctæ, quod de sepulchro traxerat, & sub capite suo posuerat tanquam plumarium de scirpo, videntes demones eius fiduciam, inuasi sunt, & dicebat vnus ad alium, veni domina Milla, camus ad balneum, quæ respondit, peregrinum quendam habeo super me, non possum venire. Senex autem corpus tundebat dicens: Surge vade si potes. Quod audientes demones fugerunt, dicentes: Vicisti nos.

Dormit super corpus mortua nec demonibus terretur.

In ipso seruore meridiano peruenit ad eum Euagrius valde sitiens, & petenti aquam dixit: sufficiat tibi umbra, multi enim nunc iter agunt, aut nauigant etiam hac refectione priuati.

Sæcularis quidam vidit ambos Macharios vilibus vestibus indutos, & ait, beati ceteris qui sic mundo illustris: Tunc vnus illorum respondit: Vere qui mundum contemnit, sibi illudit, vestri autem miseremur, quia mundus vobis illudit. Tunc ille compunctus, secutus est eos.

Egregium Macharij dictum.

Interrogauit quidam Macharium Abbatem quomodo sic corpus tuum siccum est? Qui ait: Timor Dei etiam ossa consumit.

Abbas Macharius rogatus, vt faceret sermonem ad fratres; dixit, cum lachrimis ploremus fratres, antequam eamus vbi lachrymæ nostræ corpora nostra comburent, & stantes omnes ceciderunt proni in facies suas dicentes: Pater ora pro nobis.

Abbati Machario occurrit diabolus cum falce peracuta, volens eum percussere, & non valebat, & exclamans dixit: Magnam vim à te Machari patior, reuincas interdum, & ego nullo vnquam cibo reficior, tu saepe vigilas, me vero nunquam super oppressit: humilitas tua sola me vincit, ac sic extendens ad orationem manus beatus Macharius, spiritus immundus inter auras euauit.

Fugat oratione demonem.

Abbas Macharius dum maneret in illa solitudine qua solus erat, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, & vidit demonem in fira hominis vestitum, tunica linea perforata, & per singula foramina vascula parua pendebant, & dixit illi senex: Quo vadis maligne? Et respondit ei: Vado communicare fratres qui sunt inferni, Cui senex: Et propter quid tot vascula tecum fers? At ille, gustum sero fratribus, & ideo tanta sero, vt si vnus non placuerit, ostendam aliud. Abbas Macharius quotiescunque cum fratribus fa-

Demonem vidit cum varijs vasculis qui ibat communicatum fratribus.

Macharij mortificato.

ita charitate reſtebat, hoc in proprio corde ſtatuerat, vt quantos vini calices oblatos hauſiſſet, tot diebus nec aquam guſtaret omnino. Cum ergo fratres vinum ei porrigerent, cum gaudio ſumebat, vt poſtea ſe mace- raret: quod cum diſcipulis eius vidiffet, patefacto ſenis conſilio, ne ei vinum porrigerent poſtulabat; tormen- ta illi ingeri potius quam pocula manifeſtans.

Dixit Abbas Macharius: ille verus eſt monachus qui ſe in omnibus vincit, nam ſi aliu arguens, ad iracundiam moue- atur, quis propriam paſſionem implet; nec enim vt al- tecum ſaluet, ſe debet perdere.

De ſancto Hilarione.

CAP. XIX.

S. Hilarionis Patria.

Eccleſiam frequentat.

Inuiſit An- tonium & duobus men- ſibus apud eum manet.

Subſtantiam fratris & pauperibus diuidit.

Solitudinem petit.

Sunt cari- cae & ſcora genere qua- ſi ſyriae eſſe po- ſſunt. lib. 1. cap. 3. Caſ- ſianus collat. 8. cap. 1. ca- ricas inter eremitarum aduſia reſere.

Domat cor- pus quod vo- cat aſſili ſui varijs modis.

Varijs ludibris demonum affligitur.

Tugurium iumentis.

Cellula eius amplitudo.

Cubile nuda iumentis & ſtratibus in- ſtituit.

AVTHOR. Antonij diſcipulus S. quoq; Hilarion fuit, cuius vitam beatus Hieronymus ſcripſit, quam ego abbreviatam hic poſui.

Hieronymus tom. 1. Hilarion prope Gazam Paleſtinae parentibus idolatriae deditis ortus, roſa de ſpina floruit, à quibus Alexandriae grammatico traditus, non circi fu- rore, non theatri luxuria delectabatur, ſed illi tota vo- luptas erat in Eccleſiae congregatione.

Audiens autem tunc celebre nomen Antonij quod per omnes Aegypti populos ferebatur, ſtudio viſendi eum ſuccenius, ad eremum pertexit, & ſtatim vt eum vidit, mutato habitu duobus fere menſibus iuxta eum manſit, contemplans vitæ eius ordinem, & morum gra- uitate. Porro frequentiam eorum, qui ad eum ob varias infirmitates, & impetus demonum concurrebant, vi- tra non ferens, ad patriam redijt, & parentibus defun- ctis partem ſubſtantiae fratris, partem pauperibus lar- gitus eſt, nihil ſibi omnino reſeruans. Erat tunc anno- rum 15, ſicque nudus & armatus in Chriſto, non lon- ge à Gaza ſolitudinem, quæ per litus euntibus Aegyp- tum ad leuam ſelectitur, ingreſſus eſt.

Igitur ſacco tantum membra coopertus & pelliceu habens opendyten, quem illi beatus Antonius profici- centi dederat, ſagumque ruſticum, inter mare & pal- ludem vaſta & terribili ſolitudine fruebatur, 15. tantum caricas poſt ſolis occaſum comedens: & quia regio latrocinijs infamis erat, nunquam erat in eodem loco homo manens, Cernens diabolus ſe à paupere vinci, & priuſquam peccare potuiſſet per ætatem, calcatum, ti- lillabat ſeſus eius, & pubeſcenti corpori ſolita voluptatū incendia ſuggerebat; cogebatur tunculus Chriſti cogitare, quod neſciebat, iratus itaque ſibi pectus pugnis verberans, quali cogitationes exdebat, vt poſſet eas ma- nibus excludere. Ego te, inquit, aſſelle faciã vt non calcitres, nec te hordeo alam, ſed palea: graui te onerabo pondere per aſtus & frigora, vt patius cibum cogites quam laſciuam.

Multas demonum inſidias patiebatur, ſæpe illi mu- lieres nude cubanti, ſæpe eſurienti largiſſimæ apparue- re dapes. Interdum orantem lupus vulans & vulpecu- la ganniens tranſiliit, pſallentique gladiatorum pugna ſpectaculum præbuit, vnus etiam quali interfectus an- te pedes illius corruens, ſepulturam rogabat. Orabat ſemel fixo in terram capite, & vt natura fert hominum, abducta ab oratione meus, neſcio quid aliud cogitabat, inſiliuit dorſo eius ſelſtinus agitator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberans, ait, Eia cur dormitas? ca- chinnanſque deſuper, ſi defeciſſet, & an hordeum vel- let: accipere, ſeiſcitabatur.

Conſtructa eſt ei deinde cellula breuis, quæ vſq; ho- die permanet latitudine pedum quatuor, altitudine quinque, ſcilicet ſtatura ſua humilior, longitudine vero paulo amplior quam corpusculum eius patiebatur, ita vt ſepulchrum potius crederet, quam domum. Capil- los tantum in die paſchæ tundebat, ſuper nudam hu- mum ſtratamque iuncum vſque ad mortem cubi- tauit. Saccum nunquam lauit, quo indutus fuerat, dicēs ſuper ſuum eſſe in cilicio mundiciam quætere. Cumque latrones de nocte ad eum venirent, inter mare & palu-

dem à veſpere vſque mane diſcurrentes, numquam lo- cum cubiculi eius inuenire potuerunt: porro clara lu- ce, reperto puero quali per iocum dixerunt. Quid face- res ſi venirent ad te latrones? Qui ait, nudus latrones non timeo. Et illi: Certe, aiunt, occidi poſſes: poſſem, inquit, & ideo latrones non timeo, quia mori paratus ſum. Tunc illi admirati conſtantiam eius, & fidem, confeſſi ſunt no- ctis errorem, conſectiorem vitam deinceps pollicentes.

De quibusdam eius miraculis.

CAP. XX.

ACCIDIT autem vt ad eum quidam obſeſſus adduceretur, cuius manus, ceruix, & latera, & pedes, ferro onerata erant, furorifque ſeruitium oculi torui minabantur. Cumque deambularet ſanctus cum fratribus, & de ſcripturis neſcio quid interpretaretur, erupit ille de manibus ſe tenentium, & amplexans eum poſt tergum in ſublime eleuauit, clamorque eſt ortus ab omnibus, ne conſecta ieiunijs membra collideret. Et ſanctus ſubridens ait, Sinite, & meum mihi paleſtri- tam dimittite, & reflexa ſuper humeros manu, caput eius tetigit, apprehenſoque crine ante pedes eius adduxit manus eius ſtringens, & plantas pede calcans, ſimulq; ingeminans; torquere, ait, dæmonum turba, torque- re, Domine, inquit, Jeſu, ſolue captiuum, & vinum, & plures vincere tuum eſt. Curatus itaque & ita poſt paucos dies redijt cum vxore, & liberis ad monaſterium pluri- ma quali gratiam redditurus dona aſſerens. Cui ſanctus: Nonne legiſtis, quid Gieſi, quid Simo paſſi ſunt: quoru alter obtulit pretium, alter accepit: vt hic quidem videret gratiam ſpiritus ſancti, ille vero vt mercaretur, ille vero ſens ait, Accipe, & da pauperibus. Cui ſan- ctus: Ego qui mea reliqui cur aliena repetam? multis nomē pauperum occaſio eſt auaritiæ, miſericordia artem non habet: nemo melius erogat quam qui nihil ſibi reſeruat.

Dicebat Hilarion, diabolus tanto hominum ar- dere odio, vt non ſolum ipſos, ſed etiam ſua, vt in- ſumenta & pecora cupiat interire. Cuius ſignum eſt, quia antequam beatum Iob tentare permitteretur, omnem ſubſtantiam eius interfecerat.

Detestabatur autem precipue monachos, qui infide- litate quadam ſua in futurum reſeruarent. Vnde frater quidam auarus in vicino manens detolit fratribus ciceris faſcem virentis, ſicut in herbis erat, quæ cum ad veſ- peram poneretur in menſa, exclamauit ſenex ſe factore eius non poſſe ferre. Interrogatque vnde eſſet? & reſ- pondit Heſychius quod frater quidam primitias agelli ſui detuliſſet. Non ſentis, inquit, fetorem eius teterrimum, & in cicere fetere auaritiã? mitte bobus, & vide an comederint. Quod cum in præſepe poſuiſſet, ex- teriti boues, & plus ſolito nugientes, ruptis vinculis fugerunt. Habebat enim hanc gratiam, vt ex odore corporum & eorum quæ quiſque tetigiſſet, ſciret, cui dæmoni vel vicio ſubiaceret.

De fuga & peregrinatione eius.

CAP. XXI.

IGITUR 63. vitæ ſuæ anno cernens grande mona- ſterium, & multitudinem fratrum ſecum habitantiu turbasque eorum, qui varijs languoribus & immundis ſpiritibus occupatos, ad ſe deducebantur, ita vt omni genere hominum ſolitudo per circuitum repleteretur, ſe- bat quotidie, & incredibili deſiderio conuerſationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus quid ha- beret, & cur ſe aſſiceret, aiebat, Ruſum ad ſeculum redij, & mercedem meam in vita mea recipi. Homines Pa- leſtinae & vicinae prouinciæ æſtimant me alicuius eſſe alicuius momenti, & ego ſub prætextu Monachatus ac diſpenſatione fratrum villæ poſſeſſiones & ſuppellectile habeo. Seruabatur ergo à fratribus maximeque ab He- ſychio, quicquid venerationi miro amore deditus erat.

Cumque ita lugēs biennium duxisset, mulier quædam venit ad eum, volens & ad Antonium pergere. Cui ille flens, ait, vellem ipse quoque ire, si non huius monasterij carcere tenerer, & si eundi fructus esset: biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credit illa, & substitit, & post paucos dies veniente nuncio, Antonij dormitationem audiuit.

Concurrerant hinc episcopi, inde clerici, monachi, & omne genus hominum, ut benedictum ab eo pacem acciperent, vel solum. At ille nihil aliud nisi sollicitudinem meditabatur, in tantum ut quadam die adducto asello (nimis quippe ieiunij exelus vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cum percrebuisset, quasi Paletina vastitas & exitium indiceretur, plusquam decem millia hominum diuersi sexus, & ætatis congregata sūt ad eum retinendum. Ille immobilis ad preces, & bacillo arenam discutiens, loquebatur, fallacem Deum meum non facio, nec possum videre subuersas Ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum sanguinem meorum, Tunc omnes qui aderant intelligebāt reuelatum ei esse quiddā secreti, quod nollet cōfiteri, & nihilominus custodiebat eū ne recederet. Decreuit ergo, publica voce cōtestās, nō se cibi vel potus quicquam sumere, nisi dimitteretur. Et post septem dies, inedia tandem causā relaxatus cum infinito agmine prosequentiū, venit Betheliam, vbi suis turbis, ut reuēterentur, elegit 40. monachos, qui haberent viaticum, & possent ieiunantes ingredi, & post solis occasum cibū sumere. Pergensq; ad castrum Thebarum, Draconium Episcopum qui ibi exulabat, visitauit. Quo incredibiliter tanti viri præsentia consolato, Babylonem postea perrexit, & ut Philonem Episcopum inuiseret. Constantius enim rex Arianorum hæresi fauens, vtrumque in ea loca deportauerat. Deinde habitaculo sancti Antonij visitato, reuersus Aphroditon duobus tantum secum retentis fratribus, in vicinia ætremo moratus est, tanta abstinentia, & silentio, ut tunc primum se cepisse Christo seruire diceret. Porro iam trienniu erat, quod clausum cælū illas terras arefecerat, ut vulgo dicerent Antonij mortē etiam elementa luge-re. Nec latuit fama viri accolæ quoq; illius loci, certatimque viri & mulieres, ora luridi & attenuati fame, plurimam à seruo Christi idest successore Antonij deprecabantur. Quos ille cernens mire doluit, eleuatisque ad cælum oculis ac palmis, statim quod rogauerat impetravit. Ac regio illa postquam pluuijs irrigata est, tantum serpentium ac venenatorum animalium multitudinem ex improuiso ebulliuit, ut innumerabiles percussimili ad Sanctum virum statim cucurrissent, interirent: benedicto itaque oleo vniuersi Agricola & pastores tangentes vulnera, certam salutem resumebant. Videns ergo se etiam ibi micis honoribus affici, de loco illo recessit.

Author. Hæc de beati Antonij ac discipulorum eius gestis, & dictis, ad præsens sufficiant, nunc ad se riens histociæ reuertamur.

De Victorino Afro, & Eusebio Emisseno.

CAP. XXII.

Hieronymus de illustribus viris. Victorinus Afer Romæ sub Constantio principe rethoricam docuit, & in extrema senectute Christi se tradens fides; scripsit aduersum Arium libros more dialectico valde obicuros, qui nisi ab eruditis non intelliguntur & commentarios in Apostolum.

Fuerat autē & alius Victorinus Pitabionēsis episcopus, qui non æque Latinam, ut Græcam linguam no-verat. Vnde opera eius grandia sensibus, viliora videntur compositione verborum. Sunt autem hæc commentarij in Genesim, Exodum, in Leuiticum, in Esaiam, in Ezechiam, in Habacuc, in Ecclesiasten, in Canticum canticorum, in Apocalypsim Ioannis, aduersum omnes hæreses, & multa alia. Ad extremum martyrio coro-

natus est. Eusebius quoq; Emissenus episcopus, elegantis ingenij, & rethorici innumerabiles, & qui ad plausum populi pertineant, confecit libros, magisque historiam securus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur. E quibus vel præcipui sunt aduersus Iudæos & gentes, & Nouatianos, & ad Gallatas libri 10. & euangelij homeliæ breues, sed plurimæ. Floruit temporibus Constantij Imperatoris, sub quo mortuus Antiochiæ sepultus est.

De Sancto Hilario Pictauiensi.

CAP. XXIII.

ELORVIT etiam hoc tempore beatus Hilarius Pictauiensis episcopus Regionis Aquitanie oriundus fuit partibus, vxorem habens, & filiam quam postea virginem conseruauit, fuit autem semper optimus Christianus, & in sacra scriptura sapientissimus: vnde cum vidissent Pictauienses, quod ipse tota virtute omnes hæreticos expugnabat, eum in episcopum omnes pariter elegerunt, qui statim ex ardore fidei, non solū terram suam, sed etiam totam Franciam ab hæreticis defendens, suggestione Episcoporum duorum hæreticorum ab Imperatore, qui & ipse hæreticus erat, in exilium relegatus est, quia sapientiam eius sustinere nō poterant. Quarto autem anno exilij eius iussit Imperator vt omnes episcopi conuenirent, & de veritate fidei disputarent. Reuersusque sanctus Hilarius, petijt ab Imperatore vt sibi daret licentiam loquendi, sed illi duo episcopi non sustinentes facundiam eius, obtinuerunt ab Imperatore vt iam redire Pictaui compelleretur. Redenti ergo Pictauium, obuiauit quædam mulier flens filium suum sine baptismo defunctum, cuius precibus & lachrymis motus sanctus Hilarius eum susciuit.

Quodam tempore Ariana hæresi per orbem furente, etiam Leo Papa (vt fertur) hac peste deprauatus, fecit omnium episcoporum concilium conuocari: venit & sanctus Hilarius, quamuis tardius, armis tamen fidei munitus. Cumque nuuciatum esset eum adesse præ foribus, Papa veluti sero ueniens, sed magis catholico indignatus, mandauit synodo, vt nullus ei assurgeret coepiscoporum, aut locum confessionis ei annueret. Præsentatus ergo vir Dei, consilio residentes, cum reuerentia salutaui. Cui Papa quasi quem ignoraret insultans, sic respondisse fertur. Tu ergo es Hilarius Gallus? At ille non sum Hilarius Gallus, sed de Gallia: ac si diceret, non sum natione Gallus, sed de Gallia Præsul. Erat enim gente Aquitanicus, pontificali autem dignitate præcinebat Gallis. Papa autem animi stormachatione permotus, ait, Et si tu Hilarius de Gallia, ego Leo Romana sedis Apostolicus index. Tunc Hilarius eius pertinacem cōtrouersiam intelligens, respondit ei, quod si Leo, sed non de tribu Iuda, & si iudeus residet, sed non in sede marciatis. Mox ille spreto sede, inmo sedis dignitate, surrexit, multumque præ sagum Antistitem minans, exiit dicens: Vide quia te reuertē ab his tumidis sermocinationibus humiliatum restituum. Et si, inquit, Hilarius, non redieris. Tunc vir sanctus terra se insidere parans, dixisse suplex fertur: Domini est terra & plenitudo eius. Ad quam vocem statim ipsa tellus erumpens, sussum excreuit, eique in medio residentium episcoporum, seipsum nec humiliorem præbuit. Quod vniuersis, & maxime catholicis stu-pentibus, Deumque pro sancti merito collaudantibus, clamor atollitur. Leonem Apostolicum virum repentino defecisse interitū. Sicque synodus distinguitur: & episcopi omnes cum reuerentia & laudibus beati Hilary ad propria erroris capite contrito reuertuntur.

Author, miraculum hoc non videtur habere consonantiam cum veritate historię. Nulla enim historia dicit hoc tempore aliquem Leonem Apostolicæ sedi præfuisse. Sed forte posset dici, quod Liberius qui Constantio & cæteris fauebat hæreticis, ipse alio nomine vocatus est Leo. Hunc enim vt ex supradictis constat tempore Hilarij in papatu sedisse, vel forsitan circa illud tempus, fuit aliquis antipapa Leo vocatus.

Eusebius Emissenus

Arianorum validissimus oppugnator. Hanc fabulam ut verā astruant Conrad. Albert. Hermand. Gig. qui resalluntur ab omnibus.

Hæc enim Italici & ceteri scriptoris describita ridicula sumentia sūt ut conitabile ex annotatione inferius posita.

Liberius dicitur fuisse Leo ut Genebrardus affirmat inde tamen nihil sequitur aduersus annotationem nostram.

ANNOTATIO.

Risu profecto potius, quam redargutione dignum est, recentiorum quorundam historicorum commentum dicentium Felici fuisse successorem Leone quendam, in Sanctum Hilarium parum equum, quem sero accedentem ad synodum, in penam huius considerari iussit, ipsum vero diuina vultu, eade qua Arius mulctatus, una cum visceribus animam afflauisse. Sontasse ista putatur (aut Barroisius) cum tanta rei in tanto vero totum in orbis theatro confecta, antiquorum nullas reperatur assertor. Et quod ad Liberium attinet, dicitur cum mortuo Felice, qui in locum eius receptus fuerat, exisset ab Arianorum communicatione, ac propterea ab omnibus ut legimus Romana ecclesia Pontifex, ut erat ante, cognitus & acceptus fuit, atque hinc damnatus at formulam Ariminensem, & ideo pellitur ab Ariano, & delitescit in camiterijs suburbanis usque ad obitum Constantij in qua re admiranda apparuit diuina providentia, qua Romanam ecclesiam semper moderatus est. Nam ex labefactato ex Arianorum communicatione, Liberio Felice ante eorum communicatione conuictum, excitat aduersus eos, quo defuncto iterum Liberio ad pugnam roborat, aduersus impium factum Arianorum.

De scriptis eiusdem Hilarij.

CAP. XXIII.

Heronymus in chronicis, Anno igitur Constantij 19. Hilarius Pictauiensis Episcopus, factione Saturnini Arelatensis Episcopi reliquorūq; qui cum eo erant Arianorum, ante triennium in Phrygiam pulsus, libros de nostra religione composuit.

An. Ch. 339.

Idem in lib. de illustribus viris. Aduersus Arianos 11. libros confecit. Et alium librum de Synodis, quem ad Galliarum Episcopos scripsit, & in psalmos commentarios, primum & secundum, in quo opere imitatus Origenem nonnulla etiam de suo addidit.

Est eius & ad Constantium libellus, quem viuenti Constantinopoli porrexerat. Et alius in Constantium, quē post mortē eius scripsit. Et liber aduersus Valentem & Ursacium historiam Ariminensis & Seleuciensis synodi continens. Et aduersus prefectum Salustium siue contra Dioscorum, & liber hymnorum & mysteriorū alius. Et commentarij in Mattheum, & tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad sensum transtulit. Et alius elegans libellus contra Auxetium: Et nonnulli ad diuersos epistolæ.

Aut quidā scripsisse eū in CANTICVM CANTICORVM, sed à nobis hoc opus ignoratur, mortuusq; est Pictaui: Valentiniano & Valere regnātib.

De morte Constantij, & successione Iuliani.

CAP. XXV.

Ex tripartita historia l. 5. c. ultimo. Interea vero Costantius veniens Mopsucrenis, nimia cogitatione, apoplexiæ passione defunctus est. Cui successit Iulianus Costantij filius Hugo ubi supra. Nā Costantinus, qui Byzantium suo nomine Constantinopolim appellauit, duos habuit ex eodē patre, sed non eadē matre germanos scilicet Dalmachis, & Constantium, qui Costantius habuit duos filios, Gallum & Iulianum, quorū Gallus modico tempore sub Costantio Augusto (vt dictum est) Cæsar fuit. Iulianus vero primò quidē scholis vacauit, sed postmodū à Costantio Augusto Galliarum Cæsar constitutus fuit, qui etiā sororē suā Costantiā ei matrimonio iunxit. Cæsar itaq; factus Iulianus, Gallos mira celeritate vicit apud Rhenum, & militibus suis gratus ab eis appellabatur Augustus. Quo nomine tumēs Iulianus, spreto Constantio, Italiam, Illyricūq; peruasit. Quod audiens Constantius in vrbe regia positus, instructione belli Parthici derelicta, contra illum venit, sed in itinere defunctus est, anno vitæ suæ 45. Eoq; defuncto, Iulianus Constantinopolim veniens factus est Imperator.

Quo tempore a Constantio admittitur Diuinitas à filio Dei, eodē quoque ab ipso imperiū abripitur, vt testatur Bar. lege Ammian. lib. 19. & 20. & 21.

Itaq; Constantius qui catholicos persecutus fuerat: totum tempus imperij sui pertulit inquietum.

De Imperio Iuliani Apostatae, & eius pueritia.

CAP. XXVI.

Iulianus A. postata an. mundi 4217 Christi 364.

Heronymus in chronicis, Igitur Romanorū 6. imperauit Iulianus anno domini 364. mundi vero 4217 imperauit autem anno vno & mensibus 8.

Author. Alibi tamē annocantur in regno eius anni tres illis 8. mensibus pro anno computatis, vnde hic videtur fuisse vitium scriptoris, Denique Beda in libro de temporibus dicit eum regnasse annis duobus & mensibus 8. Ex tripartita historia lib. 6. cap. 1. Hic Iulianus olim discipulus apud Constantinopolim cum esset adolecens, pedagogū habebat Mardonium, Grammaticum Nicoclem Rethorē, Ecebolium Sophistā, tūc Christianū: erat quoq; Iulianus ab initio Christianus. Cūq; lectione proficeret, fama per populū voltabat, quia Romanā etiā republicā gubernare posset. Quod cū latius audiretur estimationes indixit Imperatori Constantio, quāobrem abstulit eū ab vrbe regia & misit Nicomediam: prohibēs ne cū Libanio Sophista cōueniret, qui ibi morabatur paganus existēs. Iulianus ergo Libanium audire non audens: libris tantum eius utebatur. Tunc venit ad eum Maximus Philosophus Ephesius fama eius protractus, quem postea Valentinianus quasi Magum iussit occidi. Cuius religionē cepit Iulianus imitari, cum eius verba quasi philosophica prægustasset. Is etiam imperij cupidinem animo eius inmiscuerat. Cumque hæc non laterent aures Imperatoris, inter spem metumque constitutus, suspicionem celare volens; qui dudum integer fuit, Christianus, postea proditor est effectus, totius monachicam simulabat vitam, & latenter quidem exercebatur in Philosophia, in manifesto autem sacros christianorum legebat libros. Denique in ecclesia Nicomedie lector est constitutus: & sub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem præ timore faciebat, nequaquam à spe recedens, quā mente conceperat. Dicebat autem amicis suis felicia fore tempora, cum fieret Imperator. Deinde factus suspectus Imperatori diffugit, quem celarum inueniens Eusebia vxor Imperatoris, vix peruasit Imperatori vt non occideretur, sed ad Philosophiam mitteretur. Athenas. Quo veniens, quærens ubique vates, inuenit vnum, qui ei apparere fecit solemniter demones: quos vidēs Iulianus signauit se, & statim demones diffugerunt. Magos autē culpauit eum, quia se signauerat. Cumque ille laudaret virtutem crucis, ait Magus: Ne putes, o bone vir, quia timuerunt signum hoc, sed potius ab ominati recesserunt: sicque capiens miserum, repleuit eum odio signaculi christiani. Et vocatus postea ab Athenis, constitutus est Cæsar à Constantio, accepta coniuge Constantia sorore eius, & directus est in Gallias contra barbaros. Ingressus ergo in aliquā ciuitatem, corona laurea, quibus solent ornari ciuitates inter columnas pendens, rupto fune decidit super caput eius, & eum aptissime coronauit: vicit ergo regem barbarorum, & Augustus appellatus est. Cumque deesset corona imperialis vnus signa portantium, totum quem quem habebat in collo capiti eius circumposuit.

De moribus eius.

CAP. XXVII.

Volens autem Iulianus placere omnibus, catholicos quos Constantius exulauerat, reuocauit. Et paganis dedit licentiam Idolis immolari: expulit à palatio eunuchos, tonsores & coquos. Eunuchos quia vxor eius obierat, post quam non duxit aliam, tonsores, quia vnus sufficit multis: coquos, quia simplicibus utebatur cibis. Solus Imperator à Iulio Cæsare in curia senatus recitauit orationes, philosophos vndeunque congregabat. In oratione quam scripsit de Cæsaribus, cunctos ante se principes lacerauit. Et hac motus arrogantia contra christianos scripsit, in tertio libro contra christianos, cum multa dispensationis humane in Christo collegisset exempla, dixit. Horum igitur singula si non habent aliquam ineffabilem contemplationem maxima de Deo blasphemata sunt plane.

Gregor. Nazianzenus in lib. contra Paganos. Mihi enim mores Iuliani olim cōperti sunt, dū cum clarius Athenis cognouissem, faciebat me cautum in constantia morū & c.

& excessus vbetior, Vates enim egregius est, qui bene considerat, nullum signū mihi in eo vtile videbatur, ceruix rigida, & inflexibilis, humeri iactabiles, oculi currentes, huc illuc sariose respicientes, pedes impatientes, nares spirantes inturias & cōtempus, schemata risibilia, & hoc ipsum semper significantia risus incoctinens, & quasi subbulliens, consensus & negatio simul, operatio nulla ratione consistens, interrogatio inordica, responsio nulla congruentia sibi conueniens, hoc cum vidissem, repente dixi: O quale malum nutrit Respublica Romanorum.

Ex tripertita historia. Habebat barbā prolixā tanquam philosophus, de qua Antiocheni sic eum desiderabant: *Tondatur eius barba ut ad fines proficiat.* Et quoniam superstitionis causa taurum frequentius Idolis immolabat, aram & taurum suo solido formari praecepit. Dicebant ergo Antiocheni: *Iste Taurus conuertit mundum,* qui reciprocis iniurijs se vindicans, librum edidit aduersus Antiochenos satis lepidum & vrbānum, quem Antiochicum nominavit.

De superstitione illius, & sententiam Christianos.

CAP. XXVIII.

Quibusdam autem sacrificijs & inuocationibus atque immolatione sanguinum, nostrum baptisma studebat abluere, & Ecclesiasticae professioni abrenunciari, fontes aquae Daphneos apud Antiochiam sacrificijs violant, ut aquam bibentes eius hōtore potirentur. Cumque etiam in publico venales cibos illo scelere contaminasset, aspergebantur enim ex eis panes & carnes, & poma, & olera, christiani hoc videntes ingemiscabant. Veruntamen iuxta praeceptum Apostoli comederant, omnia inquit, quae in macello venduntur, comedite, &c.

Iulianus quidem vultu mitem se simulabat, potro laqueos quibus innocentes deciperet instruebat. In publicis imaginibus Iouem, Mercurium, & Martem depingebat, sicque latenter subditos adorare Deos faciebat. Paganos quoque faciebat Christianorum officijs assuetos, & de huiusmodi scripsit Arsacio Pontifici Galatiae, monens, ut sacerdos ad spectacula non procedat, in tabernis non bibat, rebus turpibus non intersit, Xenodochia per singulas constituat ciuitates, ad quod opus singulis annis iussit ei dari 30. millia modios frumenti, & 60. millia vini sextarios. Horū, inquit, quinta pars pauperibus templum obseruantibus debet expendi: reliqua peregrinis indigentibusque distribuui, & ad huiusmodi collationes faciendas esse, & primitias frugum dijs offerendas. Quod, inquit, Homerus probat introducens Eumeniam talia facientem. Christianis eum aduentibus quod nimis grauantur tributis & exactionibus, respondit: Vestrum est ut patienter mala sustineatis: hoc enim est praeceptum Dei vestri.

In Caesarea Philippi, Saluatoris imaginem de muliere liberata à fluxu sanguinis per tactum sabbrae eius creatam deposuit, pro qua suam statuam ibi collocavit, quae igne de caelo cadente circa pectus eius diuisa est, & caput cum ceruice vna parte deiectum, reliqua pars haerens restitit, & fulminis indicium referauit.

Eo aliquando sacrificante, ostensum est ei in visceribus pecudis, signum crucis corona circumdatum, quod alijs interpretantibus, super crucifixi victoria: Ipse respondit, crucifixum potius coarctari, nec ei relinqui spacium dilatandi.

Placere volens Iudaeis sicut & gentilibus, praecepit eis ut templum suum reedificarent: quibus in opere nihil proficientibus, cum quicquid de die facerent, nocte caderet cum multorum periculo, & cum tribus diebus iam hoc factum esset, quarta die apparuit in caelo signum crucis splendidum, & Indorum vestes crucis signaculo sunt impleta.

Eo sacrificante apud Fortunam Constantinopoli, Martes episcopus Chalcedonenis senectute cecatus, qui manu alterius regebatur, eū aperte appellavit APOSTATA.

TAM. Cui, dicente Iuliano, neque Galilaeus Deus tuus curare te potest, respondit: DEO GRATIAS, quod te non video pietate nudatum.

Clericis nostris omnia priuilegia & honores subtraxit, & leges positas pro eis soluit, ipsosque curiae tradidit: à virginibus, & viduis, quae ab ecclesijs pascebantur, iussit exigi ea, quae dudum à publico accepisse videbantur. Auferebat & ornamenta ecclesiarum, templa nostra destruebat, & pecunias ad eorum aedificationes prius data, iterum exigebat.

Cesariensis apud Palestinam nimis infestus erat; quia, etiam eo regnante, sacellum FORTVNAE quod solo in remanserat euerterat, & ideo possessiones & pecunias ecclesiarum illarum cum verberibus exquirens, trecentas auri libras collegit ex eis. Omnes autem clericos inter milites aggregari iussit prouinciae seruituros.

De lucifero haresiarcha.

CAP. XXIX.

Heronymus in chronica. Eo tempore Georgio per seditionem populi incenso, qui in locum Athanasij fuerat ordinatus, Athanasius Alexandriam reuertitur.

Eusebius quoque Vercellensis, & Lucifer Calaritanus de exilio regrediuntur.

Ruffinus 10. lib. cap. 27. 28. & 29. Lucifer autem cum exoraretur ab Eusebio, quia vterque in partibus vicinis Aegypto fuerat relegatus, ut ad videndum Athanasium Alexandriam pergerent, communi quae tractatu cum his, qui superflerant sacerdotibus, de statu ecclesiae decernerent, praesentiam sui abnegans, legatum pro se Diacorum suum mittit, atque ipse intento animo Antiochiam pergit, & Paulinum episcopum constituit, proprijs dissidentibus adhuc partibus, sed in vnum reuocari posse sperantibus, si sibi talis eligeretur, episcopus, erga quem non vna plebs, sed vtraque gauderet.

Pergit Eusebius interea Alexandriam, ibique confessorum concilio congregato, pauci numero, sed fide integri & meritis multi, decernunt, ut orientis procuratio Asterio, occidentis Eusebio committatur. Ibi & de Spiritu sancto additur plenior disputatio, ut eiusdem substantiae & deitatis, cuius Pater & Filius etiam ipse Spiritus sanctus crederetur, nec quicquam prius in trinitate, aut creatum, aut inferius posteriusve diceretur. Sed & de doctrina substantiarum ac substantiarum, sermo eis per scripturam motus est, quod Graeci *Fias* & *Hypostases* vocant. Substantia namque ipsam rei alicuius naturam rationemque qua constat, significat; substantia vero vniuersalisque personae hoc ipsum quod extat, & subsistit, ostendit, & ideo propter haereticam Sabellij tres esse substantias cōfiteudas.

De incarnatione quoque Domini in illo cōcilio comprehensum est, quod corpus quod suscepit Dominus, neque sine sentu, neque sine anima susceptum sit.

Eusebius autem cum redisset Antiochiam, & inuenisset ibi à Lucifero ordinatum episcopum contra pollicitationem suam, pudore simul & indignatione compulsus, abscessit, neutri parti communionem suam relaxans, quia digrediens inde promiserat se acturum in concilio, ut is eis ordinaretur episcopus, à quo pars neutra descisceret. Interim Lucifer iniuriam dolens, quod episcopum à se ordinatum Eusebius non recepisset, nec ipse recipere cogitaret Alexandrini decreta concilij, sed constringebatur legati sui vinculo, qui in concilio ipsius auctoritate subscripserat. Elegitque ut legato sua recepto, erga ceteros sententiam suam disparem, sed sibi placitam custodiret: ita regressus ad Sardiniae partes, siue quia cita morte praeventus, tēpus sententiae mutandae non habuit, etenim temere cepta corrigi spacio solent, siue hoc animo immobiliter tenens, obiit. Verū ex ipso interrim Luciferianorum schisma sup̄stie exordiū. Eusebius vero circumiens orientē atque Italiae medici pariter & sacerdotis fugebatur officio, singulas quasque ecclesias abiurata infidelitate, ad sanitatem rectae hdei reuocabat, maxime quod Hilariū, is de exilio regressum, & in Italia positū, hinc eadē erga instaurandas ecclesias, fidemque patrum recuperandam reperit molientem: nisi quod Hilarius

Tripartita
ibide cap. 7.
Clericorum
priuilegia &
honores ab-
tulit.

Lucifer ex-
at Antiochia
episcopum
Paulinum.

Conuentus
confessorum
Alexandria.

Dissidet Lu-
cifer cum Eu-
sebio Verfel-
lensi, inde-
que recedit
ab ecclesia,
& schisma
facit, in eo-
que moritur
atque hinc
collige quod
quidam mi-
nus temere
cum inter
fascias col-
locauit.

Lapso resuo-
cavit Ense-
bium & Hi-
larium, & in
sua confite-
munt.

vir natura leuis & placidus, simulque eruditus, & ad per-
suadendum commodissimus rem diligentius & aptius
procurabat, qui etiam libros de fide nobiliter scriptos
edidit, quibus & haereticorum versutias, & nostrorum
deceptiones, & male credulam simplicitatem diligen-
ter exposuit. Ita duo isti viri velut magifica quadam
mundi lumina, Illyricum, Italiam, Galliasque suo splen-
dore radiarunt, ut omnes etiam de absconditis angulis
& obstrictis haereticorum tenebrae fugarentur.

*De impijs legibus Iuliani, & de persecutione
Athanasij.*

CAP. XXX.

Ruffinus lib.
10. cap. 32.

Ruffinus libro 10. cap. 32. Sed Iulianus postquam ad
orientem Persas bello pulsaturus advenit, & pu-
blica (quam prius occultauerat) erga Idolorum cul-
turam ferri cepit insania: callidior ceteris persecutor,
non vi neque tormentis, sed praemiis, honoribus, blandi-
tiis, persuasionibus, maiorem penae populi partem, quam
si atrociter pulsasset, elisit.

Proverbia
Nostris ip-
sorum per-
na impi-
mur.

Tripartita historia lib. 6. cap. 17. Tunc etiam contra pie-
tatem leges posuit, & primum quidem Galliaeorum fi-
liis (sic enim cultores Christi nominabat) Poetarum
& Rethorum ac Philosophorum legere disciplinas in-
terdixit, proprijs enim, inquit, pennis secundum proverbium
vulnerantur. Nam ex nostris armati, conscriptionibus
contra nos bella suscipiunt. Aliam quoque legem posuit,
Galileos praecipiens militibus expelli.

Ap. Ch. 66.

Hieronymus in chronica. Proxerchius autem Sophista
Atheniensis, lege data ne christiani liberalium artium
doctores essent, eum sibi specialiter Iulianus concedere-
ret, ut Christianus doceret, sponte scholam dimisit.

Ruffinus ubi supra cap. 31.

Itaque Iulianus Iudas litte-
rarum illis solis, qui Deos, Deaque venerantur pate-
re deceant. Militiae cingulam non dari, nisi immolan-
tibus iubet, procuratorum provinciarum, iuris quoque di-
cendi christianis statuit non debere committi, ut pote
quibus etiam lex propria gladio uti vetuisset. Et profi-
ciebat quotidie in huiusmodi legibus exquirendis: qui-
bus & si quid versutum vel callidum, tamen quod mi-
nus videretur crudele discerneret.

Cap. 33.

Sed non erga Athanasium fictae philosophiae tenere
imaginem potuit. Etenim cum velut terri serpentes de
caavernis terrae ebullientes ad eum processissent, mago-
rum philosophorum, arulpicum, augurumque manus pro-
phana omnes pariter allegant, nihil suis artibus succel-
litum, nisi prius Athanasium velut horum omnium ob-
staculum iustulissent.

Cap. 34.

Iterum mittitur exercitus, iterum duces, iterum op-
pugnatur ecclesia. Cumque eum caesi & flentes po-
puli circumstarent, prophetico apud eos vsus sermone:
Nolite, inquit, & filij perturbari, quia nubecula est, & cito per-
transit. Cumque discessisset, & nauis per Nilum fluvium iter
ageret, comes qui ad hoc ipsum missus fuerat, cognito
eius itinere, instanter eum insequi cepit, & cum forte
applicuisset Athanasij nauicula ad quendam locum, co-
pperit a praetereuntibus, & post tergum esse percussorem
suum, & iam iamque, nisi prospiceret, immivere: con-
tertia omnes, qui simul aderant socij, eremum suade-
bant ad fugae praesidium petendam. Tum ille: Nolite, in-
quit, & filij deterreri, cum magis in occursum percussori nostro,
ut sciat quia longe maior est, qui nos defendit, quam qui nos per-
sequatur: & conuersa nauicula, iter agere obuiam ei, qui
se insectabatur, aggressus est. Ille qui nullo genere sus-
picari posset in occursum sibi venire quem quereret,
tanquam praetereuntes aliquos interrogari iubet, ubi au-
dissent esse Athanasium. Cumque respondissent se vi-
dissent eum non longe euntem, tota celeritate pertransiens
properat in vauum, festinans capere quem ante oculos
videre non potuit. Ille vero Dei virtute etiam monitus,
Alexandriam redijt, ibique tuto latebras usque quo per-
secutio cessaret exegit.

Quasi ad
mazam Atha-
nasium, offe-
rens scriptum
persequenti-
bus se, egre-
giorum elu-
dit, & Ale-
xandriam ra-
dium ibila-
titas usque
ad necem
Iuliani.

*De sepulchro Babyle martyris, & Theodori
supplicis.*

CAP. XXXI.

Dedit & aliud Iulianus recordiae suae ac letitiae in-
dicium. Nam cum Daphnus in suburbano An-
tiochia iuxta fontem Castalium habitaret Apollin, & vlla
ex his quae querebat, responsa susceperet; causasque
silentij percontaretur a Sacerdotibus Dæmonis, ante
Babyle martyris sepulchrum populo assillere, & ideo res-
ponsa non reddi. Tum ille venire Galileos (hoc enim
nomine nostros appellare solitus erat) & auferre sepul-
chrum martyris iubet.

Igitur ecclesia vniuersa conueniens, mulieres & viri
iuueneque & virgines, immensa exultatione succincti,
trahebant longo agmine arcem martyris psallentes lum-
inis clamoribus, & cum exultationibus dicentes: Con-
fundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in su-
mulchris suis. Haec in auribus prophani principis per se
nulla passum tanta exultatione psallebas omnis eccle-
sia, ut caelum clamoribus resullaret. Vnde ille in tantam
iracundiam rabiem deductus est, ut altera die comprehen-
dere christianos passim & trahi iuberet in carcerem, ac
paenis & cruciatibus affici.

Quod Salustius Praefectus eius non probans, licet es-
set gentilis, tamen inius exequitur, & deprehensum v-
num quendam adolescentem, qui prius occurrit, Theo-
dorum nomine, a prima luce usque ad horam decimam
tanta crudelitate, & tot mutatis carnicibus toritur, ut
nulla aetas simile factum meminerit. Cum tamen ille in
equuleo sublimis, & hinc inde lateribus instante torto-
re, nihil aliud faceret, nisi vultu securo & leuo psalmum,
quem pridem omnis ecclesia cecinerat, iteraret. Cumque
se omni expensa crudelitate, Salustius nihil egisse per-
spiceret, recepto in carcerem iuvene abiisse fertur ad
Imperatorem, & quid egerit nunciasse, ac monuisse, ne
tale aliquid tentare de cetero veller, alioquin & illis glo-
riam, & sibi ignominiam quæreret. Hunc Theodorum
ipsi nos postmodum apud Antiochiam vidimus, & cum
requireremus ab eo, si sensum doloris habuisset ex in-
terro, dicebat, dolores se quidem parum sensisse, affi-
cisse autem quendam iuuenem, qui sudanti sibi hinc
candidissimo sudore abstergeret, & aquam frigidam
frequenter infunderet, & ita sese delectatum, ut tunc
maior factus sit, quando deponi de equuleo iussus est.

Tripartita historia lib. 6. cap. 31. Cum ergo Iulianus, ut
dictum est peteret responsa apud Pythium Daphnum
de Parthici belli victoria. Dæmon accusare cepit vicin-
tatem corporis Babyle martyris quam statim iussit au-
ferri. Quo facto fulmine caelitus missum omne templum
incendit, & ipsum Apollinis simulacrum aureum, &
deauratum redegit in puluerem.

*De malis factis sub Iuliano & reliquis
Baptista.*

CAP. XXXII.

Idem cap. 32. sed praecipue cap. 10. Iubentur ergo vasa ec-
clesiarum sacra silci arario deputari. Iulianus autem
auunculus huius Iuliani, cum pallia Deo dicata Antio-
chia in vnum collegisset, proieciens ea in terra, contume-
liose etiam super ea sedit, moxque vereda eius & loca fe-
moribus circumposita, tanta putredine percussa sunt, ut ver-
mes crearent, qua passione usque ad mortem non caruit.

Heliopolitae autem quia secundum suas antiquas le-
ges, virgines eorum fornicabantur antequam nubere-
nt; virgines sacras insolitas a populo videri nudas
stare in theatro cogebant: quas primum illudentes,
postea totunderunt, nonissime per medium sectas,
porcos ut eas comederent prouocabant. In Ascolone
& Gaza, Pagani diuidetes vteros virginum, & hordeo cu-
mulantes porcis opponebant. In Sebastia Iohannis Baptistae
sepul-

sepulchrum aperuerunt, ossa igni tradiderunt, puluerem disperferunt.

Beda de sex ataribus. Sed Dei prouidētia affuerunt quidam de Hierosolymis monachi, mixti colligentibus, quique ad patrem suum Philippum, quæ auferre poterant, pertulere. Ille vero ducens supra se tantum thesaurum proprijs seruare vigilijs, ad maximum pontificem tunc Athanasium per Iulianum diaconum suum misit, quæ ille suscepta paucis arbitris, sub cauato sacrarij pariete inclusa prophetico spiritu profutura generationi posteræ conseruauit, cuius prælagium sub Theodosio principe per Theophilum eiusdem vrbs episcopum completum est, qui destructo Serapidis templo, sancti Ioannis ibidem consecrauit ecclesiam.

Theodorici lib. 3. cap. 6. In Heliopoli ciuitate Phænicis, pagani secantes ventrem Cyrilli diaconi etiam ex eius tectore comederunt. Quo scelere quicumque participati sunt, caruerunt dentibus, & elingues facti sunt, quia linguæ eorum putrefactæ defluerunt, visum etiam perdidierunt.

In Emesa ciuitate prope præfatam Heliopolim ecclesiam nuper Deo consecratam Dionysio, Baccho mulieroso dicarunt, simulachrum illic statuentes Androgean.

Sozomenus lib. 5. cap. 9. Interea dum Gazzi Hilarionem monachum quærent, fugit in Siciliam, vbi ligna de montibus colligens, & in ciuitate vendens transiebat vitam. Cumque eius virtus ibi patefacta fuisset per dæmones venit in Dalmaciam, vbi etiam mare quod quædam loca occupauerat orando repulit. Nouissime vero dum nauigaret in Cyprum inuitatus ab episcopo Paphi dilexit locum, & circa prædium Charbitis appellatum philosophatus est.

Theodorici lib. 3. cap. 11. Apud Antiochiam sublata sunt ianua maioris ecclesie. Ingredientibus ergo Iuliano præfecto orientis, & quondam Christianus Felice præposito thesaurorum regalium, & Elpidio comite rerum priuatarum, Iulianus præfectus contra sacrum altare minxit, Felix autem videns vasa preciosissima, quæ Constantinus, & constantinus frequenter obtulerant: Ecce, inquit, in quibus vasis Mariæ filio ministratur. Nec multo post Iulianus visceribus putrefactis interiit, hæc emittens non inferius sed superius, quem vehementer increpabat vxor sua Christianissima. Rogabat ergo Imperatorem, vt Ecclesia, quibus fuerat sublata, redderetur: sed non flectens imperatorem, mortuus est. Felix autem fundens sanguinem, ex ore die ac nocte, venisque corporis vndique vacuatis, celeriter est extinctus. Valentinianus etiam tunc millenarius, postea Imperator, percussit vnum de ministris templi Fortune pugno, qui aspergendo quasi purgabant ingredientes in templum, cum vidisset aquæ guttam in pallio suo, dicens, se illa purgatione inquinatum, ob quam rem statim missus est in exilium.

De Passione sancti Gallicani.

CAP. XXXIII.

Ex gestis eius. Sub hoc Iuliano passus est sanctus Gallicanus, qui olim magister militiæ Constantini ab eodem valde dilectus filiam eius Constantiam sibi polcebat vxorem. Constantinus autem valde contritus est, videns eum paganum, & filiam suam virginitatis habere propositum. Tunc ait Constantia patri suo ne de Deo diffideret, sed si Gallicanus properaret contra Scythas ad prælium, quod urgebat, securus ei se reddenti victori de prælio sponfam daret. Ioannes quoque & Paulus Primi cetij Constantiæ cum Gallicano perreuerunt ad bellum, & dux filie Gallicani Attica & Anthonia cum Constantia remanserunt. Gallicanus itaque victor redijt, & ab omnibus gratauer acceptus ad ecclesiam Apostolorum redditurus gratias, properauit. Quod videns Constantinus obstupuit, & quærenti cur hoc fecisset, Gallicanus respondit: Cum essem in

prælio, & deficientibus nostris quid agerem ignorarem, Paulus & Ioannes dixerunt mihi, quod victoriam obtinerem, si votum facerem Deo cali. Quod statim vt feci, apparuit mihi quidam iuuenis, & ferens crucem in humero dixit mihi, sume gladium tuum, & sequere me, tunc affuerunt mihi duo armati milites, qui me vtroque latere confirmantes duxerunt per medios hostes ad Regem ipsorum. Quem cum duobus filijs eius victos ab eis accepi: & nullum proflus occidi nec feci, nec iussi, me vero Christianum deuoui, & etiam à coniugio abstinere proposui. Gaudentibus ergo cunctis, dux filie eius iam per Constantiam conuersa, cum ipsa in virginitate permanerunt: ipse vero inde recedens ad urbem Ostiensem, manasterium ædificauit, & ibi peregrinis & pauperibus manu propria ministravit. Rogatus vero vt ibi esset episcopus, noluit, sed ipse qui ordinaretur, elegit. Tantaque ibi miracula faciebat, quod ex solo visu de obsessis corporibus dæmonia effugabat. Habebat autem quatuor casas in quibus sustentacula pauperum reponebat, quas Deus ita custodiebat, quod quicumque malitiose vel causa tollendi aliquid, intrabat, statim aut Dæmoniacus aut leprosus fiebat. Tunc interrogata Dæmonia respondebant, quod nisi Gallicanus sacrificaret, morbus iste omnes reddituum exactores inuaderet: sed quia tantum virum nullus de hoc conuenire audebat, mandauit ei Iulianus Imperator, vt aut inde discederet, aut Idolis immolaret: qui statim relictis omnibus Alexandriam petijt, & ibi sanctis per annum continuum iunctus fuit: Inde etiam secessit in eremum, vbi cum sacrificare contemneret, decollatus migravit ad dominum, Hilarinus autem qui quondam Gallicanum in Ostiensi vrbe susceperat, cum cogere- tur à persecutoribus fidei Christianæ sacrificare, & nollet, fustibus cæsus martyrium sumpsit, cuius corpus venerabiliter Christiani sepelierunt.

Passio Sancti Ioannis & Pauli.

CAP. XXXIV.

Ex gestis eorum. Iulianus autem Imperator audiens quod Ioannes & Paulus de rebus suis pauperes sustentarent, mandauit eis, quod sicut Constantino ita sibi adhærere deberent. At illi dixerunt, Dum gloriosi Imperatores Constantinus, & filij eius Constantinus & Constantius se esse seruos Christi gloriabantur, nos Christiani famulabamur eis: tibi vero quia religionem plenam virtutibus reliquisti, obedire contemnimus, & à te nos omnino subtraximus. Quibus ille remandauit: Ego clericatum in Ecclesia tenui, & si voluissem, ad primum gradum ecclesie peruenissem. Sed considerans vanum esse inertiam sectari & ocium, militiæ animum tradidi, & dijs sacrificans ita egi vt ad imperium peruenirem, vnde vos regia aula nutriti, non debetis decesse à latere meo, vt primos vos habeam in palatio meo: quod si me contemnit, agam vt non contemni debeam. At illi responderunt: Deum tibi præponentes, non timemus perdere amicitiam hominis mortalis, vt inimicitias inuicemus æterni Dei. Ad hæc Iulianus: Si intra 10. dies vltro ad me venire contempseritis, coacti post hæc facietis, quod sponte facere non curatis. Qui dixerunt hodie petite quod post 10. dies facturus es. Iulianus dixit: Putatis quod vos martyres faciant sibi Christiani? Si quod dico non feceritis, puniam vos non vt martyres, sed vt publicos hostes. Cum ergo per 10. dies omnia pauperibus erogassent, die yndecima hora cenæ venit ad eos Teretianus, & cū sacrificare nolent, fecit fontem in domo illorum, & ibi decollatus abscondit, diuulgans quod iussu Cæsaris in exilium missi essent.

Statim Iulianus in bello Persarum occisus est: cui cū Iouinianus successisset, aperta sunt ecclesie, & cepit religio Christiana gaudere, dæmones autem ex obsessis

Gallicanus
venerit
Christianum
fore vt
vincat
Scythas.

Potens in
miraculis.

Cadit
martyr
clarissimus.

Hilarini
martyrium.

Vox
Apostola
digna.

Constantia
Sanctorum
martyrum.

Omnia sua
dant pauperibus.

Gladio
caeditur
Iohannes
& Paulus.

Terentianus credit in Christum.

Matth. 16.

Non placet id Baronio in notis ad martyrologium, die 7. Aug. legatur ibi Baronus, quia satis fuso de hac re agit.

* Alias Saturnus.

Mortuus mulier ad inter. regata respondet.

Eccc quam cultu sit missa celebratio.

S. Donatus oratione calicem infra illi restaurat.

Legit hic Adonem in martyrologio & hystoriam Libardicam.

corporibus intra domum sanctorum eiciebantur, confitentem passionem eorum, ita ut & filius Terentiani in domo illa clamaret, quod a sanctis martyribus vreretur: quod videns Terentianus ad fidem conuersus est, & filius eius a dæmone mundatus est.

Refert autem beatus Gregorius IN HOMEL. EVANGELII: Si quis vult post me venire, quod quædam Matrona valde religiosa ad ecclesiam horum martyrum crebro veniebat. Quadam die cum ex more ad orandum venisset; egrediens, duos peregrinos inuenit, & eis elemosynam dari iussit. Sed priusquam eius dispensator eis ad largiendum elemosynam appropinquasset: astiterunt ei vicinijs, & dixerunt: Tu modo nos visitas, nos te in die iudicij requiramus, & quicquid poterimus prestabimus tibi, & hoc dicto disparuerunt.

De Sancto Donato Aretino episcopo.

CAP. XXXV.

EX gestis eius. Sub eodem Imperatore passus est sanctus Donatus Aretinus episcopus, qui quondam Romæ clericus, in titulo pastoris nutritus à Pigmenio presbytero eruditus est omni mundana sapientia cum Iuliano Imperatore, diuina doctrina mansuetus & humilis lector. Postquam autem Iulianus imperium sumpsit, patrem & matrem Donati gladio iussit occidi. Donatus vero fugit in oppidum Aretinum, & suscepit eum quidam, Hilarinus nomine, monachus cum gaudio, & cepit cum eo habitare omnibus diebus: diuque Domino in abstinentia seruiuit, multique ægrotantes ad eos veniebant, & eorum orationibus salui redibant. Erat ibi Episcopus ciuitatis * Satyrus nomine, qui sanctum Donatum Diaconum consecrauit, & postmodum etiam eidem benedictionem prebyterij contulit. In illis diebus erat vir quidam nomine Eustasius correptor Tusciæ & exactor fisci, & dum ageret municipalia, superuenit bellum, quod exagitabat prouinciam. Vxor vero eius nomine Euphrosina, dum vidisset hostem præuenire & commoueri, tulit pecuniam publicam & abscondit eam, & in hac tribulatione præuenta est morte. Reuersus autem vir eius iam tempore pacis inuenit vxorem suam Euphrosinam mortuam, & cepit pecuniam fisci querere, & cum non inueniret, compellebatur à principibus vt traderetur ad supplicia cum filijs suis. Qua causa venerunt ad Sanctum Donatum presbyterum, qui dixit ad Eustasium: Ostende mihi sepulturam vxoris tuæ, & dum venisset ad locum Eustasius, misit se Donatus in faciem super sepulchri locum orans dominum omnipotentem, & voce clara dixit: Euphrosyna per spiritum sanctum te adiuro, vt dicas quid fecisti, aut vbi posuisti pecuniam? pro qua vir tuus torquetur. Et facta est vox de sepulchro, dicens: In ingressu domus mæ tam effodi, eadem hora accesserunt ad locum vbi dixerat, & foderunt, & inuenerunt pecuniam cum gaudio, & liberatus est à calumnia Eustasius, & ceperunt omnes gaudere in oratione, & fiducia, B. Donati. Post obitum beati Satyri, Donatus in episcopum electus est, & licet renitens, promotus. Cum autem quadam die missam celebrasset, & diaconus sanguinem domini populo traderet, idem Diaconus à Paganis impulsus cecidit, & calicem sanctum fregit: vnde ipse valde cum populo tristis fuit, sed eius tristitiam sanctus Donatus illico releuauit. Nam fragmenta calicis suscepit, & facta oratione in formam pristinam restaurauit. Quo signo percussit Paganis fere 80. baptizati sunt. Post hæc Quadratianus Augustalis ipsum cum Hilarino sibi presentari fecit, & vt Dijs immolarent præcepit. Cui Donatus ait: Sacrificent Dijs tuis miseris, qui non credunt Christum filium Dei. Tunc iratus Quadratianus, iussit vt os eius cum lapidibus tunderetur, qui cum diu cæderetur, in conspectu Hilarini supradicti monachi, Donatus episcopus dixit: Ego semper hoc optaui. Deinde iussit Hilarinum expoliari, & extendi in pauiamento, & fustibus cædi; qui cum cæderetur, emisit

spiritum. Hæc videns Quadratianus confusus est, & iussit Donatum episcopum in custodia retrudi.

De quibusdam eius miraculis & transitu.

CAP. XXXVI.

Eodem tempore ceperunt ad eum multi Christiani venire ægrotantes, vt à languoribus suis curarentur, quos Christi nomine inuocato curabat.

Inter hæc autem erat possessio sub territorio ciuitatis Curiz, secus quam erat transitus publicus, in ipso erat fons aquæ tam noxijs, vt si quis ex eo biberet, statim moreretur, quod audiens homo Dei Donatus à vinculis Quadratiani iam absolutus, conuocatis ad se clericis, accepto sancto euangelio, & cruce, vectus asino intrepidus processit ad locum aquæ: vnde exiens Draco immanis, cum ingenti impetu in occursum eius venit, caudaque pedes inuoluit asini, reliquoque se contra Donatum erexit volumine, quem Donatus facta oratione ad Dominum, vno feriens verberare flagelli extinxit. Tunc conuenit populus in vnum, & struem lignorum ingentem compositam super immensam bestiam sub accenso igne flamma consumpsit. Verum nimio labore defectus populus cepit sitis ardore fatigari, & tamen non audebant adhuc suspecti fontis poculum appetere. Approximans autem fonti homo Dei Donatus, facta oratione horarium suum plicans in circulo in terram posuit, ipseque ad turbas rediens puero suo dixit: Accipe situlam, & vade ad locum, vbi vidisti me stare orantem, & hauriens, affer aquam. Quo facto gratias agens Domino, benedicens, bibit, & omnibus circumstantibus dedit.

Eo tempore filia Theodosij potentissimi pagani à Dæmonio vexabatur, qui Donatum per legatos ad se vocatum, lætus suscepit. Introeunte autem Sancto Dæmon exclamauit, parce Donate, quid me persequeris? Cui ille: Exi immunde spiritus ab illa. At ille: Da mihi, inquit, transitum quomodo exeam, aut quo vadam? Video enim signum crucis in te ex qua ignis contra me exit. Cui sanctus: Ecce habes transitum, vade ad locum tuum id est ad eremum, vnde venisti, nihilque noceas homini. Exeunte autem Dæmone, commota est tota domus & ianæ concussæ sunt.

Interea mortuus quidam efferebatur, & homo quidam habens in manu chirographum, tenebat funus, dicens debere sibi ab ipso solidos 200. & non permittebat sepelire eum: eratque in circuitu turba fremitus multus. Quidam autem viri eminus agnoscentes eum, consilium dederunt vxori illius defuncti dicentes: Curte interpella istum hominem Dei, quæ prociðes ad pedes eius ait, fac in me misericordiam, quia vidua sum & geminis circûdata sum malis. Virum perdidit, & sepelire mortuum non permittit. Dixit autem vir meus quia contempnit illi ipsam pecuniam, & remisit eius chirographum apud eum. Tunc iungens se homo Dei ad feretrum, & defuncti manum tãgens eum; vocas dixit: Surge & vide quid agas cum homine isto, qui non permittit te sepeliri. Qui residens confutauit eum de completo debito, & accipiens chirographum suum sedens in feretro scidit illud: Aspicies autem in hominem Dei dixit ei: Iube ergo dormire iterum, dixit ei sanctus Donatus, vade sili in requiem.

Tanta denique siccitas obtinuit terram, vt viriditas arborum & herbarum omnino desolaretur, & populus fame cruciaretur. Exiens igitur homo Dei extra ciuitatem, orans Dominum Iesum Christum & statim venit nebula aquosa, & effusi sunt celitus tanti imbres, vt regiones inundaret, cuius facti gaudio populus recreatus est. Cuius factus Dei leuibus esset vestibus indutus, ita siccis vestimentis redijt, vt super eum nec vestigiū pluuiæ haberetur.

Audiens itaque Quadratianus quanta miracula Curtrvs per eum ostendisset, iterum misit eum in custodia, nec multo post fecit eum capite truncari, cuius corpus à fidelibus sepultum est iuxta sepulchrum sancti Hilarini prope muros ciuitatis Aretinæ, vbi per eos Dominus multas virtutes operatus est ad laudem sui nominis.

Miraculis Donati.

Sanctus Donatus.

De Passione sancti Gordiani & Epimachi.

CAP. XXXVII.

EX gestis eorum. Cum autem Iulianus persequeretur Christianos, Gordianus eius vicarius precepto eius sanctum Ianuarium Presbyterum volebat compellere ad sacrificandum, sed tandem per predicationem ipsius Ianuarij conuersus, perrexit hinc ad uxorem suam nomine Marinam, & simul coram sancto Ianuario prostrati, baptismum petebant. Ad hæc sanctus Ianuarius respondit. Videte si bene creditis, & ne quid in absconditis teneatis. Marina respondit, vnam imaginem Iouis habemus repositam, qua Dei martyres torquebantur, & sic dicens eum in thalamum suum ostendit ei simulachrum, quod sanctus Ianuarius apprehendens igne conflauit, & in cloacam proiecit: & sic baptizauit Gordianum cum uxore & cum alijs 53.

Post dies 14. iussit Iulianus Imperator Clementiano, vt videret si Ianuarius Idolis consensisset, quod si non fecisset, caesus fustibus interiret. Videns ergo Clementianus etiam Gordianum per eum conuersum, eucurrit hæc nunciare Iuliano. Qui iratus iussit Ianuarium exilio condemnari, Gordianum vero à Clementiano loco eius substituto ad sacrificandum compelli, aut nolentem protinus decollari. Decollatus ergo cum quinque diebus ad canes proiectus fuisset, & nullas eum tangere præsumpisset, à familia sua nocte raptus est & cum beato Epimachio quem idem Iulianus dudum occidi iusserat, sepultus est.

De ceteris martyribus eiusdem temporis.

CAP. XXXVIII.

A Vt ibi. Passi sunt autem & plures alij sub Iuliano, quorum gesta non reperi, sed ex martyrologio hæc pauca collegi.

Prædie nonas Ianuarij. Romæ celebratur passio sancti Prisci Presbyteri & Prisciliani clerici, ac Benedictæ religiose, qui sub tempore Iuliani Imperatoris gladio martyrium compleuerunt.

Nono Kal. April. Romæ passio sancti Pimenij Presbyteri, hic Iulianum apostatam à puero nutriuit, & sacris litteris erudiuit, à quo ipse postea in Tiberi pro fide Christi necatus est.

Item 11. Kal. Iulij. Romæ S. Demetriæ virginis, quæ cum ante impium Iulianum pro fide Christi introduceretur, in confessione Domini emisit spiritum.

Item 9. Kal. Iulij. Sancti Ioannis presbyteri, quem impius Iulianus inauditum via salaria veteri ante simulachrum solis decollari præcepit.

Item 10. Kal. Nouembri. Apud Antiochiam Syriæ natale sancti Theodori Presbyteri, qui persecutione Iuliani impij post equulei pœnam, & multos durissimos cruciatus, etiam lampadibus circa latera apposisis inflammatus, cum in confessione Christi perflitteret, occisione gladij, martyrium consummauit.

Item quarto nonas Decembris, Romæ passio sanctæ Bibianæ martyris, quæ iubente Iuliano Imperatore sacrilego, tam diu plumbatis caesa est, donec spiritum redderet.

ANNOTATIO.

Qua loquens in gestis supradictorum sanctorum de Iuliano Apostata excoisente aut viuente aliquando Roma, aliqua censura indigent, ut te-
batur Romanus: certum enim est illum nunquam Romam aduentasse, sedque omnes qui antiquas historias callent, atque ea sciunt qua Annianus Marcell. conscripsit, facile intelligunt. Quod igitur per vrbis præfectum Aprouianum in martyres gestum est, id ipso Iuliano tribuitur. Dis-
plicans insuper ea qua de Iuliani educatione Roma sub Pignoneo vna cum Gallo
fratre in Cappadocia, ubi & adolescentior Athenis eruditus fuit. ubi
deum in Gallijs exercitibus præfuerit, satis constat ex Græcorum &
Latinorum auct. qui historijs, ac imprimis ex eiusdem Iuliani epistolis.
Passus vero ad exercitum est uelamatus Imperator & vestigio recedens
à Gallijs in Orientem aduersus Constanrium duxit exercitum. Ex quibus

omnibus supradictorum martyrum acta potius sub Iuliano, quam in co-
ram Iuliano Roma acitata intelligat.

De via Iuliani in Persidem.

CAP. XXXIX.

IN Vitis patrum. Iulianus Apostata proficiscens in Persidem, misit demonem in occidentem vt adduceret ei inde aliquod responsum, qui demon veniens vbi quidam monachus habitabat, non poterat transire, sed stetit ibi per 10. dies, quia tam diu ille Monachus non cessauit orans die ac nocte. Qui reuersus ad Iulianum sine effectu nunciavit ei quomodo Publius monachus non permisit eum transire. Iratus ille, ait: Cum reuersus fuero, faciam in eum vindictam, & non multo post extinctus est. Mox vnus ex præfectis eius vendidit omnibus quæ habebat, iuit ad illum senem, & factus est monachus magnus.

Socrates in tripartita. In Antiochia erat quidam optimus adolescentium pedagogus; cum ergo Iulianus minatus fuisset omnes Christianos euertere, cum rediret victor à Perside, ait Libanius sophista ad illum pedagogum, quasi nos deridens. Nunc, inquit, Fabri filius quid puerus aget? Cui ille prophetans: Creator, inquit, omnium, quem tu Fabri filium nominasti, Iuliano fabricat locellum sepulchri. Post paucos enim dies mortuus, in locello adductus est; Responsum autem Daemonis de illius victoria fuit. Nunc omnes aggredimur Dy, victoria tropheæ referentes circa flumen Thiren: Horum ego dux ero belligerator Mars.

Passio Sancti Cyriaci & matris eius & Amon.

CAP. XL.

EX gestis eorum. Iulianus igitur cum contra Persas exiret in bellum, veniens Hierosolimam fecit exquiri sanctum Cyriacum episcopum, qui à parentibus quidem Iudas nominatus est, sed à venerabili Helena post baptismum Cyriacus vocari iussus est. Huic proposuit Iulianus substantiam & honorem si sacrificaret Ioui: cui cum penitus nollet acquiescere, iussit eum Imperator extendi, & cum forcipe ferrea os eius aperiri, atque illi plumbam infundi, vt interiora viscera eius conflagrarentur. Ipse autem hoc sustinens, in caelum tacens aspiciebat, & post duas horas cum eum mortuum omnes spectarent, eleuans vocem suam exclamauit dicens; *Christe æterne & inextinguibilis splendor, benedico te, quia dignum me fecisti participas sanctis tuis; deprecor autem te, vt istius mali operarij elatio non vincat me, sed tua potentia confirmet me.* Et cum compleisset orationem, Iulianus ait: Ecce Cyriace quantum dimisit te verba effutire, multotiens audiui talia, sed sacrificia Deo Ioui. Cui ille: *Ego ei, qui verus est Deus, credidi, quo te deservet in superbia tua.* Tunc Iulianus iussit grabatum æreum afferri, & in eo sanctum virum extendi, & carbones ignitos subterni, & spargi super eum sal & adipem, & desuper virgis caedi, vt venter eius & interiora viscera laxarentur ab igne, & dorsum desuper virgis verberari. Qui eleuans vocem suam Hebraicè orabat. Admiratus autem tyrannus super ingentem patientiam eius, iussit eum in quoddam domicilium inclusum custodiri, donec excogitaret qua morte eum perderet. Cumque transfissent duo dies, Beata Anna mater eiusdem Cyriaci veniens hortabatur eum ad viriliter agonizandum. Ministri autem Sathana statim retulerunt de ea tyranno, & iussit eam exhiberi: quæ cum nollet sacrificare iussit eam capillis suspensam inungulari, & in hac pena tribus horis manens, cum omnino non loqueretur, ait ad eam Iulianus: Quid est Anna, hæne acceperunt te vngulae? quæ respondit: *Inscissate carnis & omnis iniquitatis operariæ, si habes maiora tormenta inferi: parata sum eum certare contra Patrem tuum Sathanam, quem spero me per nomen Christi vincere.* Tunc ille iussit lampades

Publius monachus diabolum Iuliani emissarij oratione sistit.

Libanius Sophista.

Hic Cyriacus licet passus sit Hierosolimam non tamen fuit episcopus Hierosolymitanus, sed eosolum venit peregrinandi gratia.

Terqueter mater S. Cyriaci donec amiserat spiritum.

Constanti responsurus S. Cyriaci.

Psal. 90.

Iterum no- mie tormen- tis agitur S. Cyriacus.

Palman- martyrii ob- tinuit S. Cy- riacus.

Non fuit episcopus Hierosolymitanus, sed Anconitanus ut no- tat Baron. 4. Maij.

magnas ardentibus lateribus eius applicari: Sancta autem exclamavit ad dominum, & orans, emisit spiritum, quam tollentes Christiani sepelierunt. Tunc iussit Iulianus Cyriacum adduci, & ait: Dic mihi Cyriace, quibus maleficijs omnibus nobis caliginem induxisti tanquam non sentiens pœnas, & ideo non vis immolare? Qui respondit: *Anathematizor te indigne canis, qui virtutem Dei conuertis in maleficijs, non post multos dies celestis plaga percutieris.* Tunc iussit Iulianus altam fossam fieri, & per incantatores serpentium cornutas aspides, & multitudinem venenosam serpentium in ea mitti, ac sanctum virum inter eos proijci. Quod cum fieret dicebat Cyriacus: *Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quia non solum in tempore completi prophetiam David, sed in nos humiles, & miseros hanc gratiam dignatus es consummare: ecce enim super aspides ambulamus, & conculcamus leonem & draconem: hoc eo dicente Iulianus bestias comburi præcepit: cui miles quidam ait, O Rex insensate & demens hunc virum interficere volens, nec magi, nec aliquis ex vanis Dijs tuis potuit talia miracula facere, in veritate certus sum, quia magnus est Deus Christianorum: propter hæc verba iussus est à tyranno decollari, vocabatur enim Amon. Qui vadens ad locum dixit, Domine Deus Cyriaci episcopi Iesu Christe suscipe animam meam in pace. hæc dicens extendit collum, & in gladio consummavit martyriam.*

De consummatione martyrii sancti Cyriaci.

CAP. XLII.

Post hæc Iulianus vocans Cyriacum suadebat ut negaret crucifixum, qui respondit: *O cor peruersum & sensus extinctus suades ut tantorum bonorum præstatorem Deum negem, ut propter te miserabilis fiam, & similis tibi?* Iratus autem iussit cacabum magnum oleo impleri & calefieri: tantum autem feruebat cacabus, ut non possent altantes vaporem eius sustinere, & præcepit sanctum mitti in eum: qui faciens signum crucis, in fontem intrauit dicens: *Domine Iesu Christe, qui Iordanem sanctificasti, qui mihi baptismum per aquam dedisti, ecce nunc iterum in oleo baptizor, iterum tertium martyrium habeo perfectum sanguinis lanacro, quod iam longo tempore expecto.* Tunc tyrannus furore repletus, iussit eum cum magno ferro in pectus percuti. Percussus autem vnam emisit vocem, petens à Domino ut celerius de hoc sæculo recedere posset. Et sic assumptus est in gloria quarto nonas Maij.

Iste fuit Iudas per quem Helena sanctam crucem Domini inuenit. Ipsum enim postea baptizatum commendavit episcopo, qui tunc erat Hierosolymis. Quo scilicet episcopo mortuo, beata Helena, quæ ibidem morabatur, accessit vrbis Romæ episcopum Eusebium, & ordinavit Iudam episcopum Ecclesiæ Hierosolymorum. Mutavitque nomen eius, & vocatus est nomen eius Cyriacus: quem tanta gratia consecuta est, ut demones oratione fugaret, omnesque infirmitates sanaret. Cui etiam beata Helena multa dona reliquit in usus pauperum, mandans omnibus christicolis diem inventionis sancte crucis celebrare. Quod autem passurus erat à Iuliano, hoc ipsum prædixerat ei, omnium bonorum invidus diabolus, post sanctæ crucis agnitionem factam per mortui suscitationem, vociferans per aera & dicens: *O Iuda per te eijcior, inueniam & ego quid faciam, aduersum te suscitabo alium Regem: qui derelinquet crucifixum, & immittet in te tormenta, meis obsequens consilijs, & tunc cruciandus, crucifixum negabis.* Cui Iudas spiritu feruens ait: *Qui mortuos suscitauit Christus, ipse te damnet in abyssum ignis æterni.*

De licentia reparandi templum Iudæis concessa.

CAP. XLIII.

Ruffinus 10. lib. cap. 37. Tanta vero eiusdem Iuliani fuit ad decipiendum subtilitas & calliditas, ut etiam infelices Iudæos vanis speciebus illectos, ut ipse agitabatur, illuderet. Quos primo omnium conuocatos ad se interrogat; cur non sacrificarent, cum eis lex sua de sacrificijs imperet? At illi occasionem se inuenisse temporis rati, non possumus, inquit, nisi in solo Hierosolymorum templo, stantique præcepit lex. Et accepta ab eo reparandi templum licentia, in tantum insolentia peruenerunt, ut aliquis eis prophetarum redditus videretur. Igitur & omnibus locis & prouincijs conuenerunt Iudæi, locumque templi olim igne consumpti aggredi capere; comite properandi operis ab Imperatore concessio, iumpto publico & priuato res omni instantia gerebatur. Interea inultare nostris cæperunt, & velut reparatis sibi regni temporibus comminari acris, ac superbiam ostentare prorsus in magno tumore, & superbia agere. Cyrillus post Maximum confessorum Hierosolymis episcopum habebatur. Apertis igitur fundamentis, calces cæmentaque sunt adhibita, nihilque omnino deerat, quin die postera veteribus deturbatis noua iacerent fundamenta. Cum tamen episcopus diligenti consideratione habita, vel ex his quæ in Danielis prophetia de temporibus legerat, vel quæ in euangelijs Dominus prædixerat, persisteret, nullo genere fieri posse, ut ibi à Iudæis lapis super lapidem poneretur. Res erat in expectatione.

Erecc nocte quæ ad incipiendum opus iam sola restabat, terræ motus ingens obortur, nec solum fundamentorum saxa, longe lateque iactantur, verum etiam totius pene loci ædificia complanantur. Porticus quoque publicæ, in quibus Iudæorum multitudo, quæ operi videbatur, insistere, commanebat, ad solum deductæ, omnes Iudæos, qui reperti sunt oppressere. Luce vero orta, cum se mala crederent effugisse, ad requirendos eos qui oppressi fuerant, reliqua multitudo cucurrit.

Ædes erat in inferioribus templi demersa, habens aditum inter duas porticus, quæ fuerant complanatæ, in qua ferramenta aliaque operi necessaria seruabantur, qua subito globus quidam ignis emicuit, & per medium plateæ percurrens, adustus & exanimatis qui aderant Iudæis, vltro citroque ferebatur. Hoc iterum sapius & frequentissime per illam totam diem repetens, pertinacis populi temeritatem flammis vlticibus coerebat. Cum interim ingenti pauore & trepidatione omnes, qui aderant deterriti, solum Deum verum Christum confiteri cogebantur inuis. Et ne hæc casu fieri crederentur, in sequenti nocte in vestimentis omnium signaculum crucis ita eisdem apparuit, ut etiam qui diluere pro sui infidelitate voluissent, nullo genere valerent abolere. Sic deterriti Iudæi atque gentiles, locum simul & cæpta inanimiter reliquere.

De mirabili nece Iuliani Imperatoris.

CAP. XLIII.

Amphiloehus in vita sancti Basilij. Iulianus itaque pergens contra Persas, venit in partes Cæsariensium, Basilus autem simul cum eo assistentibus sibi, obtulit ei. Quem videns Imperator dixit: Super te philosophatus sum o Basili. Qui respondit. Vtinam philosophareris: & obtulit ei pro benedictione tres hordeaceos panes. Imperator autem iussit stipatores suos accipere quidem panes, & reddere ei fœnum dicens: hordeum pabulum est iumentorum, quod dedit nobis, recipiat & ipse fœnum. Qui suscipiens dixit: Nos quidem, o imperator, ex quibus comedimus, obtulimus tibi: tu autem ex quibus nutris irrationabilitatem naturæ reddidisti nobis. Voluntaria quidem irridens non voluntaria nobis in partu fecisti hoc fœno. Audiens hæc Iulianus & infans

dixit ad eum, passio istius fœni sine ablatione dabitur tibi, quando autem Persas subiciens reuersus fuero, desolabor ciuitatem tuam, vt fiat ferifera magis quam homifera: non enim ignoro audaciam à te populo suam: vt à me adorata Deam postquam eam statuerim, non ferens fascinationem constringeret vsque ad finem: & hæc dicens pergebat ad Perlarum regionem. Regrediens autem Basilius in ciuitatem, & conuocans omnem multitudinem, narrauit ei Imperatoris verba, & dedit ei consilium optimum, dicens: Pecuniam fratres ad nihil reputate, & saluti vestræ provide, vt si datum fuerit tempus, tyranno, muneribus eum placemus. Qui abeuntes in domos suas quæ habebant, in manibus suis vnusquisque attulit ad eum cum alacritate, auri scilicet argenti, lapidumque preciosorum infinitam multitudinem, qui posuit in thesaurario, superscribens vnusquisque nomen, dicens eis: *Potens est Dominus & illum attrahere, & nobis propria restitueret.* Statimque præcepit omni populo & omni clero ciuitatis, cum mulieribus & infantibus ascendere in montem Dymidi, in quo honoratur & adoratur. *Dei genitricis venerabile templum*, & tribus diebus ieiunium suscipientes, postulauerunt Deum dissipari iniqui imperatoris sensum. Et adhuc postulanti bus eis, & vigilantibus in oratione cum contrito corde, vidit Basilius in visu multitudinem militiæ cælestis, hinc & inde in monte, & in medio eorum super thronum gloriosum sedentem *quandam in multo habitu*, & dicentem ad proxime sibi stantes magnificos viros: *Vocate mihi Mercurium, & abibit interficere Iulianum, in Deum & filium meum blasphemantem.* Sanctus autem cum armatura sua adueniens, iussus ab ea, velociter abiit. Et aduocans illam *domina Basilius*, dedit ei libellam habentem in historia omnem mundi facturam, dextro: sum vero hominem plasmatum à Deo, in fine autem vbi plasmatur homo, PARCE. Suscipiens autem Basilius librum, in presentia eius legit, vsque ad subscriptionem PARCE. Et continuo expergiscens à somno, sub timore simul & gaudio confitatus erat.

Similem visionem mortis Iuliani, vidit ipsa nocte & Libanius sophista, cum esset in Perside, & quaestoris ageret dignitatem. Expauescens ergo magnus Basilius, cum Eubulo solo venit in ciuitatem, adijtque sepulchrum sancti martyris Mercurij: in quo & ipse iacebat, & arma eius conseruabantur. Quærens autem ea & non inueniens vocauit custodem: & sciscitabatur ab eo vbi illa fuissent, qui cum sacramento iurabat, vesperti ibi ea fuisse, vbi perpetuo conseruabantur. Crediuit ergo visioni, & cum gaudio cucurrit ad montem omnibus adhuc dormientibus: quos excitans ad orationem hortatus est, & cum exultatione euangelizauit illis reuelationem sibi factam, & tyrannum hac nocte interfectum, & cum omnibus gratias agens reuersus est ad ciuitatem, & veniens ad sepulchrum sancti Mercurij inuenit lanceam illius sanguine madidam.

De miraculosa missa sancti Basilij & conuersione Libanij.

CAP. XLIV.

ET iterum cum omnibus gratias agens Deo, imperatoris cunctos ventre in magnam ecclesiam: & participare diuinis mysterijs, & eo stante & exultante hostiam, vidit columbam auream, quæ cum sacramento Dominico super altare pendebat, non moueri sicut solebat ter, & cogitans quid hoc esset, vidit vnum diaconum ventilantem, inuenientem mulieri inclinare deorsum, & transponens eum de altari intra ecclesiam iussit custodiri. Post quod mota est columba sicut solebat, & hortatus est omnem populum 7. diebus ibi manere in oratione, diaconum vero ieiunijs & vigilijs submisit & quod ei abundabat, indigentibus dari iussit, & statim velum iussit appendi & præcepit de mulieribus, vt quæ foris velum apparet, dum diuinum mysterium perage-

retur, foris mysterium deponeretur & incommunicata permaneret. Omni autem populo festiuitatem agente vsque ad finem quatuor dierum omnibusque in ecclesia congregatis: ecce Libanius Iuliani quaestor, fuga vsus venit in ciuitatem, & audiens congregationem populi in ecclesia, eo aduenit annuncians impiam mortem tyranni, & dicens quia cum secus Euphraten fluuium esset, & relicta nocte 7. excubiæ militum custodiebant eum, venit quidam ignotus miles cum armis suis & lancea, qui valido & terribili impetu perfodit eum, & subito ascendens nusquam comparuit: ille vero miserimus ditam atque horribilem vociferationem emittens, cum blasphemio clamore expirauit. Narrauit etiam & per ordinem visionem: quam ipse in iam dicta nocte viderat, procidensque genibus Basilij, postulabat baptizari, quod consecutus conuersus factus est Basilij.

Crastina die præcepit Basilius omnes recipere suam pecuniam: qui omnes dixerunt vna voce, si mortali Imperatori hæc tribuere volumus, vt non desolaretur nostra ciuitas, multo magis Christo immortalis Imperatori oportet ea offerri, qui à tanto interitu nos redemit, ecce in manibus tuis sunt omnia, sicut tibi Deus iusserit, age. Qui admiratus eorum magnanimitatem tertiam etiam partem nolentibus tribuit, & de reliquo omnem presbyterum ornauit cum ciborio, & altare auro puro & gemmis preciosis decorauit.

Hieronymus in chronicis. Iulianus in Persas profectus, nostrorum post victoriam dijs sanguinem vouerat, vbi à quodam simulato perfuga ad deserta perductus, cum fame & siti Apostata perdidisset exercitum, & inconsultus à suorum erraret agminibus, ab obuiis forte hostium equite conto illa perfolius interijt, anno ætatis suæ 32.

Hugo floriacensis vbi supra. Dum autem moteretur cepit Christum Deum blasphemare dicens: VICISTI GALILEE VICISTI, atque in his vocibus miser expirauit, anno imperij sui 3.

SOCRATES. Apud Carras ciuitatem inuenta est in templo (vbi proficiscens occulte sacrificauerat) mulier à capillis appensa extensas habens manus & vterum apertum, in cuius iecore Iulianus victoriam inspexerat. In Antiochia vero repertæ sunt in palatio plures arce, humanis capitibus plenas, & innumera in puteis corpora dimersa mortuorum, in qua vrbe cum nunciata esset mors eius, publicam festiuitatem celebrarunt, dicentes in theatris cum exultatione, MAXIME FATVE VATVM, VBI SVNT VATICINIA TVA? VICIT DEVS ET CHRISTVS EIVS.

De Adriano pseudo-discipulo: & peregrinatione sancti Hilarionis.

CAP. XLV.

EX gestis eius. Porro Adrianus sancti Hilarionis discipulus, de Palestina superuenit, dicens Iulianum occisum, eumque reuerti debere ad monasterium suum. Quod ille audiens detestatus est. Adrianus autem infelix volens Palestinam reuerti, & pristinam sub nomine magistri gloriam quærens, multas ei iniurias fecit. Et post aliquantum temporis morbo regio computruit.

Habens igitur senex Zanatum secum, ascendit classem quæ Siciliam nauigabat. Cumque venundato eorum codice, quem manu sua adolescens scripserat, dare nauulum disponderet, & in medio ferne Adriæ naucleri filius arreptus à dæmone clamare cepit: *Hilarion ferne Dei, cur nobis per te etiam in pelago tutos esse non licet? Da mihi spaciū vt ad terram veniam.* Cui ille ait: Si Deus meus concedit tibi vt maneat, mane; si autem ille te eijcit: quid mihi inuidiam facis homini peccatori & mendico? hoc dicebat: ne qui in navi erant cum ad terras peruenisset proderent eum. Nec multo post, purgatus est puer patre & cæteris fidem dantibus, nulli se super eius nomine locuturos.

Ingressus autem Pachymū promontoriū Siciliæ, obtulit Nauclero euangeliū, pro subiectione sua, & Zanani, qui

falso Amphilocho nomine narratur, Libanum per similem visionem, quam Basilius de morte Iuliani habuit, confexisse, eundemque septimo post die ab exercitu fugientem ad Basiliū Casaream conuolasse, ac Christianū factum esse: sunt hæc plura digna visu, quæ & fidem derogant nonnullis, quæ ab alijs accepta, in eadem vita vera esse probantur: Iulianus Basiloni.

Ex vita s. Hilarionis in vita patrū. Adrianus magistri contemptor perit morbo regio.

Arripit naucleri filius ab Hilarione purgatur.

Euangelium pro nauulo offert.

noluit accipere, maxime cum videret eos præter eod-
cem, & vestes nihil habere.

Seutarius autem quidam dum in basilica beati Petri
Romæ torqueretur, proclamavit in eo Dæmon, ante
paucos dies ingressus est Hilarion in Siciliam seruus
Christi, & putat se esse secretum, ego vadam & prodam
illum; statimque cum seruis suis, ascensa naui in por-
tum Pachymum appulsus est, & deducente se dæ-
mone, ante tugurium senis prostratus illico curatus
est.

Hoc quoque signorum eius initium in Sicilia, innu-
merabilem deinceps ad eum ægotantium multitudi-
nem, & religiosorum hominum adduxit.

Interea Helychius eius discipulus toto senem orbe
quærebat, littora lustrans, deserta penetrans. Cumque
post triennium eum inuenisset, & ad eius genua prouo-
latus, plantas lachrymis rigasset, audiuit à Zanano non
posse senem in illis regionibus habitare, sed velle ad
barbaras quasdam nationes pergere, vbi nomen eius,
& sermo esset ignotus. Duxit ergo eum ad Epidaurum
Dalmatiæ oppidum, vbi paucis diebus in vicino agello
mansitans non potuit abicōdi. Draco enim ex his quos
BOAS vocant (eo quod tam grandes sint, vt boues
glutire solebant) omnem late prouinciam vastabat, nec
solum armenta & pecudes, sed & agricolas & pastores
tractu serui spiritus absorbebat, cui cum piram præparari
iussisset, & oratione ad Christum missa euocatum
struem lignorum scandere præcipisset: ignem supposuit
cunctaque plebe spectante: immanem bestiam con-
cremavit. Vnde æstuans, quo se verteret, quid fa-
ceret, aliam parabat fugam & solitarias terras mente per-
lustrans mærebat, quod tacente de se lingua miracula
loquerentur.

Ea tempestate terræ motu totius orbis, qui post Iu-
liani mortem accidit, maria terminos suos egressa sunt,
& quasi Deus rursus diluuium minaretur, vel in anti-
quum Chaos redirent omnia, naues ad prærupta delata
montium pependerunt. Quod cum viderent Epidauri-
tani, non ferentes vt fremetibus fluctibus oppidum
funditus subrueretur, egressi sunt ad senem, & quasi ad
prelium proficiscentes, posuerunt eum in littore. Qui
cum *træ crucis signa pmississet in sabulo*, manusque contra
tenderet, incredibile dictu est, in quanta latitudine in-
tumescens mare ante eum steterit. Ac diu fremens, &
quasi ad obicem indignans, paulatim in se relapsum sit.
Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi saluationis
quoque petrebat.

De consummatione vitæ eiusdem.

CAP. XLVI.

QVOD intelligens senex, in breui lembo, clam no-
cte fugit, & inuenta post biduum oneraria nauis,
perrexit Cyprum, & Piratæ derelicta classe in littore,
quæ non antena sed conto gubernatur, duobus hand
paruis myoparonibus occurrerunt. Denuo hinc inde
fluctus vertente remige, omnes qui erant in nauis cape-
runt trepidare, flere, percurrere, contos parare dicentes
seni piratas adesse. Quod ille procul intuens subrisit,
& ait: *Modica fidei quare trepidatis?* Nunquid plures sunt
hi quam exercitus Pharaonis? Cumque rostris spuman-
tibus hostiles Carinæ imminerent, stetit in ora nauis,
& porrecta manu contra venientes. Hucusque, ait, ve-
nisse sufficiat, statimque resilerunt nauicula, & mira-
bantur piratæ dum multo velocius quam venerant ad
littus ferebantur. Itaque proprio cursu inter Cycladas
nauigans hinc inde acclamantium de vrbibus & vicis
& ad littora concurrentium immundorum etiam spiri-
tum voces audiebat. Ingressus ergo vrbem Cypri
Paphum, nec ibi latere potuit, clamantibus per totam
insulam illam immundis spiritibus HILARIONEM SER-
VVM CHRISTI VENISSE, & ad eum debere se properare.
Cumque vellet iterum ad Ægyptum nauigare scilicet
ad loca BYCOLIA eo quod nullus ibi Christianorum

esset sed Barbara & ferox natio, Helychius suavit vt ad
magis secretiorem locum in ipsa insula conscenderet.
Quem cum diu lustrans omnia reperisset, duxit eum
12. milibus à mari procul inter secretos asperosque
montes, & quo vix reptando manibus genibusque pos-
set ascendi. Qui introgressus vidit locum remotum,
arboribusque circumdatum habentem aquas de super-
cilio montis, hortumque peramænum: sed & antiquissi-
mi templi ruinas iuxta, ex quo vt ipse & discipuli eius
referebant, tam innumerabilium per diem & noctem
dæmonum voces resonabant, vt exercitum crederes.
Quo ille valde delectatus habitauit & ibi per annos 5.

Anno autem ætatis suæ 80. ægotans cum iam mo-
dicus calor tepebat in pectore, nec præter sensum viui
hominis quicquam supèresset, apertis oculis loqueba-
tur. *Egredere anima: quid times? egredere quid dubitas?* 70.
prope annis Christo seruisti & mortem times? In hæc verba
spiritum exhalauit. Cuius rei nunc cum audisset Pa-
lestinae sanctus vir Helychius perrexit Cyprum, & simu-
lans se velle in eodem hortulo habitare cum ingenti vi-
tæ suæ periculo, corpus eius furatus est. Sancta vero fo-
mina Constantia cuius generum & filiam vnctione olei
de morte liberauit, & quæ peruigiles in eius sepulchro
noctes ducere solita erat, perlato ad se nuncio, quod
corpuseulum sancti Hilarionis Palestinae esset, statim
exanimata est, veram in serui Dei morte dilectionem
comprobans.

De Imperio Iouiani.

CAP. XLVII.

EX tripartita historia lib. 7. cap. 1. Post Iuliani necem
Iouianus imperauit mensibus 8. Hic erat vir fortis
& nobilis & in illo tempore Millenarius, quo Iu-
lianus electionem militibus suis lege proposuit, vt aut
sacrificarent, aut militiæ cederent. Qui magis elegit
militiæ cingulum amittere, quam impij Impera-
toris præceptionibus obedire. Hunc tamen Iouianus
ad bellum proficiscentes, propter belli necessitatem in-
ter viros militares habebat. Qui cum violenter
post Iuliani necem à militibus ad imperium traheretur,
dixit, non se velle pagani hominibus imperare, cum
ipse Christianus existeret. Cumque vox omnium ei
communiter proclamasset, dicentium se quoque Chri-
stianos esse, suscepit imperium.

Sozomenus. Iouianus Imperator scripsit secundo præ-
fecto prætorianam legem, vt capitali sententia plede-
rentur: qui sacram virginem nuptiali thoro violare præ-
sumerent, vel impudico aspectu respicerent, ne dicam
arripere forte tentarent.

Rufinus in 11. lib. historie Ecclesiastice cap. 1. Mox vt
Iouianus electus est, affuit ei diuina clementia contra
omnem spem, cum clausi vndique hostibus tenerentur,
nec euadendi facultas vlla suppeteret, subito missos à
Barbaris oratores vident, pacemque deposcere, exerci-
tui quoque inedia consumpto, cibos ceteraque necessa-
ria in mercimonijs polliceri. Itaque in 29. annos pace
composita ad Romanum regressus est solum, lapsuque
prædecessoris admonitus honorificis & officiosissimis
litteris Athanasium requirit, à quo formam fidei &
ecclesiarum disponendarum suscepit modum.

Hugo ubi supra. Iouianus igitur factus Imperator cogi-
tabat de communi salute, & quomodo posse de me-
dio hostium exercitum illæsum deducere. Sed cum &
locorum iniquitate captus & hostibus circumseptus,
nullam euadendi facultatem prospiceret, pepigit sedus
cum Sapore Rege, & Nisibim oppidum partemque
superioris Mesopotamiæ ei concessit. Moxque Persa-
rum rex forum venalium illi in deserto præparari fecit,
& ita Iouianus de medio hostium, Romanum illæsum
eduxit exercitum. Verum cum ad Illyricum remeasset in
quoddam cubiculum nouum se recepit, vbi calore
prunarum, & nitore parietum nuper calce illitorum
prægrauatus, & suffocatus, octauo demum mense quam

*Curat Seu-
tarium da-
moniacum.*

*Etiam dra-
conem con-
cremat.
Miracula
Hilarionem
produnt.*

*Tribus cru-
cis signis in
sabulo pectus
diluuium ab
Epidaurita-
nis auertit.*

*Gloriam fu-
gens nauigat
Cyprum.*

*Matth. 8.
Extensione
in annis pirat-
arum nauis
repellit.*

imperat

imperare c. operat vitam finiuit: & tam pia tamque laetitia principia mors immatura corruptit.

De Imperio Valentiniani, & Apollinarii Laodicensis.

CAP. XLVIII.

Valentinianus denique magnus, qui & ipse sicut iam diximus pro fide catholica ab impijssimo iuliano militia priuatus fuerat, Iouiano defuncto apud urbem Nicæam Romanorum consensu militum adeptus imperium, imperauit annis 11. Hic non modo fortitudine, sed & prudentia, temperantia, atque iustitia, & corporis magnitudine præfulgebat, ipse fratrem suam Valentem sibi in consortium regni assumpsit. Et sibi quidem occiduas retinuit, fratri vero suo orientales partes regendas concessit.

Hieronymus in chronicis. Hic Valentinianus alias Imperator egregius & Aureliano moribus similis, nisi quod eius sæueritatem nimiam, & parcitatem quidam crudelitatem, & auaritiam interpretabantur.

Cæpit autem regnare cum Valente fratre suo, anno domini 367. mundi vero quarto millesimo 220.

Anno sequenti, terræ motu per orbem facto, mare litus exijt, & Siciliæ multarumque urbium innumerabiles populos oppressit.

Apollinarius Laodicensis episcopus, multimoda religionis nostræ scripta composuit.

Idem de illustribus viris. Apollinarius Laodicensis Syriæ episcopus, patre presbytero, magis grammaticis in adolescentia operam dedit, & postea in sanctæ scripturæ innumerabilia scribens, sub Theodosio Imperatore obiit. Extant eius aduersus Porphyrium 30. libri qui inter cætera eius opera vel maxime probantur.

Rufinus 11. libro c. 20. Apollinarius Laodicensis, vir sane in cæteris instructus, sed dum contentionis vitio nimis agitur, & aduersum omne quod quisque sentit, ire obuius delectatur, iactatione ingenij male fortis, hæresim ex contentione generauit, asserens corpus sine anima à domino fuisse susceptum. Et cum euidentijs euangelij testimonijs vrgeretur, vertit se post, & ne ex toto vincti videretur, ait eum habuisse quidem animam, sed non ex ea parte qua rationalis est, sed ex ea solum qua viuificat corpus, ad supplementum vero rationalis partis ipsam verbum Dei fuisse.

Author. Sic ergo Apollinarius à fide deuians, hæresim sui nominis instituit. Dicit autem Tripartita historia, per idem tempus fuisse in Laodicia duos Apollinates, Patrem Presbyterum, & filium lectorem, Patrem grammaticum, filium rhetorem, videturque potius Pater quam filius episcopus fuisse, qui Patrem habuit presbyterum, vt dicit Hieronymus, & hunc dicit Beda hæresim introduxisse, scilicet illum qui fuit episcopus Laodiciæ.

De Damaso Papa.

CAP. XLIX.

Hieronymus in chronicis. Eodem anno Romanæ ecclesiæ 35. episcopus ordinatur Damascus.

Ex libro pontificum. Hic Damascus natione Hispanus, præfedit annis 18. Cum eodem ordinatus est sub intentione Ursinus, & facto concilio sacerdotum, quia fortior erat, & plurima multitudo Damascum in sede Apostolica constituerunt, Ursinum autem ab vrbe Roma expulerunt, eumque Neapolis episcopum constituerunt.

Hic Damascus multa corpora sanctorum requisit, & inuenit, quorum tumbas etiam versibus decorauit. Hic accusatus in crimine turpis adulterij, facta synodo purgatus est à 44. episcopis, qui etiam damnauerunt Concordium & Calixtum Diaconos accusatores, & proiecerunt de ecclesia.

Author. Hunc Damascum commendat Hieronymus in libro de viris illustribus, & ad se inuicem scripserunt epistolas, Damascus ipse rogatu Hieronymi scripsit ad eum historiam de gestis Romanorum Pontificum: eiusdem quoque rogato instituit dici in ecclesia in fine Psalmorum. Gloria patri & filio, &c. Instituit etiam Psalmos die nocteque per omnes ecclesias decantari.

Sepultus est autem via Ardeatina in Basilica sua 3. idus Decembris.

De Valente Imperatore.

CAP. L.

Hieronymus in chronicis. Anno 3. Valentiniani, Valens frater eius ab Eudoxio Arianorum episcopo baptizatus, nostris persequitur.

Ex tripart. hist. Valente Imperatore cum catholicus esset, vxor sua fecit Arrianum, cuius seditionis Eudoxius Constantinopolitanus episcopus auctor fuit. Qui cum baptizaret eum inireturando alligauit eum, vt in illa secta permaneret. Hic ergo Valens exulauit Eusebium Samosatenum, qui nuncium, qui ei litteras exilij sui attulerat, celauit, ne perimeretur à populo. Nocte vero cum vno solo famulo egressus est, puluillum tantummodo & codicem secum ferens. Cuius in loco ordinato Ariano quodam Eunomio, nullus de populo ad ecclesiam veniebat, quod ille videns à ciuitate discessit, post quem Lucius ibi ordinatus est. Quo transeunte aliquando contigit adolescentes pila ludentes ibi esse, eumque eorum pila forte per pedes asini episcopi transiret, pueri eiulantes accedunt ignem, & pilam per medium iactantes, quasi sædatam expiauerunt.

Eunomius autem 7. Tomos in epistolam ad Romanos scripsit. Pelagius Laodicensis episcopus, quem Valens exulauit, primo nuptiarum die sponsæ suæ persuasit vt puritatem præponeret voluptati.

Eo tempore erat Agelius Nouatianorum episcopus: qui semper vna tunica utebatur, & exalceatus ambulabat.

Amphilochius in gestis beati Basilij. Ariani etiam obtinuerunt à Valente imperatore, vt eijcerent Christianos ab ecclesia Nicææ ciuitatis & illam daret eis: ad quem vir sanctus Basilus veniens, locutus est pro Christianis. Demosthenes epularum Imperatoris præfectus, cum patrocinaretur hæreticis loquens blasphemiam, fecit barbarismum, de quo ait sanctus: Vidimus & Demosthenem sine litteris adhuc in hoc insistenti, tuum est inquit, de pulmentarijs cogitare, & non diuina dogmata decoquere: qui mox confusus obticuit. Valens autem ait Basilio: Vale: & iudica inter eos: sed non secundum immoderatum amorem populi tui, quia non decet. Cui sanctus: Si iudicium meum reprehenderis, me etiã exula, & catholicos eijce & clausam ecclesiam vtrique signate, & post tres dies, si orationibus vestris aperiat, vestra sit, sin autem & nos idem faciemus vna nocte, quod si non aperiat nobis, recipite eam. Quod & factum est, & aperta est vtro Christianis. Nam facta oratione contriti sunt veteres, & ceciderunt clauis cum pessulo, & sub vento vehementi portæ appulsæ fuerunt parietibus, præcinente ergo Basilio: Tollite portas &c. intrauerunt ecclesiam. Ob hoc etiam multi Ariani viso miraculo conuersi sunt ad fidem catholicam.

Hieronymus in chronicis. Anno prænotato scilicet Valentiniani tertio, Gratianus filius eius, Ambianis factus est Imperator.

Tanta Constantinopoli orta est tempestas, vt mixæ magnitudinis decidens grando nonnullos hominum intertrecerat.

Apud Attrebatas lana è cælo pluuiæ mixta defluxit. Hilarius Episcopus Pictauiensis obiit.

Damaso ascriptus liber de Rom. Pontif. longe postea conscriptus est ab Anastasio Bibliothecario.

Valens ad Arianas partis trahitur vxoris blandiloquentia.

Historia tripartita l. 7. cap. 16.

Agelius Nouatianorum episcopus.

Leges Gregorij Nazianzenus in oratione in laudem Basilij.

Ecclesia sponte aperit se Christianis.

Anno Christi 370.

Attrebatas nostri ad huc hodie lana huius reliquias in cathedrali Basilica religiose adseruiat, & Manna vocant.

De obitu sancti Hilarij & eius miraculis.

CAP. LI.

Post multa igitur & magna miracula sanctus Hilarius infirmatus, cum obitum suum imminere cognosceret, fecit ad se venire Leontium eiusdem civitatis Presbyterum quem maxime diligebat. Dumque imminente nocte cum exire & si quid foris audiret, nunciare iussisset, & ipse voces tumultuantis populi civitatis se audisse revertens exposuit. Et cum iuxta eum vigilaret, finem eius expectans, media nocte iubetur exire & quid audire possit iacenti referret: qui dum se audisse nil renunciat, mox nimia claritas quam etiam presbyter sustinere non poterat, intrauit ad eum, & sic paulatim recedente lumine, migravit ad dominum.

Duo autem negotiatores aliquando cum ad eiusdem sancti basilicam occurrissent, habentes massam cereæ quasi socialiter in commune, vnus alterum allocutus est, vt eam tanto confessori offerrent; sed incassum sua verba in animo sui socij nolenti, expendit. Ipse tamen cum eodem collega suo in oratione prosternitur, ceramque illam ante sepulchri cancellos exponit, moxque ad omnem æqualitatem massa ipsius cereæ se diuisit, & parte illius fidelis oblatoris accepta, pars altera videntibus plurimis voluendo vsque ad alios cancellos natu diuino cum omni contumelia est repulsa, quasi sanctus nollet inuadere, quod alter illi deuotus non obtulit. Tunc ille confusus ingemuit & fleuit, maioraque postea obtulit.

Quidam puer dum ad sepem obdormiuisset, iacens ore aperto, ingressum in se serpenti parauit. Quo comperito, parentes eius statuerunt eum secum ire ad Basilicam sancti Hilarij in Gallinaria insula post serpentium exterminationem extractam. Et quia nullus, (vt fertur) potest ibi viuere serpens, timebant forte ne puero insulam ingresso, coluber in eius ventre moreretur: sed hoc in sancti pietate constituentes, festinanter ad locum percurrunt, intrantesque mox se pavemento ecclesie prosternunt, Deum & sanctum Hilarium pro salute pueri gementes, deposcunt. Tunc ore pueri euomitur, imo quasi iussus, coluber progreditur, progressusque veneno statim coram omnibus effuso qui aderant, moritur.

Hieronymus in chronica. Anno sequenti Nicæa quæ ante sepe corruerat terræmotu, funditus est euersa.

Anno sequenti Athanaricus Rex Gothorum, in Christianos persecutione commota, plurimos interfecit, & de proprijs sedibus in Romanum solum expulit.

Anno sequenti Eusebius Vercellensis episcopus moritur.

De Sancto Eusebio Vercellensi.

CAP. LII.

Ex gestis eius. Hic Eusebius olim temporibus Diocletiani & Maximiani adhuc cathecumenus cum parentibus Romam venit: & ab Eusebio Papa nomen & baptismum suscepit. Papa vero Eusebius instructus est ab Angelo, antequam eum baptizaret, qualis & quantus vir existeret, & quo nomine vocitaretur. In ipso eius baptismo manus angelicæ visæ sunt, quæ eum de sacro fonte leuauerunt. Virgo semper mansit, nullamque sceminam post baptismum nec etiam matrem osculando tetigit, non despiciendo naturam, sed culpam refugiendo. Cum enim quædam Matriona nobilis, eius pulchritudine capta, clam vellet eius adire cubiculum, tota nocte plateas vrbs circumiuit, & ad eius cubiculum custodientibus Angelis peruenire non potuit, vnde in crastinum ad pedes eius prouoluit, & veniam petens, crimen quod cogitauerat coram omnibus confiteretur.

Post decessum sancti Siluestri Marcus papa ordinavit eum presbyterum, eo quod constantia fidei in eo præpolleret, cum iam esset 50. annorum. Cum ergo ordinatus fuisset, tanta sanctitate claruit, vt in missarum solemnij inter manus eius sacrum mysterium appareret.

Post hæc Iulius Papa, videns Arianos sub Constantio præualere, consecrauit eum vrbs Vercellis episcopum, quæ tunc obtinebat inter alias vrbes Italie principatum. Cum autem Vercellis ingressus fuisset, facientibus hæreticis, eundarum ecclesiarum ostia clausa sunt, vt nullus intraret. Compertens autem beatus Eusebius tantam eorum malitiam ante ostium maioris ecclesie, quæ est beatæ Mariæ virginis, flexis genibus orans, & statim eo surgente, omnia ostia aperta sunt, ac diuinitus referata: ac si minime clausa fuissent.

De Constantia eius contra Arianos.

CAP. LIII.

Cum autem beatus Eusebius omnes provincias occidentis, & sanctus Athanasius totam ecclesiam orientis ab Arianorum peste sua prædicatione purgarent, Constantius Imperator eos ab ecclesia in exilium propellere laborabat. At vero Eusebius in tantum profectus est Arianos, vt Auxentium hæreticum Mediolanensem episcopum, ab omnibus Christianis expulsum, damnaret, & pro eo sanctam virum Dionysium episcopum ordinaret. Vnde iratus Constantius contra Eusebium concilia congregauit, & multas cum episcopis ei literas misit, sed ille eorum consortia fugiens, sciens malitiam in multitudine præualere, venire noluit: & suam senectutem opposuit. Vnde Imperator statuit contra eius excusationem, in Mediolanensi vrbe quæ prope erat, concilium celebrari, quo cum ipse Imperator venisset: & collecto concilio Eusebium deesse videret, misit ad eum literas vt veniret. Sed cum ille venire tardaret, & Imperator Liberium Papam, & quosdam alios expectaret, iussit Arianos episcopos fidem suam describere, & sancto Athanasio licet absente damnato, catholicos qui aderant, fecit subscribere: quorum primus Dionysius Mediolanensis fuit.

Cum ergo Eusebius de vrbe Vercellis exiret, & multa se passurum prædiceret, ad quendam fluuium deuenit, namis autem ex alia ripa fluminis procul erat: quæ statim eo iubente ad eum venit, & ipsum cum socijs nullo gubernante transuexit. Tunc obuians ei prædictus Dionysius prociudit ante eum dicens peccasti pater, ihera me si vales. Venerunt itaque simul in ecclesiam, vbi Papa Liberius cum catholicis episcopis fidem Nicæni Concilij confirmat, & ipse Eusebius & præfatus Dionysius eidem fidei subscripserunt.

Vocatus autem Eusebius ab Imperatore, cum nec minis, nec blanditijs moueretur, coram omnibus dixit: Vos dicitis filium minorem esse patre, cur mihi meum filium, & discipulum prætulistis? Non enim discipulus super magistrum, nec filius super patrem. Qua illi ratione permoti, statim chirographum, quem subscripserant & cui Dionysius subcripserat obtulerunt, & ait illis: Non post filium scribam, cui præsum auctoritate, sed istum incendite: nouumque cui subscribam si vultis scribite. Sicque nutu Dei incensus est chirographus, cui Dionysius & alij 29. episcopi subscripserant. Rursumque Ariani alium chirographum citius conscripserunt, vt Eusebius, & alij subscriberent sed cum nullatenus consentiret, gaudere catholici ceperunt, quod ipsi, qui coacti subscripserant chirographum illum, ab episcopis Arianis incensum videbant.

Hilarius
episcopus
moritur
Picenias.Miracula S.
Hilarij.Repellitur
nocturnus no-
lentis offerre.Aliud mira-
culum.An. Ch. 371
372
* Al. Hai-
tharicus.Baptizatur
ab Eusebio
Papa.

De passionibus eius & obitu.

CAP. LIV.

TVnc iratus Constantius tradidit Eusebium voluntati Arianorum, qui statim eum ab alijs Episcopis abstrahentes, & eum fortiter flagellantes, traxerunt per gradus palatij à summo vsque ad imum, & rursus ab imo vsque ad sursum. Cumque lapidibus graduum quassato capite multum sanguinem iam fudisset, & adhuc eis consentire non vellet, iunctis retro manibus eum per collum trahebant, extorquere volentes, vt eis consentiret, ipse autem quasi nihil passus constanter dicebat, se in sua manere confessione & pro ea libenter occumbere. Tunc decreuit Constantius vt omnes episcopi, qui eius exemplo fuerat animati, in exilium mitterentur.

Hilarius igitur Pictaniensis, & Paulinus Treuerensis, & Dionysius Mediolanensis, cum Liberio Papa propter fidem in exilium deportantur. Eusebius vero in cauea constrictus, reclusus est apud Sercopolim urbem Palestinæ in tribu Manasse, quæ & Bethsan vocatur. Et quia Scythæ eam considerunt, Scythopolis appellatur. Videntes autem Ariani, quod ibi constitutus circumspicere poterat, inde abstractum negato cibo, & potu in domo angustissima recluserunt. Cumque ibi 7. diebus ieiunasset, & hoc custodibus intimasset, pietate moti in aliud eum hospitium receperunt, permittentes vt cum quilibet visitaret, sed non diu; 5. enim die Ariani hospitium irruunt, & eum rapientes in tali ergastulo circumcludunt, vt esset illo longitudine breuior, latitudine angustior, ita vt curuatus nec pedes extendere, nec se in latus alterum vertere, nec aliquem suorum posse videre capite depresso, humeros tantum & cubitos mouere valebat, & nisi eum Angelorum releuaret visitatio, humanum corpus tantam iniuriam tam diu sustinere non posset. Sed qui Ionam in ventre ceti seruauit, & hunc ita vsque ad exitum Constantij custodiuit.

Iulianus igitur Imperator ei succedens, volens placere omnibus, iubet exulatos Episcopos reuocari: & templum Deorum aperiri, & pace frui sub lege, qua quisque vellet, & sic inde exiens Eusebius ad Athanasium venit, & historiam ei suæ passionis exposuit. Inde veniens ad Liberium Papam ab ipso gratanter acceptus est. Sic etiam defuncto Iuliano, Iouiniano regnante sopitis Arianis, Eusebius Verceilis redijt, & eum populus cum magna exultatione suscepit. Sed iterum Valente regnante Ariani repullulant, & contra Eusebium dioceses visitantem, seditionem excitant, & vallata domo eius, & supinum trahentes extra domum, lapidibus obruant: & sic migrans ad dominum sepultus est à discipulis suis in ecclesia, quam ipse construxerat.

Vixit autem secundum chronicos ad minus 88. annis.

De Dydimo Alexandrino.

CAP. LV.

Hieronymus in chronicis. Anno Valentiniani 8. Dydimus Alexandrinus multa de nostro dogmate per notarios commentatur, qui post 5. natiuitatis suæ annum luminibus orbatus est, elementorum quoque ignarus fuit.

Rufinus 11. libro cap. 7. Dydimus in parua ætate cum prima adhuc elementa litterarum ignoraret, luminibus orbatus, maiori desiderio scientiæ veri luminis inflammatus est. Audiens scriptum in euangelio, quod apud homines impossibile est, possibile est apud Deum. Vnde conuersus in Domino precabatur obnoxius, vt illuminationem cordis acciperet, miscebatque precibus studia & laborem, iuges continuataque vigilias vt quod alijs visus, illi conferret auditus. Cumque post lucubrationis laborem (vt fieri solet) legentibus somnus aduenisset.

Dydimus tanquam immundum animal ruminans cibum quem cæperat ex integro reuocabat, & ea quæ dudum alijs percurrentibus ex librorum lectione cognouerat, memoria & animo reuocabat. Ita in breui, Deo docente, in tantam diuinarum humanarumque rerum eruditionem ac sententiam venit, vt scholæ Ecclesiasticæ doctor existeret, Athanasio episcopo cæterisque viris sapientibus in Ecclesia Dei admodum probatus. Sed & in cæteris siue dialecticæ, seu geometriæ, astronomiæ quoque & arithmeticæ disciplinis ita erat paratus, vt nullus vnquam philosophorum aliqua ex his artibus proponens, obtinere eum vel concludere quieuerit. Sed statim vt responsiones eius acceperat, magistrum eum illius, de qua proposuerat, crediderit disciplinæ.

Eius scripta in magna omnium admiratione habentur. Nos tamen qui viuæ vocis eius ex parte aliqua fuimus auditores, longe maiorem gratiam ac diuinum nescio quid ac supra humanam vocem sonans in illis magis sermonibus qui de eius ore proferebantur, audiimus. Hunc etiam beatus Antonius cum fidei Athanasij testimonium laturus aduersum Arianos de Thebaide Alexandrina descendisset, magnificis consolatus est verbis. Nihil, inquit, te offendat Dydimus, quod carnalibus oculis videris orbatus, desunt enim tibi illi oculi quos mures & muscæ & lacertæ habet: sed lætare quod habes oculos, quos Angeli habent, & quibus Deus videtur, per quos tibi magnum scientiæ lumen acceditur.

De studio & scriptis eiusdem.

CAP. LVI.

Hieronymus in lib. virorum illustrium. Dydimus Alexandrinus captus à parua ætate oculis: & ob hoc elementorum ignarus, tantum miraculum sui omnibus tribuit: vt dialecticam quoque, & arithmeticam & geometriam; quæ vel maxime visu indigent vsque ad perfectum didicerit. Hic plurima nobiliaque conscripsit, Commentarios scilicet in psalmos omnes; commentarios in euangelia Matth. & Ioannis; & de dogmatibus; & contra Arianos libros duos, & de Spiritu sancto librum vnum, quem ego in Latinum verti; in Isaiam tomos 18. In Osee scripsit ad me commentariorum lib. 3. & in Zachariam meo rogatu libros 5. Et commentarios in Iob, & multa alia quæ digerere proprii iudicij est, viuunt vsque hodie, & octogelimum tertium ætatis suæ iam excessit annum.

Author. Omnium librorum Dydimi, nullum in armatis; quæ sunt apud nos vsquam reperi, præter librum de Spiritu sancto: quem Hieronymus se in Latinum vertisse testatur dicens in prologo eiusdem libri. Volens aliquid garrere de Spiritu sancto, malui alieni operis interpretes existere, quam vt quidam faciunt, informis cornicula alienis me coloribus adornare. Legi dudum cuiusdam libellos de Spiritu sancto, & iuxta Comici sententiam ex Græcis, bonis Latina vidi non bona. Nihil ibi virile atque districtum; sed totum flaccidum, molle & nitidum. Dydimus vero meus, oculum habens sponsæ, & illa lumina quæ in candescentes segetes Iesus præcepit subleuari, procul altius intuens, antiquum nobis morem reddit, vt propheta vocetur videns. Certe qui huc legerit, Latinorum furta cognoscat, & contemnet riuulos cum cæperit haurire de fontibus.

De Petro Alexandrino & Lucio Ariano.

CAP. LVII.

Hieronymus in chronicis. Anno Valentiniani 9. Alexandriæ ordinatur Episcopus Petrus, qui post Valentis interitum tam facilis in recipiendis hæreticis fuit, vt nonnullis suspensionem acceptæ pecuniæ intulerit.

Helsandus 43. lib. Hic est quem beatus Athanasius successorem sibi delegerit; sed vt ait Rufinus, Lucius

Dydimus
proficitur
schola.Vina vocis
energia.Antonius ad
Dydimum.Opuscula
Dydimi A-
lexandri.

An. Ch. 376

Ariana

Lucius
Arianus.

Artanae partis episcopus, tanquam lupus ad ovem aduolat, Petrus autem protinus nauem conscendens, ad urbem Romam perfudit. Lucius vero tanquam materia sibi crudelitatis oblata, ita ibat in sanguine, ut nec speciem religionis aliquam seruare videretur. Igitur Athanasius hoc anno videtur mortuus, quamuis Hieronymus in chronicis eius obitum non ponat. *Serapion in historia tripartita* dicit eum mortuum fuisse consulari Gratiani secundo & Probi; Consulari enim tunc temporis Constantinopoli & Romae annotabantur.

Theodoritus vi supra. Lucio Arianus Alexandriam venienti, dicebant gentiles: bene venisti episcope: qui filium non defendis, te Serapion amat, & huc introduxit.

Rufinus vi supra. Huius primo ingressu tanta & tam turpia in virgines contuentes ecclesiae gesta sunt, quae nec in persecutionibus gentium memorantur.

Theod. ex epist. Petri Alexandrini. Vestes sanctarum virginum dirupebant, nudas per totam urbem circumferentes, quibus cum turpitudine prout poterant illudebant: puerum quendam indutum veste feminea inunctis oculis & vultu fucio colore depicto super ipsam altare huc & illuc agere & manibus ad turpiter saltandum fecerunt. Postea quendam ex suis turpitudine notissimum, veste genitalibusque nudatum, in sede ponentes Ecclesiae, turpem concionatorem contra Christum fecerunt, profanis verbis scelera proferentem, laudantem luxuriam, impietatem, fornicationem, masculorum concubitum, furtum, cibos, potum.

Rufinus vi supra lib. II. cap. 3. Post fugam civium & exilium, post caedes, & tormenta flammaeque, quibus innumeros condemnauit Lucius, ad monasteria furoris sui arma conuertit, vastat eremum, & bella quiescentibus indicit, tria millia simul aut eo amplius viros per totam eremum secreta & solitaria habitatione dispersos oppugnare pariter aggreditur: mittit armatam equitum ac peditum manum. At illi contra gladijs obiectabant ceruices, & nihil aliud dicebant, nisi AMICE AD QUID VENISTI?

De exilio duorum Machariorum.

CAP. LVIII.

EO tempore patres monachorum vita & antiquitate Macharius, & Isidorus, aliusque Macharius, Heraclides & Pambus Antonij discipuli per Aegyptum, & maxime in Nitriae partibus habebantur. Quae praesens vidi loquor, & eorum gesta refero, quorum in passionibus socius esse promerui, ad eos delatus est homo membris omnibus, & maxime pedibus aridus, qui cum ab eis in nomine Domini oleo fuisset perunctus, statim ei firmatae sunt plantae eius & dicentibus eis: In nomine Domini nostri Iesu Christi, quem Lucius persequitur: Surge, & sta super pedes tuos, & redi in domum tuam: continuo exurgens & exiliens benedicebat Deum, ostendens, quia vere in illis erat Deus.

Caecus quidam antea rogauerat se deduci ad cellulam Macharij, qui erat in itinere dierum trium, qui multo labore ductantium illuc perueniens, Macharium non reperit domi, conuersatus valde in fide proficiens: deprecor vos, inquit, applicate me ad illam partem parietis, vbi cubare solet. Quo facto, parum luti aridi vnde paries oblitus videbatur, assumens, palmae suae supposuit, rogat, ut aquam de puteo, de quo bibere solebat ei darent: quo humore soluens glebam, eodemque luto oculos superungens, & lauans de aqua, quae hausta fuerat de puteo, repente visum accepit, & sine ductoris adminiculo ad sua rediit, & cum omni domo sua postea regressus, & Deo gratias referens, rem ut gesta fuerat, indicauit.

Ad eundem Macharium, ut iam superius dictum est, hyana catulos suos caecos ante pedes posuit, quo rogante dominum, receperunt visum. Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reuerentiae virtutum

mirabilibus detulit, sed iussit patres suos ablatis a grege suo, imo clam raptos in insulam quandam Aegypti paladium deportari, in qua compererat neminem procul esse Christianum. Igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducuntur, in qua erat templum quoddam summa veneratione ab incolis obseruatum. Cumque primum nauicula senum oram solius illius contigisset: ecce subito sacerdotis templi illius filia virgo ab immundo spiritu correpta, cum ingenti vociferatione, & cum clamoribus usque ad caelum datus, per medios agri populos cepit, & crebros ducens rotatus, stridens huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumque ad spectaculum tanti monstri populi conuenissent, maxime cum esset sacerdotis filia, qui in honore praecipuo apud eos fuerat, per auras eam raptam sequentes, perueniunt usque ad nauiculam senum. Ibi vero proiecta eorum pedibus & prostrata clamare cepit: Quid venistis huc o serui Dei summi, antiquis nos & veteribus euolare domicilijs? In hoc loco depalsi vndique latebamus, quomodo vos nequaquam latere potuimus, ce dimus antiquis sedibus, populos vestros terraeque recipite.

Hec illa dicente, increpatus ab eis spiritus effugatur, & puella sana vna cum parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis Apostolorum. Qui talibus exordijs predicantes, eis fidem Domini nostri Iesu Christi, in tantam conuersionem repente eos perduxerunt, ut statim manibus suis antiquissimum illud templum, & in summa veneratione habitum destruerent, & ecclesiam confestim edificarent. Quod cum Alexandria fuisset nunciatum, veritus Lucius, ne forte etiam suorum odia in eum iusta consurgerent, utpote quia aperte iam bellum non hominibus, sed Deo indiceret, occulte eos reuocari, & in eremum mitti iubet.

De sancto Moyse Sarracenorum episcopo.

CAP. LIX.

EO tempore Mauia Sarracenorum gentis Regina, vehementi bello Palaestini & Arabici limitis oppida, atque vrbes quatere, vicinasque simul provincias vastare cepit. Cumque frequentibus bellis Romanum attriuisset exercitum, orata pace non aliter se amplectentem promittit, nisi Moyse monachus genti suae daretur episcopus, qui in eremo partibus illis propinqua vitam solitariam debebat, qui que meritis & virtutibus & signis, quae faciebat per illum Deus, magnifice innotuerat. Captus ergo Moyse ad sacerdotium suscipiendum, nulla ratione passus est se a Lucio ordinari. Sed ab episcopis quos ille in exilium truserat ordinatus est episcopus. Quo facto & gentis ferocissime pacem tenuit, & vitam intemeratam custodiuit.

Huic Moyse dictum est: Vade, sede in cella tua: & illa te docebit vniuersa.

Idem homo fugiens homines, similis est vuae maturae, qui autem cum hominibus versatus, similis est vuae acerbae.

Idem Moyse, audiens iudicem venientem ad se, fugit in paludem: cui iudex occurrens, quarebat vbi esset Moyse? quid inquit vultis ei? fatuus est & haereticus.

Idem inuitatus in Scythi, ad iudicandum ibi fratrem culpabilem, sportam vetustissimam plenam arena portabat. Interrogatus quid hoc esset? respondit dicens, peccata mea sunt post me sequentia, & non video ea, & hodie veni aliena iudicare.

Ad hunc Moyse dixit Zacharias Serapionis discipulus, exuta cuculla, & sub pedibus suis iactata & conculcata: nisi ita conculcatus fuerit monachus, non potest monachus esse.

Idem ad hunc Zachariam morientem dixit: quid vides? nihil melius, inquit, quam tacere pater.

Idem Moyse ordinatus & expulsus ab altari, ut sic probaretur, dicebat, bene tibi fecerunt cinerare & calcare.

Concio execranda in Christum.

Homo membris aridus perunctus oleo a S. Machario sanatur.

Caecus recipit visum.

quia cum tu homo non sis, in medio hominum ansus es ingredi.

Idem Moyses in Scythi 7. fratribus secum manentibus ait, hodie huc barbari veniunt, fugite: & tu, inquit, non fugis? Respondit, per tot annos expecto vitam diem: ut compleat ut sermo domini. *Omnis qui acciperit gladium, gladio peribit.* Ecce inquit appropinquaverunt Lamia: Et statim intrantes barbari interfecerunt eos. Unus autem ex eis perterritus, abscondit se super plectas, & vidit septem coronas descendentes & coronantes Moysen, & sex fratres.

Idem Moyses in 7. capitulis ad Perimium: Stulticia est homini, relicto suo mortuo, flere alienum. Mori à proximo tuo, est flere peccata tua, & sine cogitatu esse ab homine, quia iste bonus est: ille malus.

Idem. Per has quatuor res, passio gignitur: per abundantiam elæ & potus, per fatietatem somni, per ocium, per iocum.

Socrates in historia tripartita. Moyses cum servus esset, propter culpas à Domino expulsus est, qui latrocinio deditus, homicidia multa commisit, postea conuersus panem solum comedens 6. annis, per totam noctem stans orauit, nec genibus inclinatus, nec oculis somno clausis. Noctanter circumibat cellas monachorum, & lagenas omnium aqua implebat, cum aqua longe distaret 10. aut 20. aut 30. stadijs. Qui licet ita domaret corpus, priorem valetudinem non amisit. Aliquando autem quatuor latrones simul comprehensos ligans, impositos humeris perduxit ad Ecclesiam in voluntatem monachorum ponens quid de eis facere vellent, factusque Presbyter in Scythi terribilis dæmonibus, vixit pene annis 75.

De Abbate Pastore & dictis eius.

CAP. LX.

In vitis patrum. Quæsiuit Abbas Pastor ab Abbate Moysen, pater quando veniunt tentationes, resistam eis, an permittam intrare? Qui respondit, permittite, & pugna cum eis. Alij vero idem interroganti, respondit: non permittas intrare. Tunc admittatus Abbas Pastor, ait: Ego tibi committo cogitationes meas: & tu aliter doces alios quam me: Cui senex: Ego tibi dixi sicut mihi ipsi, quia ubi est maior pugna, & maior corona, quibusdam autem bonum est non dimittere tentationes intrare.

Dixit Abbas Pastor, quia paupertas & tribulatio cum discretione sunt vitæ solitariae operationes: hi sunt tres viri scilicet Noe, Daniel, & Iob: Noe nihil possidens, Iob tribulatus, Daniel autem discernens.

Dixit etiam, bonum est fugere corporalia: quia homo qui est in corporali bello, assimilatur ei, qui stat supra locum profundissimum, ut qua hora vitium fuerit inimico eius facile possit eum impingere deorsum: si autem à corporalibus longe fuerit, assimilatur viro stanti longe à puteo, ut non trahat eum inimicus, ut possit projicere deorsum, & dum violenter trahitur, Deus ei auxilium dirigit.

Dixit Abbas Pastor: Nisi Nabuzardam venisset, templum domini crematum non fuisset, ita nisi quies gulae & ventris in animam venerit: nunquam mens pugnans contra inimicum corruit.

Dicunt autem quod Abbas Pastor nunquam ibat ad manducandum, nisi contra voluntatem, & cum lachrymis, ne videretur inobediens fratribus.

Dixit Abbas Pastor, sicut fumo expelluntur apes, ne tollatur dulcedo operis, ita timorem Domini & omne opus bonum ab animo expellit quies corporalis.

Cum mater Abbatis Pastoris volens eum videre cum fratribus, diu lachrymata esset extra ostium, ait Abbas: Quid vult hæc vetula? Deinde Abbas Pastor intra ostium stans ait: An vis hic videre nos, an in alio sæculo? Et illa, in alio. Si, inquit, æquanimitè feras, quod non vides hic, videbis in futuro. Et illa abiit.

Voluit Iudex provinciae videre Abbatem Pastorem,

& non acquieuit. Iudex autem incarceravit filium sororis eius tanquam malefactorem, dicens: Si rogaret Abbas pro eo, eriperet eum. Tunc mater pueri ad ostium fratris sui fleuit, dicens: saltem moueat frater viscera tua miseratio sanguinis tui. Et mandauit senex: ad vltimum examina causam secundum legem, & si dignus est morte, moriatur, sin autem, fac quod vis.

Frater quidam interrogauit Abbatem Pastorem: Quid est quod scriptum est: qui irascitur fratri suo sine causa? Ille respondit: Ex omni re qua voluerit te grauare frater tuus, si irascaris contra eum, donec oculum tuum dextrum eiciat, sine causa irascaris ei: si autem aliquis te voluerit separare à Deo, pro hoc irascere.

Dixit Abbas Pastor: Est homo qui videtur ore tacēs, & corde alios condemnat, hic sine cessatione loquitur. Et est qui à mane vsque ad vesperam loquitur, & taciturnitatem tenet, quia nunquam sine vtilitate loquitur.

De ceteris patribus illius temporis, & primo de Abbate Pior.

CAP. LXI.

EO tempore florebat Pior, & Isidorus, & Pambo, & Ammonius, & Hellin, & Apelles, & Serapion, & Eulogius, & Dorotheus, & Piamon, & Benjamin, & Marcus, & Apollonius, & Euagrius, & Melas, & Paulus in Lybia, & Hor, & Copres, & Mutius, & Benus.

Horum Pior ambulans comedebat ut minorem sentiret voluptatem, pergens ad eremum fodit puteum, & aquam inueniens amaram, vsus est ea vsque in finē vitæ. Ille, cum Moyses & eius monachi foderent puteum & aquam inuenire non possent, superuenit, & oratione facta descendit in foueam, cumque tertio percussisset terram, mox emanauit aqua: illoque statim discedente, petentibus, ut vel ex aqua parum gustaret. Feci, inquit, propter quod directus sum.

Idem Pior duos saccos magnum & paruum impleuit arena, dicens: Saccus iste multum habens arenae mea peccata sunt, & posui ea super dorsum meum: ut doleam pro eis & plorem: hæc autem sportella modica peccata mei fratris sunt, & sunt ante faciem meam.

Hic fuit eremita Pior, quem beatus Antonius adolescentem in sancto proposito monachorum instruxit 30. & amplius annis: ex quo egressus est de domo parentum suorum, nunquam eis visus est. Soror eius cum esset vidua habens duos filios iam adolescentulos, misit eos in eremum ad requirendum fratrem suum: ipse vero non acquieuit petitioni eorum. Perrexerunt autem ad beatum Antonium indicantes ei pro qua causa venissent. Misit ergo Antonius, & vocauit eum ad se, dixitque ei: Wade & videat te soror tua. Tunc assumpsit secum alium monachum, & perrexit ad domum sororis suæ: & stans foris prope ianuam atrij clausis oculis, ut non videret sororem, stetit & ait: Vide me quantum volueris. Et statim reuersus est ad eremum.

De Abbatibus Isidoro & Pambo.

CAP. LXII.

HERONYMUS in vitas Patrum. Monasterium Isidori erat apud Thebaidam muro circumdatum, mille monachos habens. Senior sedens ad ianuam ea lege intrantes recipiebat: ut ultra non exirent.

Author. Ergo stabilitas loci etiam tunc firmata est, quam tamen beatus Benedictus dicitur inuenisse, id est scripto primus confirmasse.

Idem in vitas patrum. Ad suscipiendos autem hospites habebat cellulam sibi adhaerentem.

Huius Isidori dictum est. Ex quo factus sum monachus, non permisi iracundiam vsque ad fauces meas ascendere.

Abbati Moysi imposuit durissimam impugnationem fornicationis Dæmon, ut non præualeret sedere in cellula sua, sed abiit ad Abbatem Isidorum: & retulit ei impugnationis suæ violentiam: cumque de scripturis sanctis Isidorus consolaretur eum, & ut ad cellulam suam reuertetur, rogaret, noluit. Isidorus ergo pariter

cum

Matth. 5.

Vita & dicta Pior.

Isidori vita & dicta.

Regum 6.

Vita Pambri.

Vita Ammonij.

Vita Apellij & Alia.

cum Moysa ascendit in superiora cellulæ suæ & dixit ei: Respice ad occidentem, & vidit multitudinem dæmonum cum furore, quasi ad prælium præparatos. Dixit autem ei Isidorus, respice iterum ad orientem, & vidit multitudinem sanctorum Angelorum, gloriosam & splendens, super lumen solis. Ait autem Isidorus: Ecce quos in occidente vidisti, ipsi impugnant sanctos Dei, nam quos ad orientem conspexisti, ipsi sunt quos in adiutorium sanctis suis mittit Dominus. Cognosce ergo quia plures sunt nobis, cum sicut dicit Eliseus, quia maior est, qui in nobis est, quam qui hoc in mundo. His confortatus Moyses reuersus est in cellulam suam.

Abbas Isidorus quotiens illi cogitatio dicebat, quia magnus es. Respondebat ad se, nunquid talis sum qualis ille? Cum vero Dæmon conturbans eum suggereret ei desperationem, dicebat: Quamuis ego in tormentis mittar, tamen vos subtrahere me inuenio.

Pambus cum sineheris esset, accessit ad quendam vt doceretur Psalmus: qui cum audisset primum versum Psalmi 38. id est Dixi, custodiam vias meas, vt non de lingua in lingua mea. Secundum noluit audire: Satis est, inquit, si hunc implere poterem mihi sufficit. Requisitus postea quare in 6. mensibus non redisset, quia inquit, illum versum nondum opere compleui. Post multum, requisitus à quodam, vtrum impleisset: Vix, inquit, 49. annis illum implere potui.

Huic quodam aurum dante ad cibaria pauperum, & dicente numerum: Respondit: quod dedisti non eget numero, sed salubri tantum effectu.

Hic rogatus ab Athanasio descendit Alexandriam, vbi cum videret mulierem Theatricam fleuit, requisitus quare fletet, ait: Duæ res me movent: Vna est illius perditio: altera quia non habeo tantum studium placendi Deo, quantum illa turpibus hominibus.

De hoc dicebat Isaac, patres nostri, & Pambo Abbas vetustis & de multis partibus refarcitis vestibus utebantur: nunc autem qui preciosis vtimini, deseritis hunc locum.

Item Theophilus Archiepiscopus volebat in Scythia edificari ab Abbate Pambo. Qui fratribus rogantibus vt aliquid ei diceret, respondit: Si taciturnitate mea non edificatur, neque in sermone edificabitur.

Idem sicut apis, quocumque vadit, mel operatur, ita monachus.

Abbas Pambus in hora mortis ait, postquam veni in hac solitudine, & fabricavi mihi cellam extra laborem meum, non recolo panem me comedis, nec panituisse de sermone, quem locutus sum vsque in hanc horam, & sic vado ad Deum quasi qui nec dum initium fecerim feruendi Domino Deo.

Frater requisitum Abbatem Pambum, si bonum esset laudare proximum, respondit senex, melius est tacere.

De Ammonio, & Heleno, & Apelle.

CAP. LXIII.

Hieronymus in vitis patrum. Vidimus inter eos Ammonium sapientissimum virum. Huius monasterium erat muro circumdatum, quod in illis locis ex lateribus crudis facile fieri solet.

Socrates lib. 4. cap. 18. Ammonius eruditissimus Origenis, Dydimique discipulus à iuuentute vsque ad mortem præter panem assum nihil comedit.

Hic adeo sine caritate fuit, vt cum Athanasio Romam veniens, nullum opus ciuitatis inspiceret, nisi tantum ecclesiam Petri & Pauli.

Hic electus in episcopum, dexteram sibi amputauit aurem.

Hic à nullo visus est irascens, aut iurans aut metiens, aut vanum, vel asperum, vel infirmum protulisse sermonem.

Helim in sinu portabat ignem, & vestis eius non ardebat.

Author. Hunc Helim Hieronymus in vitis patrum appellat Helenum, de quo dicitur inferius.

Apelles Ægyptius, vt legitur, ex fabro ferrario conuersus est, qui quadam die hoc opus exercens, dæmonem eum tentantem in specie mulieris forcipibus candentibus percussit in facie, qui stridens & ingemiscens pro-

cul fugit. Hieronymus, ait quod nuda manu de ferro candente diabolum percussit transformatum in mulierem speciosam, ex quo in usum habuit ferrum candens nuda manu tenere, nec lædi.

Hic narrabat de quodam Ioanne, qui sub cuiusdam saxi rupe tribus continuis annis orauit stans, nunquam residens, vel iacens somni tantum capiens quantum stans capere potuit. Cibum nunquam sumpsit, nisi dominica die cum presbyter ad eum veniebat, & offerrebat pro eo sacrificium, & hoc erat ei sacramentum & victus. Pedes eius dirubebantur, & sanies ex eis proflebat. Completisque tribus annis, ab Angelo sanatus est & repletus scientia & doctrina, multosque edificauit: dominica die semper reuertens ad illum locum, sacramentorum gratia. Reliquis diebus opera manuum faciens iumentorum cingula de palmarum folijs texens, vt in illis locis haberi mos est, quibus cingulis iumentorum infirmitates sanabantur. Hanc quoque gratiam habuit, vt vnicuique fratrum scriberet, de quo peccato vel vitio, vel de quo virtutis opere quisque ceteris præmereret.

De Serapione, Theone, Eulogio, & Dorotheo.

CAP. LXIII.

In regione Arsenoite Serapionem vidimus patrem 10. millium monachorum, qui omnes ex proprijs laboribus cibos, præcipue messis tempore, mercede manuum conquirebant. Hoc autem moris est, non solum ipsis sed & omnibus pene Ægyptijs monachis, vt messis tempore se locent ad metendum, atque ex ea mercede octogenos vnusquisque modios frumenti, plus, minusque conquirunt. Vnde non solum regionis illius indigentes aluntur, sed & Alexandria naues onustæ frumento dirigitur, vel in carcerem reclusis, vel reliquis egentibus peregrinis: neque enim intra Ægyptum sufficiunt pauperes, qui possint nimiam eorum fructus largitatis assumere.

In vitis patrum. Abbas Serapion quando erat iuuenis, paximatum furabatur, quæ occulte manducaret: Theona autem faciente sermonem de continentia, peccatum confessus est coram omnibus, & velut lampas ignis egressa est de sinu eius, & impleuit totam domum fetore.

Dixit Abbas Theon: Sic nihil est noxiū monachis, & laudat dæmones magis, quam celare cogitationes patribus spiritualibus.

Socrates vbi supra. Theonas patet fuit trium millium monachorum scientissimus Græcarum & Latinarum literarum. 30. annis dicitur tacuisse.

Hieronymus in vitis patrum. Vidimus & alium sanctum Theonam in sua cella clausum solitarium, vt dicebatur 30. annis silentium tenuisse.

Author. Hinc apparet, quod in toto illo tempore, quo silentium tenuit, non fuit pater aliorum monachorum, non enim tauro tempore posset tenere silentium, sed post illud tricennium factus est Abbas.

Sanctus Eulogius presbyter cogitationes hominum præsciens, cum videret quosdam ex monachis indigne velle communicare, remouebat singulos, dicens vnicuique, tu hac nocte fornicationis desiderium habuisti: tu vero dixisti in corde tuo, nihil interest vtrum iustus, vel peccator accedam & hos omnes & similes remouebat, donec omnes per penitentiam purgarentur.

Socrates vbi supra. Dorotheus genere Thebeus, quotidie lapides à mari colligebat, & singulis annis hospitium edificabat, & non valentibus edificare dabat, noctibus autem propter eorum cibum faciebat sportas vt venderet. Nunquam visus est in lectulo soporatus, vel pro requie pedes extendisse, & sæpe ei dormienti cibus ex ore labebatur. Aliquando somno grauatus cecidit in stercore, expergestus & contristatus ait sub silentio: Si Angelis dormire suaseris, & mihi vltius suadebis.

Huic laboranti dixit quidam: Cut ita perimis corpus tuum? Respondit, quia illud occidit me.

Huius cibus omnino absque ignis opere fuit.

Huius cellulam cum latrones cum aurum habere estimarent, quodam tempore inuadentes, ita orationibus eius foribus

foribus affixi sunt, ut penitus mouere non possent, donec consueta hominum multitudo adueniret, quos ut viderunt igne comburendos trahere conabantur. Tunc vir sanctus necessitate loqui compellus, ait: Sinite eos abire, alioquin sanitatis gratia fugiet a me (Sola enim manus impositione conferebat de quacunque aegritudine sanitate.) Illi vero, his auditis, & monachi facti sunt, & poenitentes abire dimissi sunt.

Hic etiam sanctus quocies hominibus respondebat, in tabulis scribebat.

Dicitur etiam, quod noctibus ad eremum prodiens plurimo bestiarum comitatu vteretur, quibus tanquam pro laboris remuneratione aquam de puteo suo hauriebat.

De Piammon, Benjamin, & Marco.

CAP. LXV.

Piammon presbyter dum sacrificaret, vidit Angelum contra altare stantem, monachos presentes in codice scribentem & delentem absentes.

Hieronymus. Piammon eo tempore, quo fratres ad comunicandum accedebant, videbat Angelum Dei stantem iuxta altare, scribentem in libro quorundam nomina, aliorum non scribentem, quorum unumquemque seorsum discutiens, inuenit in singulis mortale peccatum, & cum eis tadium flouit, donec cum ceteris ascripti sunt.

Socrates. Benjamin senex hydropicus in tantum fuit, ut per ianuas cellae suae non posset efferri, nisi ianuae cum tabulis antepositis tollerentur. Qua passione laborans 8. mensibus ante mortem sedens in cella latissima, solentem curabat aegrotantes, rogans ad se venientes, ut orarent Deum pro anima eius, de corpore non curantes, quia & dum sanum esset, inquit, nihil mihi profuit.

In Scythi Marcus dum ad sacramenta accederet, Angelus ei sacramenta praebat, cuius manum tantummodo vsque ad iuncturam brachij videbat.

In vita patrum. Marcus scriptor, antiquarius vocatus dum scriberet (o) rel qui imperfectus. Hic Marcus vestitus erat sacco scissa & recosuto, facie tincta de fuligine culinae, unde a matre non est agnitus, ad quam clausis oculis egressus est. Hic Siluani discipulus fuit: hic ait ad Arsenium. Quare nos fugit? Qui ait, diligo vos, sed non possum esse cum Deo, & cum hominibus. Superior quidem vitium malicia vnam habent voluntatem: vnus autem homo plures habet voluntates.

De Siluano, & eius discipulis.

CAP. LXVI.

Abbas Siluanus diu in excessu mentis factus est, & exurgens fleuit amare: rogantibus autem fratribus causam fletus, ait, ego ad iudicium raptus sum, & multos vidi de habitu nostro eantes ad tormenta, & multos seculares ad regnum, & lugens senex volebat exire a cella sua, sed quando exire cogebatur, operiebat faciem suam dicens: Quid necesse est videre lumen istud temporale, in quo nihil est vile?

Abbas Siluanus dum cum discipulo suo Zacharia ad quoddam monasterium suum peruenisset, fecerunt eos monachi parum comedere. Postquam vero egressi sunt, inuenit discipulus aquam, & voluit bibere. Cui Abbas ait: Hodie ieiunium est. At ille: Nunquid hodie non comedimus pater? Et dixit ei: Illa esca charitatis erat fili: nos autem iterum ieiunium teneamus.

Quidam peregrinus superuenit ad Abbatem Siluanum in monte Synai, & vidit quod fratres operabatur, & dixit eis, quare operamini eam, quae perit? Maria autem bonam partem elegit. Tunc dixit senex discipulo suo Zacharia: Da illi codicem ut legat, & mitte eum in cellula, quae nihil habet. Hora autem 9. circumspiciebat frater ille, si forte eum senex vocaret ad comedendum. Postquam transijt hora venit, & dixit ei: Nunquid hodie non comederunt fratres, Abbas, quare me non vocastis? Dixit Ab-

bas, tu homo spiritualis es, & non necesse habes hac eicari nos quasi carnales opus habemus comedere, & ideo operamur: tu autem bonam partem elegisti. Quod cum audisset, cepit poenitere, & dicere: Indulge mihi Abba. Tunc respondit, ego necessaria est Martha Maria.

Huius Siluani discipulus fuit Zenon, qui ait: Nunquam maneat in loco nominato, neque cum homine habente magnum nomen.

Idem Zenon fratribus de scripturis quarentibus, ait: Reliquerunt fratres peccata sua, & caelestia sectantur.

Idem concupiscens cucumerem, ait intra se: Fures ad tormenta vadunt: proba te si potes ferre tormenta. Et stetit in caumate 5. diebus defricans se in Sole.

Huius Siluani fuit alter discipulus, ut dictum est, Zacharias, is cum sepe hortum amouisset cum fratribus, ut faceret hortum maiorem, dixit Siluanus: Non ingredior in hanc cellam, nisi sepius in loco suo fuerit reuocata.

Idem Zacharias vidit fratrem suum Siluanum in extasi a mane vsque in horam decimam, & cum vidisset eum quiescentem, coegit eum lachrymado dicere quid vidisset. Tunc ille: In caelum rapus fui, & vidi gloriam Dei, & illic steti vsque modo, & nunc dimissus sum.

Hic Zacharias depoluit pallium suum sub pedes suos, & conculcavit & dixit: Nisi quis sic fuerit conculcatus, non potest esse monachus.

Apollonius cum nullam artem sciret, cibaria & medicamina laborantibus, ex proprijs pecunijs comparabat, singula monasteria circumiens vsque ad horam nonam, & languentes visitans, & eis ministrans.

De Sancto Apollonio.

CAP. LXVII.

Hieronymus. Vidimus in finibus Hermopoleos, ad quem Saluatorem cum Maria & Ioseph fugisse, tradit, ubi erat templum, quo ingressus Saluatore, omnia idola corruerunt, & minuta sunt. In finibus illis erat Apollonius pater 500. monachorum fere octogenarius, 15. tantum annorum erat cum secessit in eremum, ubi cum 40. annis conuersatus est, ad eum dicit dominus, Apolloni per te Idola Aegypti subuertam: per te perdam sapientiam sapientum, ait, Aufer a me Domine tactantiam. Et dominus ad eum: Mitte manum tuam ad ceruices tuas, & quod comprehenderit costringe, & sub arena obrue. At ille iniecta manu apprehendit quasi paruulum Aethyopem, & demersit sub arena clamantem: ego sum superbiae daemon. Tunc ait vox diuina, quicquid de cetero poposceris consequeris. Facta sunt haec tempore Iuliani Apostatae.

Sanctus autem Apollonius cum quidam fratrum suorum captus esset a Iuliano, perrexit & consolatus est eum, ut patienter ferret, quae ei inferebantur. Tunc adueniens Tribunus inueniens virum sanctum, & ira motus, iussit etiam cum ceteris includi. Quod & factum est. Media autem nocte apparuit lux magna in carcere, & Angelus ianuas aperiens, voluit omnes incarceratos educere. Ille vero moram fieri consuluit vsque mane. Tunc custodes pedibus sanctorum aduolunt rogabant eos discedere. Mane autem facto venit Centurio, & iussit eos discedere, quia in eadem nocte terramoto domus sua concidit, & electi famulorum suorum mortui sunt: & sic sancti cum hymnis & laudibus remearunt.

Post haec gentibus praedicans multa millia hominum conuertit ad fidem signis & miraculis infinitis. Persecutionis tempore egressus est ut captiuos visitaret Christianos. Cumque quosdam consolaretur, inuentus est a iudicibus & incarceratus. Quidam vero gentilis Philemon nomine famosissimum eum opprobrijs & contumelijs affecit. Cui Apollonius: Misereatur tibi Deus fili, & nihil horum quae dicis, tibi Deus imputet ad peccatum. Ille vero hoc audito compunctus est, & statim se christianum confessus est. Iudex vero hoc audico, iussit ignem fieri, & eos in medio proijci, quod & factum est. Interim vir sanctus orauit, ut ad gloriae nominis Christi ignis extingueretur, & statim ignis rore caeli diffuso, extinctus est.

Zenon discipulus Siluani.

Zacharias discipulus Siluani.

Vita Apollonii.

Orantem dicitur pro instantia Spiritu a se miserando.

Incarceratur cum alijs et miles fit.

Dimittitur carceri foribus apertis liberatur.

Quod ut vidit iudex cito contritus est, & credidit in Christum. Tandem ducti sunt in vinculis coram prefecto, sed & qui duxerunt eos contriti sunt, & Christi nomini adherentes, etiam ipsi vincti sunt, & iussu prefecti (quia noluit eos audire) in mare proiecti sunt. Sicq; aqua passionis facta est eis aqua baptismi, & proiecti mare corpora simul omnium in aridam, simulque sepulti, egredientes sanant, & orationibus pie petentium adhuc ibi subveniunt.

Vestitus eius veterascens nunquam.

Centum orationes vir sanctus toties flexis genibus per diem & totidem per noctem complebat. Indumentum eius erat stuppeum collobium & lineum: quo collum & caput obuoluebat, quæ dicuntur in deserto permansisse nunquam veterata.

Circa hunc sanctum erat templum & simulachrum: quod sacerdotes pro impetrandis aquis pluuiialibus circumferebant, quos omnes orando stare fecit immobiles: & nec bobus adhibitis potuit moueri simulacrum. Sic steterunt tota die ac nocte rapidissimis æstibus adusti. Tandem scientes hoc ei per sanctum accidisse, incendio simulachro crediderunt in domino.

De eodem.

CAP. LXVIII.

Primis adhuc diebus cum cepisset habitare in spelunca, aderat dies sanctus paschæ, & erant eis tantummodo pauci & siccæ panes, & olera ex eis, quæ sale aspersa reponi apud eos solent. Iussit ergo fratribus ut peteret unusquisque à domino si quid in die festo sumere libenter habeat: quod illi iusserunt eum facere. Cumque compleisset orationem, & omnes respondissent Amen. Ecce repente ante fores speluncæ vident astare homines sibi penitus ignotos cum magna ciborum copia, & in quibus erant quedam, quæ omnino in Ægypti regionibus nunquam videntur, pomorum genera, & magnitudo incredibilis, vuz, naces, fici, & malapunica, faui mellis & lactis copia, nucleis quoque ingentes, panes candidi & mundi, qui tamen peregrinæ viderentur esse prouinciæ. Vni vero qui hæc attulerat, statim ea tradiderunt, festinatèque quasi ad eum à quo missi fuerant, regressi sunt. Horum tanta fuit copia, ut vsque ad diem Pentecostes quotidie ministrata sufficerent, illique certi erant, quod à Deo solennitatis gratia sibi missi fuerant.

Diuinitus missa sunt ei omnia genera ciborum pro festiuitate Paschæ.

Quidam ex fratribus poposcit ab eo, ut sibi daretur humilitas, & mansuetudinis gratia, quo orante completum est. Orta fame omnes habitatores loci venerunt ad eum cum vxoribus & paruulis, qui iussit eos pascere, donec non haberet nisi tres sportas panis, quæ vnus diei victum monachis præbere debebant, quas etiam iussit profecti in medium, & eleuatis ad Deum manibus, ait: Nunquid non potest manus domini multiplicare hæc, sicut dicit Spiritus sanctus? Non deficiet panis in sportis his: donec satiemur omnes de fructibus nouis. Quatuor ergo continuis mensibus non cessauit erogari panis de sportis, nec deesse potuit aliquando.

Magna eius liberalitas in pauperibus & egenis.

Motus ergo Diabolus ait ad eum. Nunquid Helias es tu, aut aliquis alius Prophetarum, aut Apostolorum, quod hæc facere ausus es? Qui ait: Quid inde? Nonne Prophetæ & Apostoli homines erant, qui nobis & fidem suam & gratiam tradiderunt? Aut tunc Deus præsens erat, nunc vero absens?

Moris erat apud eum, ut fratres eius non prius cibum sumerent quam communionem dominicam perciperent circa horam nonam, & post hoc interdum sic vsque ad vesperam permanebat, verbum Dei audientes; post hoc cibo sumpto alij ad eremum secedebant, per noctem totam diuinas scripturas memoria recolentes: alij percepta gratia Christi, statim discedebant. s. soli spiritali cibo contenti, & hoc faciebant per plurimos dies.

Serui Dei gaudere semper debent.

Iubebat fratres semper gaudere dicens: Tristentur gentes, lugent Iudæi, plangent sine cessatione peccatores; Iusti vero letantur. Non oportet pro suis miserie tristitiam habere: quibus salus in Deo est, & spes in regno celorum. Nam hi qui terrena dili-

gunt, super fragilibus & caducis rebus lætantur: nos qui tantæ gloriæ, spem & æternitatis expectationem habemus, cur non omni exultatione gloriemur?

Dicebat quoque, propterea fratres aduenientes, traditum est, adorandos esse, ut certum sit in aduentu eorum, aduentum domini haberi. Sic enim & Abraham suscepit eos qui homines videbantur; dominus autem in eis intelligebatur.

Interdum etiam cogere debemus fratres ad corporalem requiem contra ipsorum voluntatem.

Monebat, ut si fieri posset, quotidie communicarent monachi, ne, qui se faciat longe ab his, longe fiat à Deo.

Ieiunia legitima, quæ & sexta feria dicebat non esse soluenda, quia quarta feria Iudas Dominum tradidit, cogitauit, & ipse Dominus sexta feria crucifixus est. Videbiturque, qui in his diebus sine aliqua necessitate soluit statuta ieiunia, vel cum tradente, tradere saluatorem, vel cum crucifigente, crucifigere. Si ergo his diebus superuenierit aliquis, ponenda est mensa ei soli, quod si noluerit, non est cogendus.

De Euagrio, Palladio, Melas, & Paula.

CAP. LXIX.

Socrates lib. 6. cap. 18. Erat tunc temporis Euagrus duorum Machariorum discipulus, à Gregorio Nazianzeno diaconus ordinatus, & cū eo descendens in Ægyptum & viros illos inspiciens, vitam illorum imitabatur. Hic Archidiaconus Gregorij aspectu erat pulcherrimus, & circa cultum vestis ornatus. Cumque eum quidam Senator zelotypus vxori suæ, uollet esse notissimū, mortem ei parabat; Euagrus autē vidit in somnis, quod quasi pro crimine comprehensus esset, ferroq; vincus pedes & manus ad supplicium duceretur, quod dum fieret, quidam protulit euangelium, & promisit eum esse liberandum, si à Constantinopoli recederet. Idque compulsi sibi iureiurando promitti, & ille tactis euangelij, hoc se facere promisit, & vinculis solutus, expersectus est; & credēs visioni pericula declinavit, & venit Hierosolymam.

Is duos libros valde vtilis scripsit, quorum vnus est de actuali vita, intitulus Monachus. Alius appellatus, Cognitionalis.

Socrates ubi supra. Huius Euagrii discipulus fuit Palladius; cuius liber & de his, & de similibus affluenter loquitur.

Hic ait: Oportet & discere quæ nescimus, & fideliter docere quæ nonimus. Inter hos erat & Melas episcopus, ad cuius Ecclesiā cum venissent qui Episcopos Ariantis resiliētes exilio deportaret, viderunt eum tanquam vltimum ecclesiæ ministrum candelas preparantem, quæ & interrogauerunt vbi esset Episcopus? At ille: Ego vos episcopo nunciabo. Tunc ex itinere fatigatos ad episcopi hospitium duxit, & posita mensa parauit ut valeret, post prandium se dixit esse episcopum. At illi mirati, propter reuerentiam dederunt ei fugam. Et ille: Non declinabo, inquit, quod mei similes libenter patiuntur. Huius Melantis frater fuit Salomon ex negociatore Monachus.

Paulus autē in Lybia quingentos monachos habere, nihil operabatur, nec parciebat, nisi quod comederet solum. Quotidie 300. orationes quasi in tributū Deo soluēbat, & ne numero dereliqueret, totidem lapides ponebat; & ad singulas orationes lapides ponebat in sinu.

De Abbate Hor, & sancto Coprete.

CAP. LXX.

Jeronymus in vitis patrum. Sanctus Hor apud Thebaidam erat nonagenarius, barba proluxa, vultu & aspectu lætissimus, litteras primo ignorauit, sed data est ei diuinitus gratia, & oblato codice à fratribus, quasi olim iam sciens litteras, legere cepit.

Consuetudo ei erat non prius corporalem cibum sumere, quam spiritualement Christi cōmunionem accipere.

Idem Hor dixit ad discipulū: Vide ne aliquando alienum verbum adducas in cellam istam.

Vidimus

Vidimus & alium senem BENVUM nomine, mansuetudine omnes homines præcellentem, de quo dicebant, quod neque vnquam iuravit, neque mentitus est, neque iratus, nec ociosum aut superfluum protulit sermonem.

Legitur de sancto Hor, quod hic cum iam multos annos in eremo peregrisset, apparuit ei Angelus dicens, quotcumque in hac vita positus conuerteris ad salutem, super tot principatum accipias in futuro: multa autem millia hominum per eum conuersa sunt.

Quoties frater aliquis venit, volens in eremo morari, sibi cellulam parauit, & suppellectilia dedit. Quodam autem tempore, vt ipsemet retulit, sub nomine alterius, uenerunt Demones in specie cælestis militiæ, tanquã magnam regem in curru deducetes, isque qui à cæteris vt Rex habebatur, dicebat ei: O homo implesti omnia, superest vt tantum adores me, & transferam te in cælum sicut Eliã. Quod audiens, cogitauit: quid est hoc? Nonne ergo quotidie Saluatorem meum & Regem adoro? hic si esset ille, non à me posceret, quod indefinenter me facere sciret. Tunc ait: Ego Regem meum habeo, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es Rex meus: & continuo Demon euauit.

Hic etiam sanctus tribus annis pane Angelorum uixit, nullum cibum terrenum fumens; sed Angelus eadem de cælo tertia die afferebat.

Dicitur etiam, quod fratres cum eo commorantes sepe Angelorum aspectum in ecclesia canentium hymnos & laudes peruigiles viderent.

Erat inter alios Copres Presbyter annorum circiter 80. Hic interrogatus de Melchisedech, tundeat os suum dicens: Vx tibi Copres, quia quæ tibi mandauit Deus vt faceres, dereliquisti, & quæ à te non requirit, illa scrutari præsumis. Eius olera cum quidam gentilis furatus esset, non poterat coqui nec aqua calefieri; quod fur videns retulit quæ abstulit, & factus est Christianus, eadem nocte uenerunt fratres, quibus olera collecta fuerunt necessaria, vnde sanctus Copres domino duplices honores retulit.

De Sancto Mutio eremita.

C A P. LXXI.

Hic narrabat nobis, quod primus in illa eremo fuit quidam Mutius, homo sanctissimus, qui primo fuerat latro maximus, & sepulchrorum violator, in omnibus flagitijs opinatissimus. Qui cū quadam nocte ad quãdam virginem Deo sacratam per tectum cum quibusdam machinis vellet irumpere, difficultate perpetrandi operis fatigatus somno opprimitur, & per visum sibi assistere videt quendam regem habitu, dicentem: Desine iam ab his flagitijs, & ab hac effusione humani sanguinis, & ab execrabilibus furtis; ad laborẽ conuertere uigilias, & suscipe angelicam cælestem que militiam: & ego te huius ducem militiæ & principem faciam: & ecce ostenditur ei exercitus monachorum, & principatum super eum tenere iubetur. Euigilans, astantem vidit virginem requirerem quis esset, & cur & vnde ueniret? Et ille quasi amens effectus, nihil respondit: nisi hoc tantummodo vt ei ecclesiam ostenderet: quem illa duxit ad ecclesiam, & obtulit presbyteris, quorum ille pedibus prostratus rogabat se christianum fieri & locum penitentiæ dari. Illi autem primi psalmi tres primos versus tradit ei, quos sibi dixit sufficere: tribusq; diebus permanens apud eos, profectus est ad eremum, vbi plurimo tempore demoratus est, cibum ex radicibus herbarum capiens. Rediens autem ad presbyteros reddidit versus suos tam verbis quam operibus; permanensque apud eos hebdomada vna, rediit ad eremum, vbi per 7. continuos annos in omni gratia degens, plenitudinem gratiæ consecutus est, ita vt omnes penes scripturas memoriter teneret: cibum die dominica tantum sumebat diuinitus delatum, qui ei sufficiebat vsque ad alteram dominicam.

De miraculis eius qua narravit sanctus Copres.

C A P. LXXII.

CVM autem diligentissime sepeliendis mortuis indumentã aptaret, ait ad eum quidã adolescens eius discipulus: Vellem vt me mortuum ita indueres; plane, inquit, faciam, & tam copiose induam donec dicas: sufficit. Post non multum temporis, ille defunctus est, quo induto, ait ad eum coram omnibus: sufficit hæc tibi ad sepulturã, ô filioli, an adhuc vis vt aliquid addamus? At ille obuoluta iam facie, vultuq; cõstricto, dixit omnibus audientibus: sufficit pater, implesti quod promiseras.

Pergens autem aliquando ad visitandos fratres quos instituerat, reuelatum est ei à Domino: quod quidam eger moriturus esset in proximo, hora iam erat ad vesperam. Cunque videret solem iam demergi ad eum ait: In nomine Domini nostri Iesu Christi sta paulisper in itinere tuo, & expecta me donec ad vicum perueniam; quod & factum est. Ingressus autem domũ fratris: pro quo festinauerat, inuenit eum iam defunctum & oratione facta, accedens ad eum osculatus est eum dicens in lecto: Quid magis desiderij habes, abire & esse cum Christo, an permanere in carne? Tunc ille recuperato spiritu, paululũ resedit dicens: Quid me reuocas pater? melius est mihi abire & esse cum Christo: permanere autem in carne quid mihi est necessariũ? Dormi, inquit, in pace fili, & ora pro me, At ille continuo se reclinans in lectulo, dormiuit.

Alium fratrem decumbentem cum vidisset mortem difficiliter accipere, increpauit dicens: Cur imparatus es ad profectiõem? At ille: Oro pater, vt intercedas pro me, quatenus mihi paruum tempus ad penitentiã dominus largiatur. Cui sanctus: Nunc, inquit, spatium penitentiæ requiris, vbi vitæ tempus implesti; quid faciebas in hoc omni vitæ tuæ tempore? nõ potuisti vulnera tua curare, quinimo recentiora semper addebas. At ille, cum permanebat exorans: ait ad eum Mutius, si vltra non addas tuis malis mala, orabo pro te dominum, & cum orasset, ecce tres annos concessit tibi Dominus. At ille surgens sine aliqua dilatione, secutus est eum ad desertum. Expletis autem tribus annis reduxit eum ad locum vnde eum assumpserat, statuitque eum in medio fratrum, atque ex ipso, materiam de fructibus penitentiæ, produxit ad fratres. Ipso autẽ sermone faciente, cepit frater ille quasi paululũ dormire: & continuo in perpetuum quieuit. Ille Mutius sepe trãsiuit. Nilum pedibus suis aquã habens vsque ad genua: frequenter ingressus est ad fratres ostijs clausis: & ad quemcunque locum uoluit in momento temporis, quamuis longe positus, est euectus.

De miraculis sancti Copretis, & Abbate Elia.

C A P. LXXIII.

CVM hæc & multa alia Copres narraret; vnus ex nobis quasi ad incredulitatẽ eorum quæ dicebantur, tædete cepit, & præ tædio dormire. Et ecce vidit per visum librum aureis literis scriptũ in manibus Copretis, vnde narratio senis deduci videbatur, & vocem cuiusdam viri canicie venerandi, dicentem sibi. Cur non audis intente que recitantur tibi, sed incredulus dormitas? Homines autem regionis illius arenam, quæ à sancto calcabatur & benedicebatur, aspergebant per agros, vt terræ sterilitas auferretur.

Hucusque verba Copretis de Mutio.

Hic Copres inueniens Manichæum sedacentem plures, nec potens eum verbis excludere, ait ad populum: Accendite ignem plurimum, & tunc ambo intremus in flammam, & si quis exustus non fuerit, huius vera est fides. Quo factõ senex apprehendens Manichæum, cepit pertrahere eum ad ignem: non, inquit, ita, sed vnusquisque nostrum singulariter ingrediatur, primus tamen intrare debes, qui hoc ipsum proposuisti. At senex in nomine Christi se consignans, ingressus est flammam, quæ huc & illuc diuisa, nihil ei nocuit, & stetit ibi dimidia ferè hora. Quod videns populus, cõpulit alium intrare: at ille cepit subsistere & subtrahere se. Illi vero apprehendentes eum, in igne proiecerunt, deinde cum dedecore fugerunt.

A mortuo discipulo responsum audit.

Solem sistis ne nocum ambulat.

Osculatus fratrem mortuum ab eo de vita desiderio responsum exposcit.

Inducias morturo imparato ipse S. Mutius à Domino impetrat.

Lapis clausis sepe ad fratres ingreditur.

Discipulorum autoritas.

Vita Copretis.

Ille in igne perhat Copres ab fidei integritatem.

Elias ceterum & decem annorum. Dicitur Elias.

Idem vero narrabat fuisse in finibus Antinoi ciuitatis, quae est Metropolis Thebaidis, Eliam 100. & 10. annorum senem, quorum, 70. in solitudine transegerat. Hic dicebat: quodcumque vitium propriae passionis abieceris, eius vitij demonem etiam de obsessis corporibus poteris effugare. In vitis patrum. Dixit Elias; tres res timeo: Vnam, quando anima mea egressura est de corpore meo: alteram quando occursurus sum iudici: tertiam quando proferenda est de me sententia.

Ad hunc Eliam qui peccantem volebat suscipere, dixit Antonius: Nauis pelago facies naufragium perdidit quod portabat, & vacua vix peruenit ad terram; cur ergo liberatam in terra vultis submergere.

Idem Elias dixit: Pallor cum humilitate, & macies, decus est monachi.

Idem Monachus edens multum, & operans multum, non confidit; qui vero parum edit, etsi parum operatur; confidit & viriliter agit.

De Abbate Syro & Paulo & Isaia. C A P. LXXIII.

Jeronymus. Beatus autem Copres inter caetera miracula quae narrauit, addidit etiam de beato Syro & Paulo & Isaia; qui cum aliquando ad ripam fluminis sibi inuicem occurrissent, vt fratrem quendam visitarer, nomine Anuph, & deprecantibus illis dominum, ne in via impedirentur: ecce nauicula eis apparuit, qua ascendentes, iter quod tridui erat, in vna hora perfecerunt. Cumque applicuerint, dixit beatus Isaia: Dominus ostendit mihi virum ad quem imus occurrerem, & dicentem vnicuique nostrum secreta cordis nostri; & Paulus ait: Et dominus ostendit mihi: quod post triduum morietur homo ille.

Syro, Isaia, & Paulus oratione nauigij ad iter impetrat naufragium.

Cumque ad monasterium a flumine iter incederent, occurrens eis Anuph, & benedicens eos, post de vniuscuiusque meritis patefecit. Dixit ei Paulus, quia nouimus te post triduum decessurum a mundo, tu nobis de actibus tuis quibus Deo placuisti, ad memoriam, & corroborationem fidelium narra. Qui ait: ego nihil vnquam magnum feci, hoc tamen custodiui; semper in persecutione, Saluatoris nomen confessus sum, nunquam mentitus sum, nunquam terrena desiderare volui, nunquam gratia Christi mihi desui; sed omnem cibum quem desiderauis, Angeli mihi afferebant, nihil eorum quae in terris sunt, occultauit a me Dominus; nunquam somnum appeti, sed semper eum videre, sed & Angelus Dei semper mihi assistit, qui omnia quae in mundo geruntur, ostendit. Vidi etiam caeteros iustorum Martyrum & monachorum sanctorum, quorum opus semper est laudare Deum & benedicere in simplicitate cordis & fidei. Econtra vidi Sathanam & Angelos eius in aeterna pena ignibus tradi.

Ministerio angelorum nutritur Anuph.

Sanctorum gloriam, & demonum cruciatum vidit.

Cumque haec & alia per triduum eis narraisset, spiritum tradit in manus Angelorum, videntibus illis, delatum in caelum & laudantem Deum cum Angelis atque cangentem.

De Sancto Heleno & eius miraculis.

C A P. LXXV.

De sancto autem Heleno dixit, cum diu in eremo habitasset, voluit fratres visitare, quibus attulit cibaria: cumque in medio itinere pondere eorum grauaretur, vidit onagros per eremum discurrentes, quorum vnum vocauit dicens: In nomine Domini mei, Iesu Christi, veniat vnus vestrum & ferat sarcinam istam. Et continuo vnus accessit, ipsumque simul cum sarcina velocissime ad fratres detulit.

Onager Heleno sarcinam deferendo abiecit.

Alio quoque tempore visitans fratres inuenit eos non adeo sollemniter celebrare diem dominicum, vt deberent; agnita causa, scilicet quia non habebant sacerdotem, quia trans flumen quoddam manebant, quo nemo venire poterat propter Crocodilum, qui in medio occidebat homines. Ait senex: Ego vadam propter sacerdotem. Tunc veniens ad aquam, vidit Crocodilum venientem & supponentem se sibi, & ascendit super eum, & cito deuectus est ad cellam sacerdotis, quem adduxit secum ad aquam vt transiret. Dumque Sacerdos non adesse caussaretur nauigium, respondit: Ne timeas, paratum est, & voce magna Crocodilum vocauit, & dorsum eius ascendit; presbyter vero solo visu bestiae

perterritus aufugit, nec vllatenus voluit accedere. Tunc vir sanctus solus transuectus est, & cum a bestia descendisset, ait: Melius est tibi mori, quam tot scelorum reatu immolari, & continuo expirauit.

Contigit etiam: vt quidam adolescens illum maxime deprecaretur, vt eum posset imitari ad eremum; quo impetrato tandem secutus est eum. Hunc cum Daemones turpibus fornicationibus & cogitationibus affligerent, cito ad sanctum Helenum aufugit, confitens ei peccatum & illusiones. Tunc vir Dei digito suo circumducto in arena circa cellulam adolescentis, circulo prohibuit in nomine Domini Iesu, ne Daemones statutum limitem transgredirentur: & ita virtute verbi, de caetero adolescens securus in spelunca permansit.

Hic etiam aduenientibus fratribus, non habebat quid eis apponeret, sed solebat iuuenem videre sibi deferentem cibaria quaeunque appeteret; quibus ante cellam depositis iuuenis non comparuit.

De sancto Abbate Paphuntio.

C A P. LXXVI.

Jeronymus in vitis patrum. Vidimus & monasterium Paphuntij, qui & habitator erat vltimi deserti in regionibus Heracleos, splendide apud Thebaidam vrbis. Hic cum multo tempore angelicam vitam duxisset, oratione facta ad dominum, vt ei ostenderet cui sanctorum similis esset, affuit ei Angelus dicens: simile esse cuidam symphoniaci, qui in vicino loco caetera arte victu quaesiuit. Tunc vir Dei innetro illo, vitam eius scrutatus, inuenit eum primo fuisse latronem, & inter caetera mala, duo laudabilia gessisse. Ait enim: Cum ego & socij mei virginem quaedam rapuissemus, & socij mei corrumpere eam voluissent: ego de manibus illorum rapui, & intactam domui restitui.

Alio quoque tempore vidi mulierem in eremo honestae formae errantem, cumque haec mihi causam diceret, quod vir suus cum duobus filiis suis incarceratus esset propter debitum fiscale, & ipsa etiam ad coesimiles penas quaeretur, & ideo sic oberrabat: ego duxi eam ad speluncam meam, & animam eius post triduum fame collapsam refeci, & dedi ei 300. solidos, quibus postmodum virum suum & filios liberauit. His auditis vir sanctus dixit se nunquam tale fecisse. Adiungens, quia ergo non minimo loco haberis apud Deum, loquere ipsum. Tunc ille cito de manibus proiectis fistulis, secutus est eum. Ac triennium in maxima abstinentia continuauit, & sic inter manus Angelorum reddidit spiritum.

Tunc orauit sanctus Paphuntius vt ante; cui Angelus dixit esse se similem primario cuiusdam vici. Ad quem cum vir Dei venisset, cum magna reuerentia susceptus est: Et eius vita requisita vix impetrare potuit, vt sibi ea referret. Tandem ait: Quonia vir Dei sanctus es, ideo eundem alijs occultata, tibi pandam licet minima sint: Ego uxorem duxi tantummodo causa prolis, ex qua tres filios susceptam 30. anni transacti sunt, ex quo vltimus natus est, nec postea ipsam vel aliam noui, similiter nec ipsa alium virum. Addidit etiam quod suscipere hospites non cessabat, hospitem sine viatico nunquam dimittens: in iudicio nunquam personam acceperat, litigantes nunquam preteriens, nisi eos concordasset, nunquam greges eius alienas fruges laetaret; volentem seminare in agro suo, nunquam prohibuit, meliora noualia illi relinquens quantum in se fuisse nunquam permisit, vt potentior inferiori premeret; sed studebat vt neminem contristaret. Et quid plura, inquit, omnia opera misericordiae in quantum potui, vel in quantum audire potui hominem fecisse, quantum in me fuit, expleui.

Haec audies vir sanctus, ait: nihil tale feci: igitur restat tibi vt nudus nudum Christum imiteris. Quo audito statim abiit, nec post multum tempus vir sanctus sedens in cella sua vidit animam illius ab Angelis delatam: & statim adijt cellam illius, quae non longe erat a sua, & inuentum corpus sepeliuit, & seipsum maioribus exercitiis dedit.

Tertio orauit sanctus sicut prius: & tunc ei Angelus ostendit viam: qua incedens inueniret sibi similem: tunc procedens vir sanctus, inuenit mercatorem duas nauces habentem.

Sole vultu...

Demonibus...

Domini Iesu...

De sancto Abbate Paphuntio.

C A P. LXXVI.

Jeronymus in vitis patrum.

Vidimus & monasterium Paphuntij...

Hic cum multo tempore angelicam vitam duxisset...

Simile esse cuidam symphoniaci...

Alio quoque tempore vidi mulierem in eremo honestae formae...

Haec audies vir sanctus, ait: nihil tale feci: igitur restat tibi vt nudus nudum Christum imiteris.

Quo audito statim abiit, nec post multum tempus vir sanctus sedens in cella sua...

Tertio orauit sanctus sicut prius: & tunc ei Angelus ostendit viam: qua incedens inueniret sibi similem: tunc procedens vir sanctus...

inuenit mercatorem duas nauces habentem.

habentem, in quibus habuit 30. millium solidorum ad mercataram. Quem cum videret sanctus ait. Relinque hæc quæ de terra sunt, & celestibus te iunge, & statim ille acquieuit, post aliquod tempus consummatus & congregatus est ad congregationem iustorum: & non multo post, astitit Angelus Paphuntio dicens: *Veni benedictè, ingredere aterna tabernacula tibi debita.* Tunc viâ diè postea agens presbyteris aduenientibus ait: *Nemo sine sui mercator debet contemni, quia in omni gente habet Deus animas aliquas sibi placentes.* Et postquâ virtutes à Deo sibi datas narrauerat, vitam finiuit præsentem, & ingressus est æternam.

Idem Paphuntius propter latrones, contra propositum suum bibit vinum, & sic lucratus est eos.

De Thais meretrice conuersa

CAP. LXXVII.

EX geâ eius. Fuit eo tempore puella quædam nomine Thais, decora nimis: quam mater eius à parua stauit in prostibulo, factaque est famosissima meretrix. Multi enim etiam è longinquis regionibus ad eam confluebant, sed & amatores eius pro zelo litibus inter se consertis, frequenter eius limina sanguine replebant. Quod cum audisset Paphuntius Abbas, sumpto habitu seculari, & vno solido, profectus est ad eam: quam vt vidit, protinus proferens solidum ei dedit. Quæ accepto pretio, ait: *Ingre diamur domum.* Cumque ingressus esset, inuitatus ab ea, vt lectum pretiosis vestibus stratum ascenderet: dixit ad eam: *Est hic aliquis lucus secretor?* Ait illa est. Et senex: in illum ingrediamur. At illa si hominem veteris, nullus te in hoc loco conspiciet: Si vero Deum metuis, vbicumque fuerimus inspicit Deus: Cui senex: *Scis esse Deum?* Illa respondente, se scire Deum, & eius regnum futurum, tormenta quoque peccatorum. Senex ait, Si ergo nosti, cur tantas animas perdidisti, & nunc non solum pro anima tua, sed etiam pro illorum ratione redditura damnaberis? Illa hæc audiens pedibus eius prouoluta, cum lachrymis trium dierum inducias petiit, post quos factura esset quicquid ei præciperet. Qui cum ei locum constituisset: vbi venire deberet, illa collectis omnibus, quæ ex peccato lucrata fuerat, perlatisque in medium ciuitatis, populo spectante combussit: & post hæc ad locum, quem Abbas ei constituerat, perrexit: quam ille, reperto virginum monasterio, in cellulam paruam recludens, ostium plumbo sigillauit, & paruam fenestram reliquit, per quam ei cibis modicus inferretur. Iussitque illi quotidie parum panis aridi, & paululum aquæ ministrari, atque querenti quomodo deberet orare Deum. Respondit: *Non est digna Deum nominare, sed tantum incubens, contra orientem respice, hunc sermonem frequenter iterans: Qui plasmasti me, miserere mei.*

Igitur tres annos conclusam Abbas Paphuntius condidit, prodigiosaque est ad Antoniû, vt ab eo requireret an Deus peccata sua illi dimisisset. Cumque iubente Antonio discipuli eius nocte singuli singillatim orassent incessanter, vt Deus alicui ex eis, causam illam declararet. Cito vidit Abbas Paulus lectum in cælo pretiosis vestibus adornatum, quæ tres virgines clara facie tenentes tres lampades ante eum custodiebant, eratque super eum lectum corona immarcescibilis posita. Cumque Paulus eis diceret, non est hæc gloria nisi patris mei Antoni. Ad hæc vox diuina respondit: *Non est patris tui Antoni, sed Thais meretricis.* Quod cum mane facto Paulus retulisset, cognita Dei virtute, Paphuntius cum gaudio discessit, & mox profectus ad locum, ostium quod plumbo signauerat, dissipauit, dixitque beatæ peccatrici: *Egredere, quia remisit tibi Deus peccata tua.* At illa: *Testor, inquit, Deum, quia ex quo huc ingressa sum, ex omnibus peccatis meis quasi sarcinam mihi feci, & ante oculos meos statui, & sicut non discessit anhelitus de naribus meis, ita nec quidem vno momento vsque ad hanc horam peccata mea à me recesserunt.*

De Sancto Basilio Casariensi episcopo.

CAP. LXXVIII.

EODÈM tempore Basilius Casariensis Episcopus Cappadocia clarus habitus est, cuius vitam mirabilem descripsit sanctus Amphilochius Iconij episcopus.

Amphilochius Hic Basilius, cum olim esset septennis, à parentibus litteris philosophicis deditus, postea matrem verborum Athenas apprehendit, ibi cum Gregorio Nazianeno postea episcopo, & Iuliano, & Libanio studuit in doctrinis Græcis, ibique nullatenus intente valens omnium creatorem, quadam nocte vigilantem, cum diuinus quidam fidei splendor accendit, vt perlustraret totius religionis scripturam. Profectusque in Ægyptum libros sacros petijt, & diuinorum meditationi vacauit: reuersusque in Græciam multis philosophis viâ salutis ostendit: inter quos Eubulum præceptorem suum requirens, inuenit disputantem, reprehenditque eum: hi autem qui cum eo erant, *quis reprehendit te, inquit, o Philosophes? Qui respondit, aut Deus, aut Basilius.* Conuersusque ab Basilio ait, quæ est definitio philosophiæ qui respondit: *Prima definitio philosophiæ est, meditatio mortis.* Et ille admirans ait: *Quis est mundus?* qui respondit: *qui est super mundum, & dulces quidem sunt mundi sermones, Amarus autem est mundus ei qui continet eum vitiose.* Et alia est voluptas corporis, alia spiritus, & simul hæc inesse non possunt cuidam. *Nemo enim potest duobus dominis seruire.* Tribusque diebus incubati conquiescentes manserunt.

Tunc Eubulus cognita ab eo via veritatis, humiliavit se sub eo, offerens se & sua, venditque omnibus quæ habebant, & datis pauperibus vt irent in Hierusalem, veniunt Antiochiam, vbi Libanio Sophista & discipulis eius, cum verbum fidei prædicassent, Venerunt Hierusalem, vbi ab episcopo Maximino regenerationem præstari, petentes, veniunt cum eo ad Iordanem, & oratit Basilius signum reuelari fidei eius. Tunc venit super eos fulgur & columba ex eodem fulgure: quæ turbans aquam renouauit in calum. Et post annum baptizati redierunt Antiochiam, vbi sub Melecio episcopo diaconus consecratus est Basilius. Deinde Casaream illis aduentibus nocturna visione reuelatus est Eusebio Episcopo aduentus eorum, & quia successore eius fieret Basilius, quod non multo post factum est. Et consecratus petijt à Deo sibi dari gratiam & intellectum proprijs sermonibus offerendi sacrificium altaris, Et post sex dies in extasi factus est, in aduentu Spiritus sancti & septimo die ministrare cepit. Quadam nocte aduenit ei Dominus Iesus in visione cum Apostolis, faciens propositionem panis in altari, & excitauit eum dicens: *Repletur os tuum laude, vt singulis diebus offeras mihi sacrificium.* Qui non ferens oculis visionem, accessit ad altare, & sic scripsit in carta, *Repletur os meum laude, vt hymnum dicat gloria tue.* Et post finem orationis exaltauit panem, & dividens in tres partes, vnâ communicauit, aliam reseruauit conspeliere sibi: tertiam imponens columbæ aureæ, quæ super altare pependit. Ex exeunte eo Eubulus & cleri princeps, qui stabant ante portam templi prostrati, coram eo dixerunt se vidisse lucem intelligibilem in templo, & viros candidatos, & audisse vocem populi glorificantis Deum. Et congregatâ multitudine ad diuinum mysterium in ecclesia: quidam Hebræos mysterium officij explorare volens, permisit se populo. Et vidit infantem partiri in manibus Basili, & accedens cum alijs sumpsit vere carnem Domini. Quod indicans vxori suæ, baptizatus est cum omni domo sua.

Dimittis monetur sacram scripturam legere.

Math. 6.

Basilius Basili fulgure & columba firmatur.

Casariensis episcopus creatur.

Diuinitus edoculatur, gram scribit.

Clarissimo lumine & Angelis circumdatur Basilius sacrificians.

De seruo, quem à potestate Diaboli liberavit.

CAP. LXXIX.

Quidam etiam Senator nomine Proterius suam filiam voluit Deo consecrare: cui inuidens diabolus, vnum de seruis suis ad amor em eius incendit. Qui alloquens incantatorem vnum, accepit ab eo epistolam dicentem: Vade & sta super monumentum gentilis nocte, & exalta chartam in aere, & astabunt ibi demones qui adducent te diabolo. Quo facto diabolus legens epistolam ait, *credis in me?* qui respondit: *credo.* Et ille: *abrenuncias Christo?* qui ait, *abrenuncio.* At ille: *perfidus es: vos christiani, qui quando opus me habetis, venitis ad me: sed post completa desideria vestra reuertimini ad Christum vestrum, qui benigne suscipit vos, sed fac mihi manu scriptam Christi tui & baptismatis abrenunciationem voluntariam & professionem mei, quam habeam in die Iudicij: & statim complebo desiderium tuum, quod & fecit.*

Tunc immisit spiritus fornicationis ad puellam & inflammauerunt eam in amorem iuuenis, quæ proiciens se in terram, cepit clamare ad patrem: *miserere mihi pater, quia torqueor propter talem puerum, conunge me illi, alioquin moriar.* Ille vero multis precibus & blanditijs nullatenus valens resistere, dedit eam puero. Qui post modicum tempus à quibusdam designatus est ecclesiam non intrare, neque sacra communicare, & dixerunt coniugi eius: *Seis quia vir tuus non est Christianus, sed alienæ fidei?* Tunc illa dolore repleta prostravit se, & cepit vngulis se discerpere, & pectus tundere clamans: *Heu cur nata sum? Ad quam vir eius accurrens non esse verum quod audierat, contendebat. Tunc illa in consolationem veniens ait: Si vis mihi satisfacere, cras eamus simul ad ecclesiam & coram me participa sacrum mysterium. Tunc coactus dixit eis sententiam capituli. At illa cucurrit ad sanctum Basilium narrans ei gestorum ordinem, qui vocans puerum, sciscitatus est ab eo si ita esset, & ille cum lachrymis retulit omnia. Cui sanctus,*

*vis reueri ad Deum? Qui respondit, volo sed non valeo, quia scripto abnegavi Christum, & professus sum diabolo. Cui sanctus, non sit tibi cura, Benignus est Deus. Et iterum: Credis saluari? Qui respondit: Credo Domine, adinua incredulitatem meam. Tunc recludens eum, facto signo crucis, in sacratio, collaborabat ei per tres dies. Post quos visitavit eum dicens: Quomodo habes fili? Qui ait, sancte Dei, non fero clamores demonum & terrorem & lapidationes tenentium manu scripta mea, & dicentium: Tu venisti ad nos, non nos ad te. Cui sanctus: noli timere, in Deum crede: & dans ei modicam escam cum signo crucis Christi reclusit eum. Et post paucos dies visitans, ait: Quomodo habes? qui respondit: à longe clamores eorum audio & minas, sed non video eos. Et iterum dans ei escam, & recludens abiit: 40. die reuersus ait: Quomodo habes frater? Qui respondit: bene, sancte Dei, vidi enim te hodie in visu pugnantis pro me, & vincentem diabolum. Tunc vir sanctus vocans omnem clerum, monuit vt orarent pro eo illa nocte. Apprehensumque puerum ducebat in ecclesiam. Quem etiam diabolus visibiliter apprehendens conabatur rapere eum de manu eius, ita vt virum sanctum compelleret trahens puerum: cui ait: præiudicas me o Basili, ego enim non veni ad eum, sed ipse ad me: & ecce manu scriptam cartulam quam ego ad iudicium fero. Audiebant etiam plurimi vocem eius, clamante populo *kyrie eleison.* Cui sanctus: *Benedictus Deus non descectet populus iste manus ab altitudine cali, donec reddas manu scriptam.* Et orante diu populo manibus extensis in caelum: ecce manu scripta per aerem delata ab omnibus visa venit, & in manibus Basilij posita est. Qui gratias agens, ait puero: *Cognoscis has litteras?* Qui respondit: *Et non pater de manu mea scripte sunt.* Et dirumpens eas reddidit eum coniugi suæ, dans ei regulam decentem.*

Proterij famulus filiam heri deperit.

Abrenunciatus Christo diaboli operam quarit.

Inflammasur herilis filia in amorem famuli.

Maritus abhorret à Sacramento Eucharistia.

Vxor maritum ad Eucharistiam inuitat.

A Basilio opem flagitat.

Vas à demonibus in seclatur.

Post 40. dies educitur.

Confictus Basilij cum demone.

Citrographi miser recipit Basilian.

De Presbytero Anastasio & eius leproso quos Basilius visitavit.

CAP. LXXX.

Sanctus quoque Basilius quadam die splendore diuino illustratus, exiit de ciuitate sua, dicens quibusdā ex discipulis suis: *filij sequimini me, vt videatis mecum gloriam Dei, & admiremur de discipulis magistrum. Cognouit & hoc virtute Spiritus Sancti presbyter Anastasius, qui habebat vxorem 40. annis secum in virginitate cohabitātē, & ipse quotidie in pane & aqua ieiunabat præter Sabbatū, & diem dominicā, dixitq; mulieri sororis suæ vsu: ego vado agricolari, tu surge & orna domum & circa horā nonam thuribulū & cereos accipiens, vade obuiam sancto Basilio archiepiscopo, venit enim diuertere in domum peccatorum. Quod cum illa cum veneratione & timore fecisset, Sanctus pater data ei benedictione ait: Quomodo habes domina Theognia? Quæ expauēs in vocatione nominis sui dixit: bene sancte Dei. Qui ait, vbi est dominus Anastasius frater tuus? Quæ respondit: domine vir meus est, & abiit agricolari. Qui dixit: in domo tua est. Expauēs mulier his verbis, & stupefacta, cecidit in terram clamans: *Sancte Dei vix pro me peccatrice, quia magnas & admirabiles in te video causas.* Qui faciens super eam orationem coram omnibus ait: *Extende pannum inter brachia tua, & cum extenderit eum, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, & super ponēs incensum ambulabat præcedens eos. Venientibus ergo in domum presbyteri, obuiavit & ipse, & osculatus sanctos pedes, ait, vnde mihi vt veniat sanctus Dei ad me? Cumque abiissent in ecclesiam iussu archiepiscopi Presbyter ad sanctum mysterium stetit, & dum ministraret, vidit sanctus Basilius, & quidam dignis, tempore exaltationis corporis Domini Spiritum sanctum descendentem in specie ignis, & circumdantem Presbyterum & altare. Cumque communicassent & ad domum rediissent, accipientibus illis escam, dixit ei sanctus Basilius: *Enarra mihi vnde tibi thesaurus iste, & quæ est vita tua? Qui respondit: Ego peccator sum subditus tributis publicis, habens inga boum duorum, vnam ad ministracionem peregrinorum, alterum ad ministracionem vectigalium, & est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus & mihi. Dixit ei sanctus: voca eam sororem tuam, sicut & est, & enarra mihi virtutes tuas. Qui ait, Non habeo quicquā boni, & alienus sum ab omni virtute. Tūc duxit eū sanctus ad vnā e cellulis domus, & dixit ei. *Aperi mihi ostium.* Qui cum nollet aperire, dicens esse necessarium domus, Sanctus aperuit illud sermone, & introiens inuenit ibi leprosum pluribus corporis membris defluxum: dixitque presbytero. *Cur voluisti occultare thesaurum tuū illum? Qui respondit: vere furiosus est & iniuriosus, ideoq; timuimus forte laboretur in sermonem. Cui ille, bene in illum certasti, sed sine me nocte hac ministrare ei, vt & ego mercedem recipiam. Tunc reliquerunt sanctum Dei in cellula cum leproso, clauferuntque ostium. At ille tota nocte faciens super eum orationem, sanauit eum: & educens eum, reuersus est in ciuitatem.****

De scriptis sancti Basilij, & regula eius.

CAP. LXXXI.

Hieronymus de illustribus viris. Basilius Cæsarex Capadocia: quæ prius Mazacha vocabatur, episcopus egregius contra Eunomium elaborauit libros, & de spiritu sancto volumen, & in Hexaëmeron Homelias 8. exercitatorium & alios breues variosque tractatus. *Author.* De libris sancti Basilij hic apud nos, tantum hos reperi in Hexaëmeron libros 10. De institutione monachorum regulam in libro vno. De libris quidem Hexaëmeron multa superius in operibus

Anastasio Presbytero narrantur Basilium visitauit quos visitavit.

Theognia expauēs in vocatione nominis sui dixit: bene sancte Dei.

Sancte Dei vix pro me peccatrice, quia magnas & admirabiles in te video causas.

Extende pannum inter brachia tua, & cum extenderit eum, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, & super ponēs incensum ambulabat præcedens eos.

Enarra mihi vnde tibi thesaurus iste, & quæ est vita tua? Qui respondit: Ego peccator sum subditus tributis publicis, habens inga boum duorum, vnam ad ministracionem peregrinorum, alterum ad ministracionem vectigalium, & est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus & mihi.

Vnde tibi thesaurus iste, & quæ est vita tua? Qui respondit: Ego peccator sum subditus tributis publicis, habens inga boum duorum, vnam ad ministracionem peregrinorum, alterum ad ministracionem vectigalium, & est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus & mihi.

Sancte Dei vix pro me peccatrice, quia magnas & admirabiles in te video causas.

Extende pannum inter brachia tua, & cum extenderit eum, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, & super ponēs incensum ambulabat præcedens eos.

Enarra mihi vnde tibi thesaurus iste, & quæ est vita tua? Qui respondit: Ego peccator sum subditus tributis publicis, habens inga boum duorum, vnam ad ministracionem peregrinorum, alterum ad ministracionem vectigalium, & est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus & mihi.

Vnde tibi thesaurus iste, & quæ est vita tua? Qui respondit: Ego peccator sum subditus tributis publicis, habens inga boum duorum, vnam ad ministracionem peregrinorum, alterum ad ministracionem vectigalium, & est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus & mihi.

Sancte Dei vix pro me peccatrice, quia magnas & admirabiles in te video causas.

Extende pannum inter brachia tua, & cum extenderit eum, iussit effundi carbones de thuribulo in pannum, & super ponēs incensum ambulabat præcedens eos.

Enarra mihi vnde tibi thesaurus iste, & quæ est vita tua? Qui respondit: Ego peccator sum subditus tributis publicis, habens inga boum duorum, vnam ad ministracionem peregrinorum, alterum ad ministracionem vectigalium, & est coancilla mea mulier ista, quæ ministrat pauperibus & mihi.

operibus nostris, diuersis locis excerpti: de institutis autem monachorum ad edificationem legentium & ipsius beati viri sanctitatem atque prudentiam innotescendam, hoc in loco quaedam vtilia breuiter inserere volui.

Basilus in regula sua cap. 1. Ea quae nobis insita sunt, si recte & competenter moueamur in opus, hoc est secundum virtutem viuere: Si vero naturae beneficia corrumpamus, hoc est in malitiam vergere. Est ergo mali definitio ista, non recte uti motibus animi a Deo nobis insitis. Virtutis autem definitio eisdem motibus recte uti secundum mandatum Dei, & secundum conscientiam. Igitur affectu quodam naturali constringimur ad omne quod bonum putamus: sed & erga carnis nostrae propinquos (nullo docente) in amore constringimur, & his quoque quorum beneficia accepimus, omni affectu & officio copulamur. Et quid habetur tam bonum quam Deus? Ineffabilem prorsus ego sentio amorem Dei, & qui sentiri magis quam dici possit. Quae ergo Dominus in nobis virtutum semina seminavit, sine dubio horum fructum requirit.

De laude vitae solitariae & communis.

CAP. LXXXII.

Plurimum autem prodest ad obseruandam Dei memoriam secretius & remotius habitare: nec cum his qui negligentius agunt, viuere. Accidit enim hic, ut respiciens anima ad multitudinem nequiter uiuentium, primo quidem impediatur, ne malorum suorum capiat intellectum, & possit quae deliquit, per penitentiam purgare, vel causas culpae vitiorum emendatione rescindere, quia in comparatione pessimorum aliquid iam magis aestimat se perfecisse: deinde impeditur conturbationibus & occupationibus, quas communis vita hominum habere solet.

Veruntamen in multis etiam video vtile esse, communem vitam ducere cum his qui eiusdem voluntatis sunt atque propositi plusquam solitariam. Primo quia etiam ad vsus corporales, victusque ministerium vnusquisque solus non sufficit, sed inuicem opera nostra indigemus, sed nec ratio charitatis peruenit quod suum est querere. Deinde nec culpas suas aliquis facile cognoscit, cum qui arguat nemo sit: in conuentu autem fratrum delinquenti delictum suum facile apparet, cum a pluribus arguitur vel notatur, sed & aduersus insidias demonum multo cautior est & utilior societas plurimorum, quam solitaria vita.

Incontinentiae signum est, inordinatis & in compositis motibus agere, in risu pariter cum utique subridendo, tantummodo laetitiam mentis oporteat indicari. Indecorum est enim crepitantem cum sonitu eleuare risum, quod per incontinentiam mentis accidere solet etiam inuitis, quae res grauitatem & constantiam animi emollire ac resolueret solet.

Naturale est cibi desiderium, quoniam quidem corpus humanum semper exolefcit, & desinit, iccirco repleri indiget cibis ac reformari. Si quid ergo illud est quod potest vel breuius vel facilius hanc replere necessitatem corporis, id potius in cibis eligendum est: sed & quaecumque manifestam alijs infestam inferunt noxam corporis, deuitanda sunt. Absurdum enim videtur propter substantiam corporis cibum sumere, & rursum propter ipsos cibos corpori perniciem inferre. Oportet tamen omni modo illis uti cibis, qui & facilius & vilius comparantur, ut non occasione abstinentiae intemiamur pretiosiora quaeque ac difficiliora sectari, dum suauitate condimentorum viles natura cibos in summum & delicatum saporem conamur extollere.

Vestimentum autem nobis tale eligendum, quo possit nuditas operiri, & vis frigoris atque omne quod extrinsecus laedit arceat; tale etiam quod nobis vsu ex-

hibebat longiorem, ita tamen ut in nullo laedatur regulae voluntariae paupertatis, quod denique ad omnia nobis possit sufficere: & in die honestum appareat, & in nocte necessitatem expleat. Velut autem quidam Pedagogus est infirmis habitus ipse religionis, ut etiam inuitos eos ab opere inhonesto indecentique custodiat: non enim similiter turpe est in quolibet alio si inhoneste quid agat, sicut in his qui vitam sobriam etiam ipso habitu profitentur.

Cum humilitate debet quis a fratribus obsequium suscipere, sicut seruus a domino, sicut Petrus a Christo: in quo simul etiam docemur eorum periculum, qui nolunt suscipere fratrum obsequium.

De Hypocritis, & veritate vitae, & obedientiae.

CAP. LXXXIII.

Interdum quidem potest esse mali cordis bonitas simulata, bonum autem cor, malum non potest simulare, quia dicit Apostolus: *Pronidentes bona, &c.*

Quid ergo est gaudium in domino? Hoc certe cum secundum mandatum Dei gerimus, vel in gloriam Dei agimus, vel pro nomine eius gaudenter patimur, vel alijs recte agentibus congratulamur.

Manducat quis & bibit in gloriam Dei, si in memoria semper habeat Deum a quo pascitur, & si non solum anima, verum & corpore contectetur per singula se gratias agere, & se per eum manducare, & quasi operarium Dei ab ipso refici ob hoc, ut ad laborem vel expletionem sufficiat mandatorum.

Quomodo autem apparet is, qui omnibus hominibus vult placere? cum praesentibus quidem his qui laudare possunt, agit aliquid boni operis: nullo autem tali praesente, vel etiam his, qui vituperare possunt absentibus segnis est & pigrior in opere. Si enim domino placere vellet, utique & in omni loco idem esset, & idem gereret per arma iustitiae a dextris & a sinistris, &c.

Qui hoc quidem quod ei iniungitur deuitat, & aliud quaerit, multorum causa malonum efficitur tam sibi, quam caeteris: quia & aditum contradictionis pluribus aperit, & seipsum ad contradicendum assuescit. Si autem ratio est aliqua, qua sibi recte excusare videtur, exponat hanc ipsam ei qui praestit, ut ipse probet si excusatione dignum est quod eligit. Qui autem obediendo murmurat, infidelitate aegrotat, & certae spei fiduciam non gerit.

Monachus qui auctoritate sua aliquid facit, manifestissime morbo superbiae detinetur: sed oportet illud suscipere, quod ab his qui praesunt iniungitur. Qui autem fideliter & pure Deum diligit, & certus est de retributione Domini, non putat sibi sufficere ea, quae sibi iniunguntur: sed semper ulterius augmenta operis quaerit, etiam si supra vires suas videatur esse quod facit.

Omne autem quod ad religionem pertinet, si ex necessitate, & non ex proposito ac deuotione fiat, periculum generat.

Si quis fratrum iratus nolit accipere aliquid eorum quae ad vsu praebentur, dignus est ut etiam si quaerat non accipiat, vsquequo probet is, qui praestit: qui cum viderit vitium animi curatum, tunc etiam quod corporis vsibus necessarium est, praebat.

Pauperibus venientibus ad ostium & petentibus, non debet vnusquisque panem, vel quodlibet aliud porrigere, sed is cui dispensatio iniuncta est, & cum consideratione debet hoc facere. Si quis autem praeter eius voluntatem hoc facere praesumat, tanquam inquietus & indisciplinatus confutetur, vsquequo discat loci sui ordinem custodire.

Religio sui habitus in firmo vobis vestit.

Cap. 36.

Rom. 12.

Cap. 37.

Gaudere in Domino quid? Cap. 38.

Capit. laudis indicat.

1. Cor. 6.

Cap. 42.

Cap. 46.

Cap. 50.

Cap. 51.

Cap. 53.

De opere & psalmodia ceterisque religionis
documentis.

CAP. LXXXIII.

Cap. 55.

Qui operantur in monasterio, utensilibus suis debet
uti sicut vasis Dei vel Deo consecratis, qui autem
contemnit, ut sacrilegus iudicandus est.

Cap. 57.

Si quis animam ita incendit in singula verba psalmo-
rum, sicut gustus intentus est ad discrepationem sapo-
ris ciborum: Ille est qui complet quod dicitur, *psallite
sapienter.*

Psal. 46.

Ille cui cellarij cura commissa est, erga eum qui preest,
meminisse debet Domini dicentis: *non possum a me ipso fa-
cere quicquam*: ad ceteros vero, eius quod scriptum est:
dividebatur unicuique pro ut opus erat.

Cap. 58.

Ille qui preest oportet diligenter discutere ad quam
partem aptus sit unusquisque & ita iniungere illud quod
cunque est operis vel officij, ut nec illi qui iniungunt ex
hoc ideo condemnentur quod non aptum alicui offi-
cium iniunxerunt, & inueniantur mali esse dispensato-
res siue animatum siue mandatorum Dei: nec ipsi
quibus iniungitur, occasionem peccati ex hoc habere
videantur.

Cap. 59.

Ille suscipit regnum Dei ut puer, qui talis est ad do-
ctrinam domini, qualis puer in discendo, qui nec docto-
ribus contradicit, nec rationes & verba componit ad-
uersus eos resistens, sed fideliter quod docetur suscipit,
& cum metu obtemperat & acquiescit.

Cap. 58.

Solum ad solam accedere nulla religionis ratio per-
mittit, nec quilibet passim, sed certus quis, & certo tem-
pore, & certo in loco, & certis personis, apparere & lo-
qui debeat, ut excludatur nefanda omnis suspicio.

Cap. 94.

Qui quamcunque Dei gratiam detinet in suis visibus,
& non ea ad aliorum utilitatem vitur, iam tanquam oc-
cultati talenti crimine condemnatur.

Quomodo probari potest, utrum quis arguat peccan-
tem ex affectu pietatis? si cum misericordia hoc agit, &
est in eo illud quod dicit Apostolus: *si quid patitur v-
nam membrum compatiantur omnia membra*. Deinde si in
omni peccato similiter affligitur & constringitur erga
omnes qui peccant: & iuxta sententiam euangelij inter
se & ipsum solum arguat.

Author. Hæc de dictis sancti Basilij ad præsens suf-
ficiant.

De Gregorio Nyseno fratre sancti Basilij,
& de scriptis eius.

CAP. LXXXV.

Ruffinus lib. ii. cap. 9. Fuerant autem Basilio duo
fratres, Gregorius & Petrus, quorum alter in ver-
bo doctrinæ, alter in operibus, fratrem ita exæquabat,
ut uterque vel Basilium vel Gregorium redderet. Ex-
tant etiam ipsius Gregorij iunioris aliquot opuscula lu-
culenta.

Hieronymus ubi supra. Gregorius Nysenus episcopus
frater Basilij Cæsariensis, ante paucos annos mihi &
Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros,
qui & multa alia scripsisse & scribere dicitur.

Author. Huius Gregorij fratris Basilij liber est de
immagine id est hominis conditione, quem edidit in
supplementum hexaemeron ipsius Basilij, qui tamen
liber caute legendus est, propter quasdam notulas falsi-
tatis intermixtas.

Hæc autem pauca de infirmitate simul ac dignitate
hominis ex eodem libro breuiter conscripsi.

Gregorius Nysenus. Nudus quidem naturalibus tegu-
mentis, inermis etiam & inops, omniumque necessaria-
rum rerum egentissimus homo in hanc vitam produci-
tur, qui iuxta id quod cernitur, miseratione potius quam
felicitate dignus esse videatur. Non enim armatur pro-

Florus ex
Greg. Nys-
no.

ductione cornuum, non unguum vel dentium municio-
ne munitur, nec aliquo aculeo letiferum infundit virus,
quibus rebus pleraque ferarum atque serpentum, & in-
vitionem sui naturaliter instruuntur. Nec pilis corpus
obregitur, cum oporteret eum, qui ad aliorum præpo-
nebatur imperium, propriis armis naturali provisione
vallari, ne ad custodiam sui aliorum adinivuliculis indige-
ret. Nam leo quidem & aper & si quid simile est, suffi-
cientem pro sua salute virtutem naturaliter possidet, &
tauro cornua sunt, & pernicitas lepori, ceruoque saltus
& certus intuitus, & alijs animalibus magnitudo, & cæ-
teris prominens oris officium. Volatilibus etiam pen-
narum officium, & apibus aculeus; Cunctisque profusus
vnum naturale quidem præsidium constat esse colla-
tum. Solus autem homo præ omnibus creditur desti-
tutus, & his quidem qui currendi velocitate præemi-
nent pigrior: illis autem qui mole corporis eminent,
tenuior, eis etiam qui naturalibus armis excellunt, des-
pectior esse cognoscitur.

Et quomodo, dicit aliquis, vniuersorum talis fortitudo
est principatum? Sed ad hoc nihil arbitror esse difficile
demonstrare, quia per id quod naturæ nostræ deesse
creditur, certa datur occasio, qua subditorum omnium
dominium consequatur. Nam si huiusmodi adminicu-
la corpori suo naturaliter attributa haberet, primū qui-
dem bestijs similis existeret, & occisione ipsa diffi-
lis appareret: deinde in alijs dominatum exercere sper-
neret, quorum nullis profusus adiutorijs indigeret. Nunc
autem in singulis quæ nobis mancipantur, usus vix
nostræ dirimitur, ut necessarium in eis habere principa-
tum videamur. Nam corporis nostri tarditas, & ad mo-
tum celerem difficultas, equorum nobis adhibere pro-
uidentiam fecit; quæ & annuis lanarum redditibus ea
quæ natura deerant, supplementa prospexit. Ex alijs quo-
que causis, quæ ad vitam necessaria sunt, iumenta nobis
subiecta sunt: quia enim & morsu indigebamus, & den-
tibus, ad cohibendas vltione bestias; id quod nobis
defuit, canum natura suppluit, pro cornibus, & ungui-
bus, fortius atque penetrabilius ferrum ab hominibus
inuentum est.

De sancto Ephraem Syro.

CAP. LXXXVI.

Amphilocheus in vita sancti Basilij. Porro sanctus E-
phraem Syrus cum esset in eremo, audiens opera
sancti Basilij, sine intermissione postulabat sibi, qualis
esset, reuelari. In extasi ergo factus vidit columnam ignis,
cuius caput ad cælum pertingebat, & vocem deluper-
dicentem audiuit, talis est magnus Basilus. Et continuo
accipiens interpretem venit Cæsaream. In festo autem
Theophaniz, intrans clam, vidit procedentem in eccle-
siam magnum Basilium in stola candida cum clero can-
didato, & ait sequenti se, in vanū laborauimus, ut suspi-
cor frater: iste enim in tali ordine cū sit, non est quem-
admodum vidi, & procedente eo, stans in loco ecclesie
occulto, dicebat secum, nos qui portauimus pondus dicit
& æstus, nihil consecuti sumus: & cum sit in tali stipu-
latione & honore humano, columna ignis est, miror.
Hoc eo proloquente, misit sanctus Archidiaconum
suum dicens: Vade circa portam occidentalem, & in an-
gulo ecclesie inuenies Abbatem habentem cucullam
cum altero quodam pusillo, & voca eum ad me. Cum-
que beatus Ephraem didicisset per interpretem quæ di-
cebantur. Respondit, errasti frater, nos peregrini sum-
us, & abiens Archidiaconus retulit hoc Archiepisco-
po. Quo factos libros legente, vidit sanctus Ephraem
igneam linguam loquentem per os eius Archidiacono.
Vade, & dic ei domine Ephraem intra in Presbyterium:
obstupescens sanctus in his, & genua flectens ait: Vere,
vere, magnus Basilus, vere columna ignis, & vere spi-
ritus sanctus loquitur per os eius. Postulauit autem Ar-
chiidiaconum excusare se, & ut magis post ministerium
in se-

in se-

in secreto saluaret eum. Intrans itaque post impleti-
onem ministerij Basilii in secretarium, saluauit eum di-
cens: Bene uenisti o pater filiorum eremi, qui multipli-
casti discipulos Christi in ea, & demones eliminasti, ve-
nisti uidere hominem peccatorem, Deus det tibi mer-
cedem secundum laborem tuum. Cui cum ille omnia
que in corde erant, perdidisset, de manibus eius com-
municauit, & faciente eo charitatem rogauit eum a Deo
postulare ut loqueretur Græce. Qui ait: Super uirtutem
meam postulasti, sed quia fideliter petisti, ueni postule-
mus Deum, qui uoluntatem timentium se faciet &c. Cum-
que facta oratione surrexissent, dixit ei Basilius: Cur non
accipis ordinationem Presbyterij, quia decet te? Qui
respondit, quia peccator sum; & iacētibus eis in humo
posuit sanctus manū in Ephræm, & dixit græce: Ephræm
suscipe, salua, misere, & custodi nos Deus tua gratia. Le-
cti sunt autem spiritualiter per tres dies, & ordinans
sanctus Basilius interpretem diaconum, ipsum uero
Presbyterum, dimisit eos in pace glorificans Deum.

De libris sancti Ephraem.

CAP. LXX XVII.

Hieronymus de illustribus uiris. Ephræm Edissentæ ec-
clesiæ diaconus multa Syro sermone composuit, &
ad tantam uenit claritudinem, ut post lectionem scrip-
turarum publice in quibusdam ecclesijs eius scripta re-
citantur. Legi de Spiritu sancto Græcum uolumen, quod
quidam de Syria lingua uerterat, & cacumen sublimis
ingenij etiam in translatione cognoui, decessit sub Va-
lente principe.

Author. Huius 7. opuscula extant apud nos scilicet:
De penitentia. De luctaminibus sæculi. De compun-
ctione cordis. De beatitudine animæ. De resurrectione.
De die Iudicij. Ex quibus multa operibus nostris inse-
rui. Ut autem eiusdem sancti uiri prudentiam ac zelum
intelligas, uide qualiter in libro de compunctione co-
rdis deplorat simul, & arguat corruptionem humani ge-
neris.

Ephræm in libro de compunctione cordis. Non est mitis at-
que humilis, non est quietus, non est firmiter stabilitus,
non est qui iniuriam perpeclus sufferat, non est qui ma-
ledicatur & sustineat, omnes facibundi & ad amaritudi-
nem præpti, omnes pigritia torpentes, inanis gloriæ cu-
pidi, omnes seipfos amâtes, priusquam subijciatur quis,
uult habere subiectos, antequam instruat, instruere
uolunt, & si in gradu processerit, cum auctoritate qua-
dam insolenter minoribus imperat; exterior autem or-
natus uestium indicat, quod ea quæ terrena sunt sapi-
mus, & per studium clarioris amictus ab æterna clarita-
te nudus esse dignoscimur. Huic sæculo renunciaſti cha-
rissime, & rursum requiem sæcularem requiris: in tribu-
latione uocatus, & tu de refrigerio pereuncſtaris: in nu-
ditate, & studium uestium adhibere contendis: in siti
aquam renuens, uinum bibere delectaris: ad uigilias
quoque uocatus es, & inertia somni resoluens: ad flen-
dum & lamentandū; & tu cum cachinnorosis effundis
in subiectione, & contradiſtis: in mansuetudine & hu-
militate, & tu superbus & elatus incedis, in charitate
& fratrem odis, qui aduersus proximum tuum tri-
stis ambulat, cuius onus portare debueras. Quid iu-
gum Christi bonum & iuuue, propter tuam ignauiam
quasi durum & graue atque importabile detrahis & in-
culcas?

Amator hominum benignissime adiuro te per mise-
rationes tuas, ne me cum hædibus a sinistris statuas, ut
dicas mihi *neſcio te.* Nam etsi peccator sum, tamen ad ta-
nuam tuam pulso iugiter: ethi piger sum & incuriosus,
attamen uiam tuam uicedo. *Ascendat Domine in cor meum
enasi in flamma flamma charitatis tuæ, & deuoret spinas & tri-
bulas, pessimas cogitationes meas, & tribue mihi copiosam quasi
hominum Deum gratiam tuam.*

Venite charissimi, negociemur quoadusque nundi-
nz celebrentur, secularis homo interdum excusationes

pretendit: ut pote qui sæculo colligatus est: nos autem
quid dicemus? qualem, si neglexerimus, excusationem
habebimus? Timendum est ac tremendum, ne for-
te qui nos hic constitutos laudibus efferunt, illic nos
deridere incipiant: & qui nos hic beatificant, illic nobis
insultent.

*Amator hominum benignissime, legio à te gregem porcorum
absque lachrymis postulauit, & dedisti ei, ego autem cum fletu
& genu supplico bonitati tuæ, libera me ab iniquitatibus meis,
& fac me participem Latronis ipsius, qui per unum uerbum
confessionis hæres paradisi effectus est.*

*Gloria patri, qui fecit nos: & filio, qui saluauit nos: & Spi-
ritui sancto, qui renouauit nos.*

De sancto Gregorio Nazianzeno.

CAP. LXXXVIII.

Ruffinus 11. libro cap. 9. Gregorium autem Cappado-
cia nobis cum Basilio germinauit, ambo nobiles,
ambo Athenis eruditi, ambo collegæ, ambo de audito-
rio digressi ad profitendam rhetoricam rogabantur.
Quod opus magnifice quidem implebat Basilius: Gre-
gorius uero magnificentius contemnebat. Quique cum
se totum Dei seruitio mancipasset, tantum de collegæ
amore præsumpsit, ut sedentem Basilius de doctoris
cathedra deponeret, & secum ad monasterium manu
iniecta perduceret, ibique per annos (ut aiunt) 13. omni-
bus Græcorum sæcularium libris remotis, solis diuinæ
scripturæ uoluminibus operam dabant: earumque in-
telligentiam non ex propria præsumptione, sed ex ma-
iorum scriptis & auctoritate sequebantur: quos & ipsos
ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse
constabat, quorum præcipue in prophetas commenta-
rios discutientes, thesauros sapientiæ & scientiæ recon-
ditos in uasis fictilibus perquirebant. Verum cum iam
ipsi sufficienter instructi, diuina dispensatione ad im-
buendos populos uocarentur, & alius alio itinere, ad
idem tamen opus uterque traheretur. Basilius Ponti vr-
bes, & rura circumiens, desides gentis illius animos, &
parum de spe futura sollicitos, stimulare uerbis, & præ-
dicatione succendere cepit. Gregorius uero bonam ter-
ram cordis sui iugiter excolebat, & multo amplius hic in
semetipso, quam ille in cæteris proficiebat. Suscipere
ille, quæ renunciantes sæculo deferebant ad pedes suos,
& diuidere ut quisque egressus, curam gerebat. Iste nihil
habendi & omnia possidendi contentus sacramento, er-
ga solas sapientiæ diuitias auarus & multum cupidus
inhærebat, & exemplo sui libertatem à sollicitudinibus
sæculi prædicabat.

De pontificatu, & doctrina eius.

CAP. LXXXIX.

Igitur Basilius non multo post Cæsareæ Cappadociæ
episcopus fuit, Gregorius uero apud Nazianzon op-
pidum in locum patris episcopus subrogatus, hæretico-
rum turbam fideler tulit. Reddita uero pace, Con-
stantinopolim ad ecclesiam docendam uenire exoratus,
non abnuuit. Vbi breui tempore tantum ad emendan-
dum populum uetustis hæreticorum infectum uenenis
profecit, ut tunc primum christiani sibi fieri uiderentur,
& nouellam lucem ueritatis aspicerent, cum religionis do-
ctor multa quidem uerbis, plura tamen doceret exem-
plis, nec uiderent ab eo discipulis aliquid imperari, quod
non prius ipse fecisset. Sed ubi gloriam consecuta est
inuidia, obniti quidam & proſcriptionibus minus sanis
ut capere, ut ipso ad propria remeante, alius ordinate-
tur episcopus, quod ille susurrari tantum, & sub dente
sentiens ruminari; ipse profert, quod nullus ei dicere
audebat. Absit, inquit, ut mei causa aliqua simultas in
Dei sacerdotibus oriatur, sed si propter me est ista tem-
petas

Vnde peten-
da intelligē-
tia diuina
scriptura.

Gregorius
Episcopus
Nazianzō.

pettas, tollite me, & immitte in mare, & delinet à vobis quassatio. Tunc regressus in Ecclesiam suam, quod superfuit vitæ tempus exegit: Et quoniam fessâ iam ætate, & corpore inualidus erat, successorem sibi ipse delegit, quo Ecclesiam gubernante, debilitatis & senectutis ocio frueretur.

De Libris eiusdem, & fuga cura Pastoralis.

CAP. XC.

Hieronymus de *viris illustribus*. Gregorius Nazianzenus Episcopus vir eloquentissimus præceptor meus, à quo scripturas explanante didici, ad 30. millia versuum omnia opera sua composuit, è quibus ista sunt. De morte fratris Cæsarij; Laudes Machabæorum; laudes Cypriani; laudes Athanasij, laudes Maximi philosophi post exilium reuersi: quem falso nomine quidam Heronis superscripserunt; quia est & alius liber vituperationem eiusdem Maximi continens, quasi non licuerit eundem & laudare & vituperare pro tempore. Et liber hexametro versu virginitatis & nuptiarum contra se differentium. Aduersus Eunomium lib. vnus. De Spiritu sancto liber vnus. Contra Iulianum Imperatorem lib. 1.

Secutus est autem Polemonem dicendi caractere, viuoque se, Episcopum ordinans, ruri vitam monachi exercuit; Decessitq; ante hoc fere triennium sub Theodosio Imperatore.

Author. Hic scripsit apologeticum; quem quidam in Latinum transferens, in prologo eiusdem scribit, quod iste Gregorius signaculum castitatis integrum custodiens, cum philosophiæ studijs adhuc minor apud Athenas floretet, vidit per soporem sedenti sibi & legenti duas satis decoras dextera læuaque feminas consedis. Quas ille castitatis instinctu oculo tortiore respiciens, quænam essent: & quid sibi vellent percunctabatur? At illæ cum familiariter complectentes aiunt: Ne molestè accipias iuuenis, notæ tibi, & satis familiares tibi sumus; Altera enim ex nobis Sapientia, altera Castitas dicitur, & mixtæ sumus tecum habitare: quia iucundum satis, & mundum in corde tuo habitaculum præparasti.

Deinde cum ob eximium litterarum profectum Athenis, vt artem oratoriam doceret astringeretur, furtim nauem ingressus abscessit, marisque tempestate vexatus, Deo seruiturum se vouit, & ita fecit. Cum autem à Patre Episcopo in sacerdotium esset subrogatus, hoc ægre ferens discessit ad tempus. Postmodum vero regressus, scripsit apologeticum in libris duobus causas discessionis suæ, vel etiam reditus allegans. Post hæc etiam defuncto patre, successit in Episcopatum apud Nazianzum breue oppidum; Et inde cum post Valentis Ariani tempora catholici recepissent Ecclesias Constantinopolim ad instituendam Ecclesiam vel docendam transire exortatus est: vt videlicet superius dictum est. Ibi ergo Episcopus constitutus docuit, vbi & Hieronymus sanctarum scripturarum studijs ab eodem eruditum se dicit.

Causas quidem sui discessus, quas in apologetico exponit, hic inferere volui ad eius humilitatem atque prudentiam declarandam simul etiam ad quotundam præsumptuosam ambitionem confundendam, qui dignitates Ecclesiasticas non solum humiliter non fugiunt, sed etiam importunè se ingerunt.

De Apologia eius super fuga prædicta.

CAP. XCI.

Gregorius Nazianzenus in *Apologetico* lib. 2. Illius perturbationis meæ causa, qua tanquam pertinaciter contradixi, & soluta verecundia, quæ semper indissolubilis mihi comes extitit, tam imprudenter restiti, fuit repentina superuentio, sicut cum tonus repentinus increpauerit, turbantur subito terrore percussi; Deinde recordatio quietis & silentij mei: cum hoc viderem mihi

impediri, quod ab initio vitæ dilexi, & in maximis periculis Deo voui. Nihil enim reuera mihi videbatur homini præstantius ad beatam vitam, quam clausis carnalibus sensibus, extra carnem mundumque effectum quempiam in semetipsum conuerti; alienumque à mortalibus curis effectum, sibi soli & Deo loqui: vt eundem visibilibus altior factus, mentem suam diuinis sensibus repleat, & caelestibus formis absque admixtione terrena, vere speculum immaculatum effectus imaginis Dei, & ex ipsius lumine semper lumen accipiens. Auspicia quædam vel initia futuri sæculi in eo ferens, atque in terris adhuc positus, confortio Angelorum quodammodo perfruens; Despectaque atque detelicta fragilitate terrena, ad superna Spiritus sancti subuentione transferri. Si quis forte vestram huiuscemodi amoris ardorem aliquando sensit, scit quæ dico, & quæ loquor agnoscat; sed quibusdam inuidiæ languor recti iudicandi impedit sensum, & operi optimo nomen infligunt vitiosum, philosophiam xenodoxiam vocantes, & præclaratam sapientiã ac studia, iactantia appellationibus infamantes. Paratior enim est imperitorum turba ad derogandum bonis studijs, quàm ad imitandum, vt sit eis omni genere delictum, dum & manifesta & publica mala non vitant, & occultis & reconditis bonis non credunt. Erubui quoque de quibusdam, quos vidi nihil penitus ad emendationem vitæ suæ pertinens habere, & immundis pedibus in sancta certatim irrere, & priusquam primo habitu, ac ianuis digni haberentur, ad tribunal continuo tendere, atque ad sacerdotium festinare; ac repulsis cæteris, ipsi sacris altaribus incubare: ita vt secundum antiquum proverbium merito dicatur, quod *Sancti inter prophetas*. Quamuis autem perdifficile sit scire alios regere, cuius scilicet regiminis, quanto spes gloria maior est, tanto periculù grauius, quippe habentibus intellectum. Nam & si quis est in rectore vitiorum morbus, facile in eos qui ad obtemperandum præsto sunt ei, transfunditur, & multo facilius quod malum est, ab eo transit, quàm si quid in eo virtutis & industria fuerit. Nihil enim tam facile quàm fieri malum, cuius nemo doceat, vel compellat, perdifficile autem fieri bonum: parati sumus ad recipiendum malum quàm plurimum, velut si aridæ stipulæ quis scintillam ignis inieciat, quæ insuper ventis etiam inspirantibus animetur, velociusque malitiæ parua scintilla consumimur, quàm virtutis ignibus vel accendi vel etiam concalescere possimus.

De periculo & cautela cura pastoralis.

CAP. XCII.

Verendum est autem ne inueniamur morum & virtutis decore pictores quidam pessimi, præ alijs pictoribus, i. plebeis, qui quam debent in semetipsis depingere imaginem eius, pessima præbentes exemplaria, vel certe ne accidat nobis vltari proverbij, & quod aliorum curandos presumus, inueniamur ipsi secentes videri. Cæterum non satis est malum non esse eum, cui docendi summa committitur: quod vtique culpabile, & dedecorosum est etiam his qui docentur; sed oportet eum omnibus bonis esse præditum. Nunquam etiam putare debemus aliquem finem nobis bonorum factum aut proficiendi terminum positum, nec ita ad lucem deducenda sunt, quæ recte à nobis gesta sunt, quàm detrimento computanda, quæ nondum implete volumus: & ascensus quidam nobis putandus est vita hæc, ex quo nihil refert explicuisse, quod ascenderis, nisi quod restat, euaseris; nec nosmetipsos ex cæterorum collatione metiamur, vt magnum aliquid esse putemur, si forte alijs quibus præstantiores inueniamur, sed damnum potius illud arbitremur, si non nos digne loco & gradu nostro geramus. Et si quæ à nobis gerantur, non ex negligentium comparatione, sed ex præcepti auctoritate pendatur. Non oportet autem illos qui præfunt vi vel necessitate subiectos constringere, sed ratione & vitæ exem-

Castitas & Sapientia ap. paruerunt Gregorio Nazianzeno, & cum eo habitant.

Quid enim accipimus? & maxime nosmetipsos? & alii.

Pericula enim sunt, & nonnulli.

Pericula enim sunt, & nonnulli.

plus laudare, quia omne quod extorquetur inuitis, cum eo quid tyrannicum videatur, nec perseverare quidem potest. Solet enim redire quicquid violenter attrahitur: sic novellæ arboris si quis cacumen inclinaverit, relaxatæ, rursus in quod fuerat, redit. Quod autem ex proposito & voluntate sit, tam legitimum est, quam certis, validissimis vinculis propriæ voluntatis adstrictum.

Reverta mihi videtur ars artium esse, & disciplina disciplinarum, hominem regere vel imbuere, qui certe est & inter omnes animantes maxime moribus varius, & voluntate diversus. Nobis qui præsumus, summum studium est vincere eos qui carnaliter amant, nec villo modo volunt nobis credere, adversus semetipsos dimicantes, ita ut sint nobis velum quoddam adversus eos, pro quibus militamus: dum unusquisque tantum studij gerit, in contegendis & occultandis moribus peccatorum, quantum oportebat habere studij ad ægritudinem medico ostendendam. Alios convenit coram omnibus argui, quia monita secretiora contemnunt; alios secretius commoneri, quia publice correpti, impudentiores fiunt, aliorum convenit omnia diligentius observari, & vsque ad minimum discuti, eorum præcipue, qui dum mala quædam arte sua celari se putant, adversum ceteros eriguntur & instantur. Aliorum autem oportet nonnulla præterire, & videntes tanquam non vidisse, & audientes tanquam non audivisse, & ne ad contemptum ultimum, veniant per increpationem, qui fortassis etubescunt culpas extendere ac multiplicare, donec eas ignotari putant. Audaces vero & præcipites efficiuntur, cum eis ultimum emendationis atque unicuique remedium interrupta fuerit verecundia.

Item ex eodem.

CAP. XCIII.

Denique philosophari secundum Deum, & scite animarum gubernacula continere, & præesse cæteris, & regere alios cum ipso recte regentibus obedire non dum didicerim, supra me esse negotium duxi, præcipue in hoc tempore, in quo videmus homines huc & illuc converti, ac perturbare omnia, ut nihil esse melius videatur quam fugere à medio & latere. Hæsterna quidem bella non metuo, nec ista bestia, quæ nunc insurrexit Ecclesijs. Iulianum Apostatam permitesco, in quo est diaboli plenitudo, licet igitur minetur, licet gladios intenteat & bestias, licet omnem qui ante se fuerant persecutores crudelitate excedat, licet nova suppliciorum genera exquirat: unum mihi est ad omnia stare medium, una victoria, libenter mortem pro Christo suscepisse. Ad intantum autem bellum victorum, quid agam? nescio, quæ mihi auxilia comparare? quod donum Spiritus sancti innotuit: quibus armis spiritualibus adversus diaboli astutias me circumdant? Ego quidem invalidissimum me esse ad huiusmodi prælia fateor: & propterea me terga dedisse confiteor, & velatus confusione faciem meam, singularis sedi, quia amaritudine repletus sum, tacere quæsum, intelligens quod tempus malum sit.

Qualiter debeant Christiani sollemnizare Festa.

CAP. XCIII.

Idem in sermone de Natali Domini. Diem Festum celebramus, non humanæ devotionis, sed divinæ dignationis, non eorum quæ ex mundo sunt, sed eorum quæ supra mundum sunt. Propter quod nequaquam postes & ianuas coronemus, nec plateas & compita perornemus, nec cantaticum choros statuamus, ut aures sonis musicis delectemur, nec gustum illecebrosis saporibus irremus, nec tactui male prospecta contingere concedamus; non delicatis vestibus ac fluidis resoluamur, nec ornamentorum splendore gloriemur, non auri fulgore, nec colorum fucis fallentibus tapiamur, non alicuius thoros tapetibus extruamus, non pretio-

sa tentoria: nec vini peregrina nomina requiramus, nec coquorum nova & exquisita condimenta ventri & gutturi præparemus: nec terra & mare multi pretij nobis stercora conferant, (hoc enim nomine mihi videntur honoranda delicia) non alter alterum per incontinentiam vincere studeat, mihi enim incontinentia est, omne quicquid plus est quam sufficit alijs esurientibus & indigentibus, qui ex eodem luto atque ex eadem massa formati sunt; quin potius fratres hoc gentilibus concedamus; illorum sit talis solemnitas, qui etiam Deos suos vituris carnum & tectis putant nidoribus delectari. Illi consequenter solemnitatem divinam ventris distentione concelebrent; pessimorum demonum & prædicatorum & cultores nequissimi. Nos autem si delectari oportet & delectari, in verbo Dei delectemur, Et delectas nostras in legis Dei meditatione vel intelligentia requiramus, ut pro solemnitatis ratione deliciarum nobis causa conveniens efficiatur.

De laude vite monastica.

CAP. XCIV.

Idem in sermone de Monachis. Posui ego ori meo custodiam, & labijs meis silentium dedi. Quoniam quidem videbam consequens esse, prius opere philosophiæ purgari mentem debere, & ita demum aperire os & attrahere spiritum, atque eructare verbum bonum, & loqui Dei sapientiam perfecte inter perfectos. Desiderabam videre sanctum illum psallentem chorum, gloriam Deo in Ecclesia offerentium, qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & exultationes Dei in gustare eorum, qui ad exemplam & commonitionem melioris vite cæteris omnibus vivunt, legis quoque Dei & evangelij Christi taciti prædicatores in quibus ipse quoque habitus præfert virtutis insignia, hirsutum caput incomptis & horrentibus comis, & quantum sufficit attonsis, pedes nudi & apostolicis similes; indumenti vilitas arrogantiam sæculi, superbiamque condemnans, zona ipso sui neglectu pretiosior, parum quid cohibens vestimenti, quantum evagari non sinat. Incessus ordinatus, oculus non oberrans, nusquam ridentes, sed placide subidentes, & magis ut temperantiam risus cohibeant, & subridendo comprimant. Sermo cum ratione proleptus, aut silentium verbo pretiosus; laudando non nimis, sed quantum ad hortationem sufficiat, non adulationem. Increpacio cum laudatione gratiosior, ac tristitiæ, & lætitiæ mensura iustissima; & commodissimum ex utroque temperamentum leuitas cum austeritate, libertas cum verecundia, ita ut alterum non impediatur ex altero. Miseri turbis, & secedere ad secretum, utrumque agere cum mensura, ut in altero, hominibus; in altero, Deo coniungantur; communem vitam sine communibus vitijs agentes; secretam vero, non absque communibus fraternitatis affectu: Et quæ maiora omnibus & elatiora sunt, in paupertate divites, nihil habentes & omnia possidentes, nihil in mundo habentes & supra mundum viventes, quibus labor delicia; qui in carne positi, extra carnem vivunt, quorum pars Dominus, propter regnum pauperes & propter paupertatem reges. In humilitate gloriosi, in infirmitate fortes.

Illos autem qui insanabiles sunt fugiamus & vitemus, ne forte contagijs eorum maculemur, & non tantam sanitatem nostram illis tradamus, quam illorum ægritudinem captamus.

De Sancto Ambrosio Mediolanensi Episcopo.

CAP. XCVI.

Hieronymus in chronica. Eo tempore post Auxentij seram mortem; Mediolani Ambrosio Episcopo constituto omnis ad fidem rectam Italia convertitur.

Paulinus Presbyter in vita S. Ambrosij. Posito siquidem in administratione præfecturæ Galliarum patre suo

Ambrosio

Descriptio
Monachi.

Monitio.

Presbyter in
vita S. Am-
brofij.

Ambrosio natus est hic sanctus Ambrosius, qui infans in area prætorij in cunabulis cum dormiret aperto ore, subito examen apum adueniens faciem eius & ora compleuit: ita ut ingrediendi egrediendique vices frequentarent: quas nutricem abigere volentem pater prohibens, expectabat paterno affectu, quo sine illud miraculum clauderetur. At illæ post aliquandiu euolantes, in tantam aeris altitudinem subleuatae sunt, ut humanis oculis minime viderentur. Quo facto territus pater ait: Si infantulus iste vixerit, aliquid magni erit. Illud igitur examen apum, Domino iam in eius infantia operante, scriptorum ipsius nobis generabat fauos, qui caelestia dona annuntiarent, & mentes hominum de terrenis ad caelos erigerent.

Cum autem Romæ esset adolescens, quandam puellam matris suæ domesticam, sacerdotum manus osculari videns: ipse ludens offerebat dexteram, dicens; etiam sibi id ab ea fieri oportere; siquidem Episcopum se futurum memorabat, loquente in eo Spiritu sancto, qui illum ad sacerdotium nutrebat: At illa, ut adolescentem, & nescientem quid diceret, respuebat.

Postquam autem disciplinis liberalibus edoctus ex vrbe regressus est, in adiutorio præfecturæ prætorij ita splendide causas perorauit, ut à viro illustri Probo tunc præfecto eligeretur ad consilium tribuendum, postea consularitatis suscepit insignia, ut regeret Liguriam, Æmiliamque prouincias; veniensque Mediolanum, mortuo Auxentio, Ariane perfidie Episcopo; ibique ab utraque parte in Episcopum electus, licet adhuc cathecumenus, cum penitus reuocaret; & cum intentionem populi nullatenus reuocare posset, fugam parauit. Egressus autem noctis medio ciuitatem, cum Ticinum pergere se putaret, mane ad portam Mediolani ciuitatis quæ Romana dicitur, (Domino fugam eius impediente) inuenitur. Cumque inuentus custodiretur à populo, missa est ad Imperatorem Valentinianum relatio, qui eum summo accepit gaudio, letabatur etiam Probus præfectus, quod verbum eius impleteretur in Ambrosio: Dixerat enim proficiscenti; vade non ut iudex, sed ut Episcopus. Vbi autem relationi responsum est, baptizatur, & omnibus officijs Ecclesiasticis impletis 8. die Episcopus ordinatur.

Post aliquot annos ad proprium solum .i. Romam pergens, ibi sanctam puellam supra memoratam inuenit; quæ cum dexteram eius oscularetur, subridens, ait illi: Ecce, ut dicebam tibi; Sacerdotis manum oscularis.

Hieronymus in chronicis. Eo tempore Melania nobilissima Romanorum Mulierum, & Marcelli quondam consulis filia, vnico Prætoris tunc Urbano filio derelicta, Hierosolymam nauigauit; vbi tanto virtutum, præcipueque humilitatis miraculo fuit, ut Theclæ nomen accepit.

Theodolus miserabilis presbyter, dum aduersus conscientiam furoris sui sacrificia Deo offerre audet, in medijs precibus eliditur.

De morte Valentiniani & successoribus eius.

CAP. XCVII.

Valentinianus autem subita sanguinis eruptione, quod Græce apoplexis vocatur, Brigitione moritur. Post quem Gratianus, assumpto in imperium Valentiniano fratre cum patre Valente regnavit, anno domini 378. mundi vero quarto millesimo 231.

Historia tripartita lib. 8. cap. 11. Valentiniano itaque mortuo, anno imperij sui 11. Italix milites 6. die post mortem eius, filium eius Valentinianum puerum Imperatorem constituunt, cuius imperium Frater & Patruus licet inuite (quod eis ignorantibus factum sit) tamen postea susceperunt. Hic natus est de Iustina, quam cum Seuera Valentinianus pater similiter habuit vxorẽ hoc modo: Iustus Iustinæ pater Constantij temporibus cum esset Piceni iudex, vidit in somnis, quod ex dextero femore imperialem purpuram genuisset. Quæ visio cum

per famam venisset ad Constantiũ, fecit occidi Iustum. Cuius filia in tantum peruenit ad Seueræ noticiam, ut cum ea habitaret. Cuius pulchritudine Seuera obligata, dixit imperatori; quod Iustina adeo speciosa esset, ut eius amore etiam ipsa caperetur. Quam imperator volens accipere, non tamen Seueram abijcere, ex qua Gratianus natus erat, legem proposuit publice per ciuitates quod liceret volentibus habere duas vxores. Qua posita, Iustinæ coniunctus est, ex qua Valentinianum iuniorẽ habuit, & filias tres, Iustam, Gratam, & Gallam; quarum duæ virgines permanerunt, Iusta & Grata; Gallam vero duxit Theodosius maior, ex qua filiam habuit Placidiam, Honorium vero & Archadium ex Flaccilla priore coniuge habuit.

De impietate Valentis, & præfecti eius in Christianos.

CAP. XCVIII.

Anno Valentis 12. qui fuit primus annus neporum eius; multi monachorum Nitrix per tribunos & milites cæsi sunt; Valens enim lege data, ut Monachi militarent, nolentes, fustibus iussit interfici.

Socrates in historia tripartita lib. 7. cap. 32. Cum iussisset Valens omnes catholicos ab Edessa vrbe expelli: quædam muliercula pauper suum filium ferens in brachio ostio non clauso currebat ad ecclesiam, vbi omnes catholici conuenerant; cum Præfectus eius mandasset ut nemo in ecclesia remaneret, nolens eis parere. Indignatus autem propter illam mulierem, ait ei: O infelix, quo sic indecenter curris? At illa, quo alij. Tunc ille: Non audisti, inquit, quod Præfectus occisurus est vniuersos, qui ibi reperientur? Audiui, inquit, & ideo festino ut inueniar inter eos. Et hunc, inquit, puerum cur trahis? ut, inquit, & iste martyr efficiatur. Quo audito, statim ille recurrens ad Principem, dixit omnes paratos esse ad mortem, impium vero esse tantos in breui occidere: & sic ab ira reuocauit Principem.

Theodoricus lib. 7. cap. 33. Postea Præfectus ex præcepto Principis cogens eos, aut cum Lupo communicare, aut in exilium ire: cunctis tacentibus ait Ducæ eorum Eulogio: Cur taces? Non oportet, inquit, nihil interrogatum respondere. At ille: Nonne vobis omnibus locutus sum, & quibus communicat Imperator, communicare vos monuit? Et ille: Pastorem, inquit, habeo, & illius nutibus obedio. Mox Præfectus 80. ex eis destinauit in Thraciam. Cum autem præfectus diceret ad sanctum Basilium, quod pro vno verbo quod est *Homonosion* non est tanta persecutio suscitanda. Respondit Basilium: Qui diuinis saginantur eloquijs, contempere de diuinis dogmatibus neque vnã syllabam patiuntur, sed pro his omnes mortis species amplectuntur. Amicitiam autem Imperatoris magnam cum pietate iudico, sine qua potius perniciem hanc appello. Cumque Præfectus eum vocaret stultum: hanc, inquit, stulticiam semper habere exopto. Demosthenes autem super imperiales epulas constitutus, presente Imperatore, cum Basilio certando, barbarismum fecit, ut dictum est superius. Tunc Basilium subridens ait: Vidimus Demosthenem sine litteris. Cumque ille minaretur amplius. Tunc est, inquit, de pulmentarijs cogitare, non dogmata diuina decoquere. Post hæc Imperator ita dilexit eum, ut optima prædia illi daret ad opus pauperum & leproforum, qui ab eo gubernetabantur. Post paucum vero tempus priorum oblitus, legem de illius exilio propria subscriptione roborare volens, non potuit, calamus enim contritus est: quod passi sunt, & secundus & tertius. Tunc ille tremens ambabus manibus chartam rupit.

De Aphrate Monacho, & augurio Valentis.

CAP. XCX.

Oxemenus lib. 6. Interea Valente furente apud Antiochiam contra catholicos, & erat ibi Aphrates

Anno 369.
præficitur
Liguria &
Æmilia vi-
de Baronian
memorat o.Anno 374.
eligitur Epi-
scopus ut
probat Baro-
nius; sed mo-
dis omnibus
conatur sub-
terfugere.

* Marcellini

Gratianus
Imp. an. ob.
378. mundi
4231.

Mon-

monachus, quem per plateam transeuntem de palatio respiciens Imperator, vilissimo indutum pallio, & in longua senectute properantem, dixit ei: Dic mihi, quoadis pro tuo, inquit, oraturus imperio. Cui Imperator, oportet te domi orare secundum monasticum morem. Optime, inquit, dicitis; si permitteres, sic facerem; & hoc egi donec oues Christi pace fruebantur: quia ergo tumultu maximo commouentur ne captiue teneantur, necesse est me vbiq; discurrere, easque à necessitate saluare. Hoc audito, Imperator interminatus tacuit: vnus autem cubicularius eius, qui balnei curam habebat, asperè locutus est viro sancto: sed statim post verba descendens, vt imperatori pararet balneum, mente captus in feruentem aquam descendit, ibique extinctus est.

Erat autem Accepsemas in Cyrestensium eremo in cellam reclusus, qui 60. annis, nec visus est ab alio, nec locutus est alicui.

Tunc Valentem Antiochiæ furentem, reuocauit liber Themistij philosophi, in quo perorauit, quia propter discordiam Ecclesiasticam non deberet esse ita infestus, cum apud paganos vltra 300. sectarum differentia videretur, & vnusquisque in sua sententiâ permaneret, & forte hoc Deo potius gratum esset, dum non facile cognoscitur, & diuerso modo glorificatur, quatenus vnusquisque amplius timeat, dum integritatem scientiæ eius, vel quomodo vel qualiter vel quantumque sit magis ignorat.

Hieronymus in chronicis. Eodem anno id est Valentis 11. Theodosius Theodosij postea Imperatoris pater, & plurimi nobilium occisi sunt.

Socrates in historia tripartita lib. 8. Eo siquidem tempore, Valens nigromanciam fecit, perscrutans, quis post eum imperaret: Dæmon autem quatuor litteras demonstrauit T. E. O. D. Imperator autem zelo ductus, multos huius nominis occidit, putans eos tyrannidem velle assumere. Occidebantur ergo Theodoti, Theodoti, Theodoli, & quicumque has litteras in capite sui nominis habebant. Quo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes cum iuramento quæ prius habuerant.

Author. Ex hac occasione videtur occisus fuisse Theodosius pater Theodosij Imperatoris, quamvis eam Hieronymus tacuerit.

De morte Valentis, & sine chronicorum Hieronymi.

C A P. C.

ANno denique Imperij sui 14. Valens de Antiochia exire compulsus, serâ penitentia nostros de exilijs reuocat.

Lachrymabile bellum in Thracia commissum est, in quo deserente equitum præsidio, Romanæ legiones à Gothis cinctæ, vsque ad internecionem cæsæ sunt. Ipse autem Imperator Valens cum sagitta faucibus fugeret, & ob dolorem nimium saepe equo laberetur, ad cuiusdam villæ casam deportatus est, quo persequentibus barbaris & incensa domo sepultura quoque caruit.

Hic finit Hieronymus chronicam suam.

Fluxerunt autem ab incarnatione domini vsque ad finem Valentis anni 381.

Ab vrbe condita 1131. scilicet sub regibus anni 140.

Sub Consulibus 464.

Sub Augustis & Cæsaribus 427.

Ab initio mundi secundum hebraicam veritatem 4. millia. 234. Secundum 70. Interpretes 5. millia 579.

Ab hinc ergo scribunt Prosper, & Beda, Sigibertusque monachus Gemblacensis.

Nos autem priusquam vterius procedamus, quia constat maxime circa hæc tempora floruisse sanctos patres Ægypti, & Syriæ, cæterisve mundi partibus, de quorum gestis & dictis multa iam supra posuimus: placuit vt ad vtilitatem lægentium, intermisso paululum ordine historiæ: quorundam, de quibus ad liquidum inuenire non potuimus, sub quibus fuerint Imperatoribus, vnico sub sequenti libello gesta abbreviata comprehendamus: similiter etiam & aliorum sanctorum quorundam Episcoporum & confessorum vtriusque sexus, qui floruerunt in diuersis mundi partibus, quorum itidem tempora ignoramus. Et primo quidem à Barlaam & Iosaphat, quorum actus Ioannes Damascenus scripsisse reperitur, narrationis huius exordium sumamus.

An. Ch. 381.
Mund. 4234

De his & alijs supputationibus annorum consule Franciscum Harum, in factis.

